

Studia in Plutarchi vitas Galbae et Othonis

<https://hdl.handle.net/1874/220882>

A 40192

Lib. 11 Dec 1897

DISSERTATIO

INAUGURALIS.

L. ALMA.

A. qu.
192

STUDIA

IN

PLUTARCHI VITAS GALBAE ET OTHONIS.

STUDIA
IN PLUTARCHI VITAS
GALBAE ET OTHONIS.

SPECIMEN INAUGURALE LITTERARIUM

QUOD

EX AUCTORITATE RECTORIS MAGNIFICI

J. J. P. VALETON JR,

THEOL. DOCT., IN FAC. THEOL. PROF.,

AMPLISSIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU,

NOBILISSIMAE FACULTATIS

PHILISOPHIAE ET LITTERARUM DECRETO,

PRO GRADU DOCTORATUS

SUMMISQUE IN

LITTERARUM CLASSICARUM DISCIPLINA HONORIBUS

ET PRIVILEGIIS

IN ACADEMIA RHENO-TRAIECTINA

RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS FACULTATIS

EXAMINI PROPONET

LAURENTIUS ALMA

SNECANUS,

D. XI M. DECEMBRIS A. MDCCCXCVII HORA III DIMIDIATA P.M.

SNECAE.

APUD J. F. VAN DRUTEN.

MDCCCXCVII.

SNECAE. EX TYPOGRAPHEO J. F. VAN DRUTEN.

Parentibus Sponsaeque.

*Viris clarissimis KRAEMER, promotori aestumatissimo,
VAN HERWERDEN, qui huius libelli appendicem recensuit,
pro benevolentia ac institutione gratias agit quam maximas*

DISSERTATIONIS AUCTOR.

DE FONTIBUS.

Saeculum nostrum investigandi et diiudicandi tantopere cupidum Plutarchi vitas Galbae et Othonis haudquaquam intactas reliquit. At enim tanta industria et sagacitate cum viri doctissimi, tum studiosi, summos honores in facultate litteraria assecuturi, inquisitionem in harum vitarum fontes instituerunt, ut rem factam facere fortasse videatur denuo hanc quaestionem attingere. Attamen magna discordia inter homines doctos, alium aliam sententiam proferentes, nec minus argumentorum copia recte false allatorum me commovit ut breviter diversos eventus causasque, quas auctores ad suas quisque sententias probandas habuerint, exponerem. Deinde ostendam quae opinio mihi imprimis arrideat quidque statuendum de Plutarchi fontibus censeam.

Nec quisquam miretur, si forte me subinde eadem vocabula usurpare vel Latinitatem non ab omni parte politam esse animadvertat. In difficilibus quaestionibus extricandis Latine conscribendi necessitate saepenumero praepedimur, ut recte iam monuit H. HAUPT. ¹⁾

¹⁾ Philol. Rundschau. I pgg. 957, 958, ubi de Langii diss. postea l. agit. „Wenn der Verf. . . . seinen interessanten Stoff nicht gehörig zu

Fontium indagationi primus operam dedit HEEREN ¹⁾, cuius liber id praesertim memorabile habet quod primum talis in Plutarchum studii specimen est. Heerenii opinio haec est: pg. 189 „Et quamvis plura occurrunt quae a Tacito quoque enarrantur minime tamen nostrum eum ante oculos habuisse inde concludere licet; quae enim communia habet cum Tacito et pauca sunt, et plerumque paulo aliter et copiosius quam a Tacito exposita.” Communia inter Tacitum et Plutarchum non pauca, sed multa esse nunc inter omnes constat. Paulo post recte dicit: „Scriptores vero quos sibi praeceuntes habuit, tantum non omnino ignorare nos voluit Plutarchus; solum enim ex iis Cluvium Rufum nominat etc. pg 190. „Monendum praeterea est, non omnia eum hic ex libris hausisse, sed multa quoque auditu accepisse.” Videmus Heerenii iudicium suspensum esse nec quicquam certi inde effici posse.

Postea vero quaestio magis intra fines certos continebatur sententiaeque disertiores pronuntiatae sunt. In hac verbis dimicantium turba duae factiones maxime conspiciuntur, quarum altera communem Plutarchi et Taciti fontem statuit, altera Plutarchum e Tacito hausisse pro certo habet. Inter prioris opinionis defensores nominandi sunt:

HIRZEL ²⁾, qui pgg. 8—36 multos Plutarchi, Suetonii, beherrschen vermocht hat, so liegt der Grund wohl zum grossen Teile darin, dass sein Streben, ein glattes und gefälliges Latein zu schreiben, mit der Notwendigkeit, den schwierigen Gegenstand seiner Untersuchung klar und vielseitig zu behandeln, in Konflikt geraten ist” etc.

1) A. H. L. HEEREN. De fontibus et auctoritate vitarum parallelarum Plutarchi. Gottingae. 1820.

2) C. CHR. F. HIRZEL. Comparatio eorum quae de imperatoribus Galba

Taciti, Dionis locos comparat eorumque similitudinem demonstrat. Qua similitudine, praesertim inter Tacitum et Plutarchum occurrente, adducitur ut eos eundem fontem adhibuisse putet (pgg. 38—41). Pg. 41 quattuor fontes afferri posse existimat: C. Plinium, Vipstanum Messallam, Cluvium Rufum, acta diurna, publica etc., e quibus pg. 42 acta, ut publice proposita, deinde a multis evulgata, communem fontem fuisse contendit. Quae sententia satis superque refutata est a WIEDEMANNIO ¹⁾, qui pg 46 ostendit Hirzelium qualia acta diurna fuerint prave intellexisse. Satis enim constat „actis diurnis in dies dispositis volgaria publicata, unumquidque mixtum cum unoquoque, res diffuse perscriptas” esse. Hisce adde argumenta Petri ²⁾ pgg 42, 43. „Höchstens konnte aus ihnen (sc: acta diurna) die Kunde von den einzelnen Ereignissen genommen werden und dann wäre es immer noch wunderbar, dass jene drei Autoren (sc. Tac. Suet. Plut.) gerade dieselbe Auswahl aus jenem Wust von grössentheils unbedeutenden Ereignissen des Tages getroffen und in derselben Reihenfolge dargestellt haben sollten, zu geschweigen von den ähnlichen Urtheilen und vielem Andern, was gar nicht in den actis diurnis stehen konnte und sich doch in allen dreien in gleicher Weise findet.” ³⁾

et Othone relata legimus apud Tacitum Plutarchum Suetonium Cassium Dionem, instituta cum ad illorum scriptorum indolem, tum ad fontium, ex quibus hauserint, rationem pernoscendam. Stuttgartiae. 1851.

1) TH. WIEDEMANN. De Tacito Suetonio Plutarcho Cassio Dione scriptoribus imperatorum Galbae et Othonis. Diss. Berolini. 1857.

2) H. PETER. Die Quellen Plutarchs in den Biographieen der Römer. Halle. 1865.

3) Cf. etiam R. LANGE. De Tacito Plutarchi auctore. Diss. Halis Saxo-num. 1880. pgg. 29, 30.

Haud multo felicius WIEDEMANNIO cessit, qui l. l. pgg 46—57 scriptorum consensu dissensuque pensitatis atque fontium indiciorum, apud ipsos auctores occurrentium, ratione habita, effecisse sibi videtur „ut de rebus Galbae Tacitus et Plutarchus Plinio, Suetonius et Plutarchus Cluvio, de rebus Othonis Tacitus, Suetonius, Plutarchus Plinio communiter usi sint.” Duas praecipuas causas, quas Wiedemann suae opinioni affert, sc: de rebus Galbae scriptores ita inter se differre ut Plutarchus nonnullis locis a Tacito dissentiat, congruat cum Suetonio, in Galbae vita ter easdem res bis memorari, plane reiecerunt Peter l. l. pgg. 43, 44, Lange l. l. pg. 33. Nempe hac dissensione nil aliud confirmari posse nisi Suetonium et Plutarchum accuratius fontem inspexisse; praeterea in Othonis vita etiam talem differentiam exstare; porro nonnulla facta non sine causa iterum tradita esse, quod altero loco mere memorentur, altero alius rei explicationi inserviant.

Vehementer erravit SCHMIDT ¹⁾, qui pg. 4 perperam existimat Plutarchum hasce vitas conscripsisse, „nullam potestatem sibi rerum notionem comparandi habentem nisi ex auctorum libris editis.” Inter multa Plutarchum comite Mestrio Floro Bedriaci campos visisse (O. 14. 18.) obliuiscitur. Recte e Josephi loco, B. I. IV. 9. 2.: *πάντα ταῦτα διεξιέναι μὲν ἐπ' ἀκριβὲς παρητησάμην, ἐπειδὴ δι' ὄχλου πᾶσιν ἔστι, καὶ πολλοῖς Ἑλλήνων τε καὶ Ῥωμαίων ἀναγέγραπται.* colligit Plutarchum et Tacitum multos auctores consulere potuisse. Quod re vera factum esse

2) A. SCHMIDT. De quibusdam auctoribus Romanis, quos in describendis annorum 68 et 69 p. C. n. gestis Tacitus, Plutarchus Suetonius secuti sunt, aut secuti esse videntur vel dicuntur. Jenae. 1860.

significari putat T. H. I. 41. II 37: „invenio apud quosdam auctores.” 101 „scriptores temporum etc.” Plut. G. 14. 19. ὥς φασιν ἔνιοι. 27 ὥς οἱ πλείστοι λέγουσι etc. Ergo utrumque multos eisdemque fontes habuisse censet. Plutarchi formulas ὥς φασιν, ὥς λέγουσιν, omnino non multorum fontium usum probare res notissima est.

De PETRI libro breviter agere licet, cum Mommsen eius sententiam fusius tractaverit et defenderit. L. I. pgg. 29—40 multis exemplis magnam scriptorum similitudinem, quae communis fontis usui debeatur, demonstrat, cum discrepantias cuiusque, sibi e fonte, quae apta sint, eligentis scribendi generi imputandas esse existimat. Cluvium Rufum pgg. 40 sqq. Taciti, Suetonii, Plutarchi communem atque fere unicum nostri fontem fuisse affirmat. ¹⁾

Hanc opinionem evolvit MOMMSEN ²⁾, qui praeter temporum, quibus Historiae et Vitae apparuerint, rationem (pgg. 295—298), ad quam postea redibimus, Taciti et Plutarchi narrationum comparisonem instituit, quam pg. 306 cuique utrumque ex eodem fonte hausisse persuadere asseverat. Communem illum fontem pgg. 306—318 multis aliis argumentis, quorum e numero potissima suo loco tractaturus sum, stabilire conatur. Porro, quasi quaestio nunc prorsus soluta sit contrariumque numquam probari possit, pg. 318 dicit „Der gemeinsame Gewährsmann ist Cluvius Rufus.” Attamen unum omnium ceteroquin doctissimum Mommsenium hac in re praepropere iudicasse complures affatim docuerunt. Quod ut demon-

1) Postea Peter. Geschichtl. Litteratur II pg. 275 (qui liber mihi non praesto fuit) Nissenio assensus est.

2) TH. MOMMSEN. Hermes IV 1870. pgg. 295—325. Cornelius Tacitus und Cluvius Rufus.

strem, Mommsenii adversariorumque argumenta componam. ¹⁾

Atque Mommsen ²⁾ testimonia de Cluvio collegit, quorum auxilio nobis Cluvii personam exprimit, quae apte ad Plutarchi Tacitique communem auctorem conveniret, ita ut Petri sententia magis adhuc firmetur. Sed videamus quod Peter fundamentum suae thesi substraverit. Est locus Plutarchi O. 3. *τοῖς δὲ πολλοῖς χαριζόμενος οὐκ ἔφηνγε τὸ πρῶτον ἐν τοῖς θεάτροις Νέρων προσαγορεύεσθαι καὶ τινων εἰκόνας Νέρωνος εἰς τοῦμφανὲς προθεμένων οὐκ ἐκώλυνσε. Κλούβιος δὲ Ποῦφος εἰς Ἰβηρίαν φησὶ κομισθῆναι διπλώματα, οἷς ἐκπέμπουσι τοὺς γραμματηφόρους, τὸ τοῦ Νέρωνος θετὸν ὄνομα προσγεγραμμένον ἔχοντα τῷ τοῦ Ὁθωνος.* Quod ad diplomata, Suetonius haud sine aliqua dubitatione huius rei mentionem facit, cum Tacitus rem talis momenti praetermittit. Cf. Suet. O. 7. „ab infima plebe appellatus Nero, nullum indicium recusantis dedit, immo, ut quidam tradiderunt, etiam diplomatibus

1) Argumenta contra Mommsenii opinionem invenies: H. NISSEN. Rh. Museum. 26. 1871. pgg. 497—548. Die Historien des Plinius. pgg. 507, 508, 530—532.

L. KRAUSS. De Vitarum Imperatoris Othonis fide quaestiones. Progr. Zweibrücken. 1880. pgg. 20—22.

R. LANGE. l. l. pgg. 15—17, 34—37.

E. G. HARDY. Plutarch's Lives of Galba and Otho. London 1890. Introduction pgg. 49—51.

CHR. BAIER. Tacitus und Plutarch. Progr. Frankfurt a. M. 1893. pgg. 6—9.

PH. FABIA. Les sources de Tacite dans les Histoires et les Annales. Paris, 1893. pgg. 171—181.

2) l. l. pgg. 318—312.

primisque epistulis suis ad quosdam provinciarum praesides Neronis cognomen adiecit." Tac. H. I. 78. „Et fuere qui imagines Neronis proponerent, atque etiam Othoni quibusdam diebus populus et miles, tamquam nobilitatem ac decus adstruerent, Neroni Othoni adclamavit. Ipse in suspenso tenuit vetandi metu vel adgnosendi pudore." 1)

Quamquam Plutarchus nusquam suum praecipuum fontem laudat nisi ut eum redarguat, affirmat Peter (l. I. pg. 41) eum Cluvium Rufum hoc loco idcirco citasse, quod ille, cum Othonis diplomata ad Hispaniam mitterentur, huic provinciae praeeset. (cf. Tac. H. I. 8.) Quod admittere possumus, sed vide qualem in difficultatem nunc perveniamus. Cluvius Hispaniae praefuit, optime igitur testari potuit diplomata, quibus Neronis cognomen Othonis nomini adiectum esset, ad provincias missa esse. Suetonius hanc magni momenti rem dubitanter tradit, omittit Tacitus vel potius reiicit. Quam mire Tacitus et Suetonius historiam conscripserunt, si illi unico communique fonti vel in rebus, quarum ipse auctor testis fuit, fidem derogant! Verum, ut pluribus Petrum et Mommsenium refutem, inspicias, rogo, testimonia de Cluvio apud Tac. H. I. 8, 76. II 58, 65. Modus, quo omnibus hisce locis de Cluvio refertur, prorsus demonstrat Cluvium Taciti fontem non fuisse, ut accurate ostendit Nissen. (l. I. pgg. 530, 531). Postremo hunc Taciti locum, qui luce clarius Tacitum Cluvio fonte non usum esse confirmat, exscribam. H. III, 65. (agit de Flavio Sabino de pace cum Vitellio agente) „saepe domi congressi, postremo

1) Ultima Taciti verba Plutarchi Suetoniiue narrationi de diplomatibus quodammodo repugnant. Diplomata enim, ad provincias missa, Othonem Neronis cognomen accepisse declarant.

in aede Apollinis, ut fama fuit, pepigere. Verba vocesque duos testes habebant, Cluvium Rufum et Silium Italicum." Haec verba per se tam plane Mommsenii Petrique sententiam refellunt, ut amplius de iis disserere opus non sit. ¹⁾

Transeamus ad NISSENII commentationem. Multa praefatus de antiquorum historiam conscribendi genere, vitarum editionis temporum ratione, aliis ad rem pertinentibus quaestionibus, concludit l. l. pgg. 532 sqq. C. Plinium communem fontem fuisse, quam ad sententiam probandam septem indicia habet, quae multa — ne dicam nimia — fiducia exponit. Paullulum enim valent argumenta ut „Drittens nimmt unser Berichterstatter diejenige Stellung zu den Adelscoerien ein, welche genau auf Plinius zutrifft" etc. „Viertens lässt die Verbindung mit Männern wie Verginius und Caecina und mehr noch die

1) Omisi quaestionem a^o 70 mortuus sit (quam ob rem haec tempora haud dubie tractare nequiverit) Cluvius necne. Qui illud autumant, ingerunt locos Tac. H. IV 39. „citeriorem Hispaniam ostentans discessu Cluvii Rufi vacuum", ubi Nipperdey pro „discessu": decessu legere vult; 43 (de Helvidio contra Marcellum Eprum in senatu verba faciente) „igitur a laude Cluvii Rufi orsus, qui perinde dives et eloquentia clarus nulli umquam sub Nerone periculum facessisset" etc., quae verba omni probabilitate de mortuo dicta essent. Qui contrarium affirmant, inter plura nituntur locis Plin. Ep. IX 19, 5. „ita secum aliquando Cluvium locutum 'scis, Vergini, quae historiae fides debeatur: proinde si quid in historiis meis legis aliter ac velis, rogo ignoscas'. Ad hoc ille 'tunc ignoras, Cluvi, ideo me fecisse quod feci, ut esset liberum vobis scribere quae libuisset?'" Plut. O. 3. supra l. Atque equidem, licet summam rei diiudicare non ausim, e libro ab ipso scripto Cluvii testimonium petatum esse puto. Aliter enim Plutarchus more solito *ἐξη* vel *διηγεῖτο* scripsisset. Ceterum monendum est nusquam in Historiis Cluvium fontem a Tacito nominari. Scripseritne de his temporibus Cluvius ergo semper in dubio manebit.

locale Färbung der Erzählung in dem Verfasser einen Oberitaliener errathen." — „Siebentens treffen wir auch wesentlich dieselbe Darstellungsweise in den Plutarchischen Biographien und der Naturgeschichte an." 1)

Nec quid certi efficiunt hae causae „Erstens ist Plinius derjenige Schriftsteller, welcher unter allen uns bekannten dem Plutarch wie Tacitus sich am Nächsten darbietet Er ist der einzige, da Messalla nicht in Frage kommt, der überhaupt von Tacitus als Quelle citirt wird." (T. H. III 28.) Concedo; Plinium saltem certe novimus tempora, de quibus hic agitur, opere suo tractasse 2), quod de Cluvio atque Messalla dici non potest. Sed non ideo ille unicus communisque fons fuit.

„Zweitens passt die Bezeichnung als flavischen Geschichtschreiber auf ihn vortrefflich." (T. H. II 101. „Scriptores temporum, qui potiente rerum Flaviae domo monumenta belli huiusce composuerunt, curam pacis et amorem rei publicae corruptas in adulationem causas tradidere.") Ita. Verum, ut Lange l. l. pg. 39 recte observat, Tacitus non scriptorem, sed scriptores scribit, ut nequaquam Taciti verba ad solum Plinium spectare putari liceat. „Fünftens werden in der Geschichte dieser Jahre die Gallischen Provinzen mit ganz unverhältnissmässiger Ausführlichkeit und Genauigkeit behandelt im Vergleich zu Pannonien, Spanien, Africa, dem Orient."

1) Longum est omnia, quae contra Nissenium disputata sunt, proferre. Qui scire cupiunt, inspiciant: Lange. l. l. pgg. 38—46. Baier. l. l. pgg. 10—13, 25, 26. Animadvertendum est Nissenium sua argumenta partim nequaquam stabilire conari, ita ut nuda verba, non documenta sint.

2) Cf. NIPPERDEY-ANDRESEN. Tacitus Annales. Aufl. 8. Berlin 1884. Einleitung, pg. 28.

Uberius aliis provinciis Galliam tractari mirum non est, cum in anni 69 conturbationibus e provinciis primas partes egerit. „Sechstens verräth unser Berichterstatter ganz die nämliche Individualität, welche wir aus der Naturgeschichte kennen“ etc. DETLEFSEN ¹⁾ tentavit locos Plin. H. N., in quibus Nissen l. l. pgg. 541 sqq. cum Tacito consensionem perspicere opinatur. Quam consensionem vero aut nullius momenti esse aut prorsus non exstare vel potius nonnullis locis dissensionem evadere ostendens illud Nissenii argumentum redarguit. Nec omiserim haud spernendam Langii (l. l. pg. 46) observationem. Vix enim, inquit, credendum est Tacitum Plinii historias tam accurate secutum esse et ad verbum saepius transscripsisse neque ullo loco in Plinii epistolis hoc commemorari. Denique id maxime Nissenii sententiae tribuere debemus, quod maiorem prae aliis probabilitatem in se habet, quoniam auctorem vindicat, qui re vera libros de quae attinguntur temporibus composuit.

Tertium, qui fons perhiberi possit, Messallam, tuetur BAIER, qui, communis fontis se defensorem professus, post aliorum opiniones reiectas, inde a pg. 18 l. supra l. Messallae diu quaeritati communis fontis honorem praestare conatur. Messalla autem bis in Taciti Historiis citatur III 25 ²⁾, 28 ³⁾ (de pugnis inter Vitellianos et Flavianos). Admodum iuvenis bello Vespasiani contra Vitellium legionis tribunus interfuit. (IV. 42 „nondum senatoria aetate“ III. 9. „Legioni [sc. septimae Claudianae]

1) D. DETLEFSEN. Philologus. 34. 1876. pgg. 40—49. Plinius der ältere.

2) „Rem nominaque auctore Vipstano Messalla tradam.“

3) „Hormine id ingenium, ut Messalla tradit, an potior auctor sit C. Plinius, qui Antonium incusat, haud facile discreverim.“

tribunus Vipstanus Messalla praeerat, claris maioribus, egregius ipse et qui solus ad id bellum artes bonas attulisset").

Adhuc Messallam credebant tantum de rebus gestis, quibus ipse interfuisset, commentarios edidisse. ¹⁾ Nam verisimile est eum praematuram mortem obiisse, cum, Taciti amicus, in Dialogo atque Historiis laudibus elatus, postea nusquam memoretur nec ulla in Plinii Epistolis eius mentio fiat. Aliter Baier iudicat. Contendit l.l. pg. 23 annorum 68 et 69 res gestas tam arte cohaerere, ut, qui de bello inter Vitellianos et Flavianos scripserit, necessario Galbae et Othonis historiam operi suo annexerit. Equidem non intellego cur Messalla Flavianum bellum seorsum commentariis tradere non potuerit. Videlicet in eius opere ad ante facta delegabatur, fortasse identidem; ita in rebus conscribendis fit, cum in historia omnia cohaereant. Praeterea res suas commentatione amplecti atque edere iis temporibus alienum non fuit. Quod fecerunt Agrippina (T. Ann. IV. 53), Domitius Corbulo (T. Ann. XV 16), Suetonius Paulinus (Plin. H. N. V. 1. 14.), Vespasianus (Iosephi Vita. c. 65 § 342.), cett.

Quod noster pgg. 3, 4, 24. autumat, licet certum indicium non sit, verum nil aliud nisi coniectura a coniectura dependens, probabilius esse videtur. Citat Nissenium l.l. pg. 507. ad Plut. O. 9. (de Othonis ante pugnam animo) *καὶ τοῦτο μὲν διηγείτο Σεκοῦνδος ὁ ῥήτωρ ἐπὶ τῶν ἐπιστολῶν γενόμενος τοῦ Ὀθωνος*. „Es ist wichtig fest zu

1) Cf. Nissen l. l. pgg. 529, 536, 537. TEUFFEL-SCHWABE Gesch. d. Röm. Lit. Aufl. 5. Leipzig. 1890. pg. 766. 3. — Fabia l. l. pgg. 182, 183, 231—243.

halten, dass es sich hier nicht um eine schriftliche Darstellung, sondern um mündliche Mittheilung handelt. An Plutarch kann dieselbe nicht gerichtet gewesen sein, weil er solches anzumerken nicht unterlassen haben würde" (cf. O. 14 *Ἐμοὶ.... Μέστριος Φλώρος.... διηγείτο*). Fontem Plutarchi O. 9 igitur in Secundi amicorum circulo requirendum putat. Ille *Σεκοῦνδος* idem ac Julius Secundus ¹⁾, notus per Taciti Dialogum, esse videtur. Messalla et Secundus in Dialogo colloquuntur, consuetudine coniuncti sunt, Messalla ergo fons esse potest.

Porro Baier pgg. 27, 28. affirmat Taciti de Mario Celso iudicium benevolentius Plutarchi de eodem opinione esse, quod Messallae, libere verum rerum statum describenti accuratiusque a Plutarcho exscripto, cum Tacitus Celsum, ut senatus partium membrum, nimis extolleret, imputandum esset. Verane sint haec neque disputare supersedeo. Denuo argumentum, quamvis sagacitate haud carens, nihil certi efficiens hic habemus.

Aliae quas Baier affert causas hae sunt: pg. 29 per omne Plutarchi opus quandam accuratam vitae rationisque militum notitiam interlucere, quae ad Messallae munia militaria referenda esset. Mihi illa militaris notitiae vestigia in Plutarchi opere apparere nolunt.

Immo multa in rerum militarium descriptione obscura sunt velut in pugna Vesontionensi (G. 6), in classiariorum tumultu (G. 10), in Ostiensium militum seditione (O. 3), denique in toto bello ab Othone in Gallia Cisalpina contra Vitellium gesto. Huc accedit quod altera Bedriaci pugna, cui Messalla interfuit, multo clarius quam

1) Cf. Friedländer. Sitten-Geschichte Ed. V. pg. 162.

prima apud Tacitum enarrata est. ¹⁾ Nonne potius credamus ideo alterius Bedriaci pugnae narrationem meliorem esse, quod Tacitus in ea conscribenda Messallae, ipsius pugnae testis, commentarios ad manum haberet, quale opus in primae pugnae descriptione ei praesto non esset?

Postremo pg. 29 declarat Sallustii more Messallam opus suum de annis 68, 69, confecisse. Quod ut comprobet, in ore habet „Anklänge an den Sallustischen Stil” atque antitheses (quarum numerum comparavit pg. 14). Attamen ipse huius argumenti infirmitatem sensit. Pg. 30 enim „Indessen”, inquit, „diese stilistischen Fragen bedürfen einer besonderen Erörterung, auf die ich hier verzichten muss” etc. Quod ad antitheses nonnulla observanda habeo. Pg. 15 noster contendit: „Die Vorliebe für dieses Kunstmittel (sc: antitheses) tritt uns . . . bei den meisten Schriftstellern des ersten und zweiten christlichen Jahrhunderts mehr oder minder ausgeprägt entgegen.” Antitheses ergo ad Messallam scribendi genus male convenire posse mihi videntur. Nam omnes, qui Taciti Dialogum legerunt, Messallam, rei publicae scientiae morumque valde studiosum, sui temporis orandi scribendique generi acriter repugnasse sciunt.

Baieri libello perlecto laudem acumini, quo suam opinionem defenderit, impertiamus necesse est. Recens documentum dedit quam variis argumentis Plutarchi Tacitique opera, communi fonte statuto, materiem praebeant.

Ab ultimo initio repetivit quaestionem FABIA, qui, testimoniorum ad temporum rationem pertinentium enu-

1) Cf. MOMMSEN, Hermes V, pgg. 161—173. Die zwei Schlachten von Bedriacum im Jahre 69 n. Chr.

meratione praemissa, constituit l. l. pg. 9: „La question de priorité reste insoluble. Pour déterminer la parenté des deux ouvrages (sc: *Vitarum* et *Historiarum*), il faut avoir recours à une analyse comparative détaillée.” Quod ut perpetraret, in minutissima quasi membra Plutarchi opus discerpsit, locis comparativis e Tacito deinceps prolatis. In componenda autem hac collatione 1) identidem se causas, quae fontis communitatem inter Plutarchum et Tacitum comprobent, habere asseverat. Longum est in singula, quae Fabia exhibuit, argumenta inquirere. Videntur potius ab eo, quod communem inter Tacitum et Plutarchum fontem praesumpsit, profecta, quam documenta, quae ad fontis communitatem necessario inducunt; ingeniosae alioquin explicationes, quibus vero a diversa parte haud minus probandae opponi possunt. Cum Nissenio Plinium communem illum auctorem fuisse existimat. 2) Ceterum post ea, quae de Nissenii causis disseruimus, singulari huius libri partis expositione non opus est.

Dissertationem meam iam edituro in manus mihi venit GROAGII libellum, 3) quod nuperrime prodiit. E communi fonte *Historias* et *vitas Galbae* et *Othonis* fluxisse ei quoque constat, quod Taciti opus a Plutarcho in his *vitis* conscribendis adhibitum esse nullo modo defendi possit. 4) Post Nissenii, Fabiae, Baieri sententias reiectas

1) l. l. pgg. 10—103.

2) l. l. pgg. 184—209.

3) E. GROAG. *Zur Kritik von Tacitus Quellen in den Historien.* (Bes. Abdruck a. d. 23sten Suppl. Bd. *Jahrb. für Classische Philologie.*) Leipzig. 1897.

4) Cf. l. l. pgg. 735—737.

(pgg. 777—787) novum introducit auctorem, sc.: Fabium Rusticum. Speciosa nonnulla profert argumenta, quae Fabium Rusticum Plutarchi fontem fuisse probare videntur. 1) Verumenimvero valde incertam suspensamque hanc thesim esse tam recte ipse sensit, ut proponere eam dubitet. Neque nobis serio in hanc rem amplius inquirere operae pretium esse apparet.

Paucis vel nullis novis argumentis allatis communis fontis se defensores professi sunt:

SICKEL 2) pg. 11, qui nil novi proferens ex eodem fonte Tacitum et Plutarchum hausisse contendit.

BECKURTS 3), qui pg. 2. adn 1. se diu dubitasse declarat quamnam opinionem amplecteretur, denique tamen auctoribus communis fontis se applicasse, idque in primis quod e Clasonii libello 4) satis appareret „wie ein Versuch, die Möglichkeit einer Benutzung des Tacitus durch Plutarch durch einen Vergleich im Einzelnen nachzuweisen, sich selbst richtet.” Fontium studio confecto pgg. 66 sqq. tractat quaestionem: „Plinius an Cluvius Rufus.” Nil concludere audet nec aliquo firmo fundamento Plinium vel Cluvium communem fontem haberi posse existimat.

PUHL 5) pg. 11 adn. 2. communem fontem statuit, quam ad sententiam firmandam pgg. 32—38 nonnulla disserit,

1) Cf. l. l. pgg. 787—792.

2) SICKEL. De fontibus a Cassio Dione in conscribendis rebus inde a Tiberio usque ad mortem Vitellii gestis adhibitis. Diss. Gottingae. 1876.

3) F. BECKURTS. Zur Quellenkritik des Tacitus, Sueton und Cassius Dio: das Vierkaiserjahr. Braunschweig. 1880.

4) O. CLASON. Plutarch und Tacitus. Berlin 1870.

5) MAX PUHL. De Othone et Vitellio Imperatoribus quaestiones. Diss. Halensis 1883. Vide praeterea: KUNTZE. Beiträge zur Geschichte des Otho-Vitellius-Krieges. Progr. Karlsruhe, 1885.

quae, cum nullius momenti sint, facile silentio premere possumus. SICKINGER ¹⁾ pg. 85 in Mommsenii atque Nissenii verba iurat.

Copiose HARDY ²⁾ Plutarchi Tacitique opera inter se comparat atque fere iisdem ac Mommsen argumentis communem fontem tuetur. Quod vero ad auctorem Nissenio assentitur; pg. 54 „there is no other known historian of the period for whom so much can be said as for Pliny.” Praeterea in scriptis periodicis Tacitum et Plutarchum eodem fonte usos esse inter alios affirmant H. SCHILLER ³⁾, quod ita multo facilius dissensiones in pugnarum descriptione explicentur, A. JÜNEMANN. ⁴⁾

Transeo ad commentationes eorum, qui Plutarchum Tacitum auctorem habuisse autumant.

Summo iure GERSTENECKER ⁵⁾ monet per quoddam temporis spatium fere omnes in Mommsenii Nisseniique verba iurasse, non eo, quod eorum argumenta tantopere persuaderent, sed clari auctorum nominis reverentia imbutos. ⁶⁾ Paullatim vero sententia, a Clasonio primo aperta,

1) A. SICKINGER. De linguae Latinae apud Plutarchum et reliquiis et vestigiis. Diss. Heidelbergensis. 1883.

2) E. G. HARDY. l. l. Introd. pgg. 9—55.

3) Bursian's Jahresberichte 32. pg. 522. cf. H. SCHILLER. Geschichte des Römischen Kaiserreichs unter der Regierung des Nero. Berlin. 1872. pg. 119.

4) Leipziger Studien. 16. pg. 14. adn 1.

5) JOH. GERSTENECKER. Der Krieg des Otho und Vitellius in Italien im J. 69. Progr. München. 1882. pg. 6.

6) Manifestum huius rei documentum praebet K. FUHR, Rh. Mus. 33. pg. 584, qui enumeratis locis, ubi *τε καί* in Plutarchi vitis invenitur, pro-

plures defensores acquisivit, quorum scripta antequam recenseo, lectores monitos volo me in hac parte brevius agere, quod postea rem altius repetam.

CLASON autem l. l. mira inter utrumque similitudine exposita refutataque Petri sententia pgg. 20 sqq. duos tam diversos scriptores fortuito eosdem verborum connexus, iudicia, rerum ordinem habere posse negat. Nec ex eodem fonte eos hausisse comprobat, quod ita Tacitus suum auctorem multis locis ad verbum exscripsisset. Contra aliter rem se habere ex eo colligit quod Tacitus Claudii orationem ¹⁾ de Gallorum iure honorum, cuius magnae reliquiae supersunt ²⁾ adeo immutavit, ut, salva summa orationis, Claudium fere nova verba orantem fecerit. Nil aliud ergo restat nisi ut Plutarchus Tacitum inter fontes habuerit.

NIPPERDEY ³⁾ graviter indignans opinionem, secundum

nus est ad cuiusque operis tempus editionis constituendum, prout *τε καί* saepius rariusve occurrit. Quae formula, raro a Plutarcho adhibita, saepissime in Sertorii vita reperitur, unde Fuhr pg. 586. „Gehört diese Vita vielleicht zu den älteren? Doch dann sollte man *τε καί* ebenso häufig im Galba und Otho erwarten, denn mit guten Gründen stellt Mommsen die Ansicht auf, dass diese Biographien Anfängerwerke seien.“ (In Galba *τε καί* non occurrit, in Othone semel, c. 12 *ἐμπειρίαν τε καὶ θάραχος*.) Iam vides quod ad usum „*τε καί*“ Galbae atque Othonis vitas potius posteriori Plutarchi labori ascribendos esse videri.

1) Tac. Ann. XI. 24.

2) Vide Nipperdey Tac. Ann. in fine.

3) Annales. Einleitung. 8te Aufl. pg. 29. adn 1. „Denn wie kann es glaublich erscheinen, das Tacitus ein allbekanntes Werk aus der nächsten Zeit in dieser Weise abgeschrieben hätte und doch seinen Zeitgenossen als ein so bedeutender Schriftsteller erschienen wäre, wie es geschehen ist? Wie kann man dies einem Manne von dem Geiste und der Darstellungsgabe zutrauen, welche sich in seinen übrigen Schriften offenbart?“ etc.

quam Plutarchus et Tacitus fere omnia ex eodem fonte deprompsissent, reiicit nec ullo firmo argumento Momm-
senium atque Nissenium niti affirmat.

Latius KRAUSS Clasonii sententiam evolvit. Atque utrum-
que eundem fontem adhibuisse existimat ob eam rem
minus probabile esse, „quod unius scriptoris libro tanta
rerum materia composita fuisse nequit, quae et rerum
Romanarum scriptori et vitarum singularum narratori
sufficeret, tum ex ipsis Taciti historiis intelligitur hunc in
libris suis scribendis plurimum auctoritate usum esse.”¹⁾
Quod ut comprobet, laudat Tac. H. II. 37. „Invenio apud
quosdam auctores,” III 25, 28, ubi Messalla et Plinius ci-
tantur, III. 51. „Celeberrimos auctores habeo,” unde dilu-
cide appareret eum multorum scriptorum libros et uni-
versarum rerum gestarum populi Romani annales etc.
perlegisse. Deinde exemplis confirmare conatur Plutar-
chum Tacitum secutum esse, ita vero, ut praeter eum
etiam aliorum libros inspiceret et quibusdam locis ea,
quae apud Tacitum brevius dicta vel omissa videret, aut
amplificaret aut idoneis locis inserendis suppleret (pg.
6). Quae supplementa bifariam dividit utpote quae, velut
versus ex Homero et Archilocho (G. 19, 27.) ab illo ipso
repetiti, ipsius additamenta, et quae excerpta ex aliis
libris essent. Huic libelli parti finem imponens declarat
pg. 24: „Probasse videor, Plutarchum in vitis Galbae
Othonisque perscribendis maxima ex parte Taciti histo-
rias esse secutum. Nec minus apparet eum praeter nobi-
lissimum suum auctorem etiam alios libros, ex quibus
opus suum augeret, perlegisse. Inter quos Plinii, fortasse
etiam Cluvii Rufi historias fuisse credibile est.”

1) Cf. l. l. pgg. 2 sqq.

Eodem tempore LANGII dissertatio apparuit, qui aliam ac Krauss viam ingressus est. Maximam enim commentationis suae partem in refutandis opinionibus eorum, qui communem fontem statuunt, impendit, ¹⁾ ut sic, illius sententiae infirmitate demonstrata, solum ad quaestionem diluendam refugium sit Tacitus Plutarchi auctor. Magnam operam dat ut eos, qui Tacitum fere unum fontem in Historiis scribendis habuisse contendunt, refutet. ²⁾ Inter omnes, inquit, qui in Annalium fontes diligentius inquisiverunt, constat, Tacitum in hoc opere condendo complures et scriptores et alios fontes adhibuisse. Aliane ratione Historias composuisset? Omnino non illud admittere possumus cum, haud magno temporis spatio intercedente, Annales post Historias scriptae sint nec verisimile sit Tacitum circiter annum quinquagesimum agentem, cum Historias traderet, (igitur aetas, in qua indoles animi ingeniique iam firma stabilisque facta sit) in iis conscribendis longe alia ac in Annalibus ratione usum esse. Praeterea Nipperdeium l. l. summo iure mone- re: „Denn bei mancher Verschiedenheit zwischen den Historien und den Büchern ab exc. d. Aug. ist doch in der geistigen Bedeutung und der stilistischen Fähigkeit in beiden Werken unleugbar eine so grosse Übereinstimmung, dass die Verschiedenheiten dagegen verschwindend gering sind und der, welcher in dem einen abschrieb, nicht in dem andern selbständiger Schriftsteller gewesen sein kann.“ Deinde Lange magnum numerum locorum affert, ubi Tacitus aut nominatim suum aucto-

1) Cf. l. l. pgg. 8—11 de editionis tempore, 15—17 de Cluvio Rufo, 29—48 de propositis fontibus communibus.

2) Cf. l. l. pgg. 49. sqq.

rem tradit aut se complurium libros inspexisse profitetur aut, quae audierat, inserit. Inter plura, quae confert Lange argumenta, hoc imprimis memorandum est: pg. 57. „Quod si (Tac.) fecisset (sc: dicendi genus, quod Taciteum nominatur, a fonte suo repetere), quomodo putas fieri potuisse, ut, cum non eodum ad omnes historiarum et Annalium libros scribendos uti potuerit fonte, tamen eadem in omnibus illis esset Taciti scribendi ratio atque ne minimum quidem inveniretur signum, quo demonstraretur hoc illo loco alterum fontem sequi eum destitisse, alterum adhibere incepisse?” Ad positivam — ut ita dicam — dissertationis suae partem transgressus ¹⁾, Plutarchum e Tacito hausisse diversis causis confirmare studet. Plutarchum enim in Galbae primis 18 vel 22 capitibus de imperatoris vita dispersa tantum proferre, deinde vero inde ab adoptione Pisonis enarranda continuam Galbae et Othonis historiam tradere, quod usui Taciti, qui in priore Galbae vitae parte adhiberi non posset, imputanda esset; facillime nonnullos Plutarchi errores explicari, si Tacitum eius fontem fuisse putemus. Sed haec quidem hactenus.

Qui deinde quaestionem retractavit, GERSTENECKER, praeter eximias rerum, quae bellum attingunt, explicationes, novam ad Clasonii sententiam defendendam materiem congegessit. Atque monet ²⁾ ad fontium inquisitionem ante omnia accurata explanatione singulorum factorum, ut apud

1) Cf. l. l. pgg. 58 sqq. Haud negaverim Langium in hac sui libelli parte nimis breviter egisse. Postea vero, ut statim apparebit, alii hanc partem fusius tractarunt. Lange praesertim bene se meritis est in communi fonte reiiciendo.

2) l. l. pg. 6.

nostros auctores perscripta sint, opus esse (quod fere omnes, qui horum librorum fontes investigaverint, praetermiserint) idque praesertim in belli narratione cuius multa adhuc momenta obscura sint. Multo autem acumine rerum ordine cursuque atque ratione, qua Plutarchus et Tacitus eas tradiderint, expositis ¹⁾ concludit Tacitum Plutarchi auctorem fuisse ²⁾. E Taciti in Plutarchi opere vestigiis a nostro prolatis nonnulla memorabo. T. H. II. 44. (de atroci in pugna Bedriacensi caede) „Obstructae strage corporum viae, quo plus caedis fuit;” deinde ut causam explicet animadvertit: „neque enim civilibus bellis capti in praedam vertuntur” Plut. O. 14. narrat se comite Mestrio Floro pugnae locum visisse: (*Μέστριος Φλώρος*) νεῶν ὄντα παλαιὸν ἐπιδειξας διηγείτο μετὰ τὴν μάχην ἐπελθὼν ἰδεῖν νεκρῶν σωρὸν τηλικούτον, ὥστε τοὺς ἐπιπολῆς ἀπτεσθαι τῶν αἰτῶν. Deinde Taciti explicationem tantae stragis repudiat: *Θνήσκειν μὲν γὰρ παρὰ τοὺς ἐμφυλίου πολέμους, ὅταν τροπὴ γένηται, πλείονας εἰκὸς ἐστὶ τῷ μηδένα ζῶοντι, χρῆσθαι γὰρ οὐκ ἐστὶ τοῖς ἀλίσκομένοις, ἢ δ' ἐπὶ τοσούτῳ σωρεία καὶ συμφορήσις οὐκ ἔχει τὴν αἰτίαν εὐσυνλόγιστον.*

T. H. I. 87. (tres duces memorat) „Peditum equitumque copiis Suetonius Paulinus, Marius Celsus, Annius Gallus rectores destinati.” II. 11. (iterum de ducibus agens coniunctim Gallum et Spurinnam nominat) „Annius Gallus cum Vestricio Spurinna ad occupandas Padi ripas praemissus.” Plutarchus uno tenore illos quattuor duces

1) In duobus capitibus. pgg. 7—40. Verlauf des Krieges; pgg. 40—48 Charakteristik einzelner Persönlichkeiten.

2) pgg. 48—58 Ueber das Verhältniß der beiden Darstellungen zu einander.

memorat atque etiam Gallum et Spuriinam arte coniungit. O. 5. στρατηγούς δὲ τῶν δυνάμεων ἐξέπεμψε Μάριόν τε Κέλσον καὶ Σουητώνιον Παυλῖνον ἔτι τε Γάλλον καὶ Σπουρίναν. ¹⁾

Quod ad res, quae a Plutarcho traduntur, apud Tacitum desiderantur, putat Gerstenecker Plutarchum partim multa a consulari Mestrio Floro, eius amico, in colloquiis accepisse eaque in narrationis nexum inseruisse, quaedam rursus petiisse ex aliorum scriptis, magno numero teste Josepho B. I. IV. 9. 2. (Est locus supra a me laudatus) suppeditantibus.

Ceteris uberius atque nova ratione in quaestione versatus est LEZIUS ²⁾. Vehementer Mommsenii Nissenique rationem ac viam in fontium indagatione impugnat nec aliud, inquit, haec ratio est „quam scriptorum, qui exstant, obtrectatio ad artem et rationem redacta, eorum vero, qui interierunt, summa laudatio.” (pg. 10.) „Immo, ubicumque similes duae narrationes exstant, non statim tertius aliquis scriptor statuendus, sed mutua et similitudo et discrepantia summa diligentia perscrutanda et quaerendum, nonne alterum altero usum esse possit cogitari.” (pg. 12.) Igitur totam Plutarchi narrationem exscripsit, juxta posuit Taciti opus, inquisivit quae ad verbum vel liberius redita desumpserit ab eo Plutarchus, quae aut amplifica-

1) Vides Gersteneckeri de his locis iudicium multo probabilius esse sententia Mommsenii l. l. pg. 304. „Die beiden Sätze des Tacitus (H. I. 87. II. 11.) sind bei ihm (O. 5.) vereinigt oder, wenn sie, was möglich ist, ursprünglich zusammengehörten, bei Tacitus auseinandergerissen.” (sic!).

2) J. LEZIUS. De Plutarchi in Galba et Othone fontibus. Diss. Dorpati Livonorum. 1884.

verit aut abbreviaverit, quae ex aliis fontibus addiderit, num diversae discrepantiae e Taciti opere ortae esse possent quoque modo id factum esset. Ergo effinxit Plutarchum, Taciti Historias ad manum habentem, cum Galbae atque Othonis vitas conscriberet. Hac comparatione pgg. 17—172 confecta, comparat quae inde redundant: ¹⁾ paene totam Plutarchi narrationem e Tacito proficisci potuisse. Quod ut firmetur, plurimum valere eos locos, quibus Tacitum prave intellexisse videatur. (Enumerat complures.) Omnibus locis dulcem ubertatem cerni, quae interdum tanta sit ut senis loquacis esse videatur; Plutarchum scriptorem exercitatissimum se praebere, quod Tacitum in universum secutus singula suo arbitrio composuerit. Aliis fontibus Plutarchum usum esse inde apparere, quod aliquot praebeat locos, qui apud Tacitum desint, quos ex scripto libro excerptos esse necesse sit. (Sequitur talium locorum numerus.)

Cardo quaestionis mihi in eo verti videtur: veri-similene esse putas tali modo Plutarchum opus suum condidisse, quali Lezius nobis proposuerit? Longum est singulas Lezii de origine Plutarchi operis explicationes tractare. Curiosum lectorem ad ipsum librum delego. Equidem confiteor, licet in omnibus cum Lezio facere nequeam, imaginem Plutarchi Galbae et Othonis vitas scribentis, nobis ab eo expressam, mihi haudquaquam absurdam videri.

Ex iis, qui Tacitum Plutarchi auctorem ducunt, praeterea nominandi sunt: WÖLFFLIN ²⁾ qui summis laudibus

1) l. l. pgg. 172—181.

2) Bursians Jahresberichte 18. 2te Abt. 1881. pg. 250.

Nipperdeium, Clasonium, Langium extollit, itemque TEUFFEL¹⁾, denique CORNELIUS²⁾.

Opinionum conspectu confecto videmus pro utraque sententia luculenter acriterque disputatum esse, neque tamen quaestione ad finem perducta. Multa nova addere nequeo, sed non alienum videtur inquirere quid ex omnibus hisce redundant.

Confiteor me primum, variis commentationibus perlectis atque examinatis, existimasse litem adhuc sub iudice esse semperque mansuram. Quisque ergo ipse eligere posset quamnam opinionem amplecteretur, quae penderet e minore maioreve cuiusque reverentia Taciti. Nam communi fonte statuto nullo modo fieri potest quin Taciti in scribendo virtutes valde detrectemus³⁾. Si quis communem fontem statuatur, summa sane sapientia sit nil ultra scire cupere. Quid enim prodest scriptores, de quibus fere nihil noverimus, quorum scripta non ad aetatem nostram pervenerint, ut communem illum fontem quibuscunque argumentis vel potius cavillationibus vindicare?

1) Röm. Litt. Gesch. 5te Aufl. pg. 843. 4 „mit Recht gewinnt die Ansicht jetzt wieder die Oberhand dass die auffällige Übereinstimmung zwischen den beiden Schriftstellern durch die unmittelbare Benützung des Tacitus durch Plutarch veranlasst sei“.

2) E. CORNELIUS. Quomodo Tacitus, Historiarum scriptor, in hominum memoria versatus sit usque ad renascentes literas saeculis XIV. et XV. Marpurgi Cattorum. 1888. pgg. 2—5.

3) Frustra Mommsen l. l. pgg. 315. sqq, Hardy l. l. Intr. pgg. 44. sqq. speciosis verbis id negare conantur.

Cluvium Rufum et Messallam de his temporibus scripsisse haudquaquam constat atque etiam contrarium probabilius est ¹⁾. C. Plinius solus aliquo modo defendi potest, quamquam haud spernenda argumenta contra Nissenium attulerunt Lange, Baier, alii ²⁾. Ipsa scripta testantur quales in difficultates deveniant, qui communem auctorem excogitare aggrediantur.

Praeterea omnes, qui eodem auctore utrumque usum esse perhibent, Tacitum tantum non unum fontem operi suo fundamentum posuisse necessario statuunt. Ita rem se non habere e nonnullis locis efficere studebo. T. H. II. 101. (de Lucilio Basso et Caecina defectionem a Vitellio meditantibus) „Scriptores temporum, qui potente rerum Flavia domo monimenta belli huiusce composuerunt, curam pacis et amorem rei publicae corruptas in adulationem causas tradidere: nobis super insitam levitatem . . . aemulatione invidiaque, . . . pervertisse ipsum videntur.” Parum benevole igitur Tacitus de iis, qui ante ipsum de annis 68, 69 scripserunt, iudicat et collato notissimo capite H. I. 1. apparet eum id egisse ut primus post omnes, qui Flavia domo regnante corruptas historias conscripsissent, sine ira et studio, „rara temporum (i. e. imperium Traiani) felicitate, ubi sentire, quae velis, et quae sentias, dicere licet,” opus conficeret, cui fidem habere possemus. Quod ut efficeret, undique testimonia conquisivit, rationes causasque rerum cognovit, ita ut prorsus novum librum scripserit, omnino non alicuius unici fontis manu ductus. Cur enim potissimum quemquam illorum sequeretur, quos

1) Cf. pgg. 7. sq., 11. sq.

2) Cf. pgg. 9. sq.

ipse damnet? Eum tali modo in memorandis nudis factis grassatum esse admittere possem, sed Plutarchi et Taciti iudicia de causis et ratione rerum toties congruunt ¹⁾, ut nimirum simul cum factis e communi fonte fluxissent. Tacitum nonnulla ad verbum ex aliquo fonte transscripsisse ²⁾ etiam probare possem, sed ipse omnia investigavit, ipse diiudicavit. Hisce adde, compluribus locis multorum fontium usum significari, de quo iam supra egi in recensenda Langii dissertatione ³⁾. Fac Tacitum omnia illa complurium fontium usus indicia e suo fonte furatum esse; nonne ille primarius eius auctor materiem suo operi e diversis scriptoribus conquirere et disponere debuit, atqui ergo multo praestantior Tacito fuit? Quare Tacitus semper celeberrimus auctor appellatus, contra ille fons, cui revera omnis honor tribuendus esset, oblivione obrutus est? Tacitum autem unum praecipuum fontem habuisse mea opinione absurdissima thesis est, quae inde orta videtur, quod viri docti, in aliis scriptis unici fontis usum perspicientes, huius rei legem statuerunt, ad quam perperam Tacitum accommodavere.

Iam vides me causam Nipperdei c. s. suscipere, quae per se plus valet, cum Tacito debitam laudem impertiat. Huc accedit quod ita a multo firmiore parte proficis-

1) Inter plura cf: O. 3. φοβούμενος... ἦν φοβερός. H. I. 81. „Cum timeret, timebatur”. O. 4. ἐκ δὲ τούτου διερεθιζόμενοι πολλὰ βλάβη καὶ ἀσελγῇ χλευάζοντες ἀλλήλοις ἔγραπον, οὐ πρὸς ὅς μὲν, H. I. 74. »mox quaxi rixantes stupra et flagitia in vicem obiectavere, neuter falso.” O. 9. H. II. 38. De bellis civilibus; exempla Sullae, Marii, Pompeii. O. 18, H. II. 50, iudicium de Othonis vita.

2) Non parvi momenti est, quod Clason l. l. pg. 21, Lange pgg. 55 sq. Lezius pg. 9. afferunt sc: Claudii orationem a Tacito innovatam. cf. pg. 17.

3) pg. 19. cf. Lange. l. l. pgg. 48—55.

cimur, quoniam Taciti scripta ad comparandum nobis praesto sunt neque cogimur quicumque creditur auctorem coniecturis post coniecturas vindicare, ut denique velut e filo araneo res magni ponderis suspensas faciamus. Si mihi contingit hanc sententiam, quam multi mecum sentiunt veram esse, etiam argumentis intellectu fretis comprobare, non frustra ad hoc studium me contuli aliquidque, ut spero, adiuvi, ut paullatim omnium consensu Tacitus Plutarchi auctor habeatur.

Ante omnia asseverare velim multos haud recte munus iudicis in hac quaestione sustinuisse. Statim enim aliquem communem fontem excogitare conati, obliti sunt tum demum licere aliquem communem fontem investigare, si affatim apparuerit e scriptis, quae, de eodem tempore agentia, supersint, Plutarcho nullum fontem fuisse. Suetonius atque Cassius Dio videlicet praetermittendi sunt, quorum opera post Plutarchi vitas edita sint ¹⁾. Solus igitur Tacitus tali comparationi se praebet, dummodo Galbae et Othonis vitas post Historias editas ponamus. De hac re ambigitur atque disertum indicium de tempore Vitarum editionis praesto non est. Omnes consentiunt Taciti Historias vel priorem Historiarum partem ²⁾ primis secundi p. C. n. saeculi annis apparuisse itemque Plutarchum circiter 120 p. C. n. obiisse. Ratio temporum ergo non obstat quin Plutarchus Tacito usus sit. Attamen sunt qui putent has Plutarchi vitas sui laboris primitias

1) Inter paucos C. Dionis et Plutarchi locos similitudo exstat. cf. Peter l. l. pg. 28 adn. 2. Talium locorum numerus apud Suetonium maior est, quos comparatos invenies apud Petrum l. l. pgg. 35—39; Hardium. l. l. Introd. pgg. 56—58.

2) Cf. Mommsen. Hermes. III. pg. 107.

esse ¹⁾, quorum argumenta reputemus num quid veri in se habeant.

Secundum Lampriae catalogum Plutarchus vitas imperatorum Augusti — Vitellii conscripsit. Ad hoc animadvertit Hardy: „Now, if he had written it under Trajan, there could have been no more reason why he should have refrained from proceeding to the Flavian emperors, during whose period he was certainly in Italy on several occasions, than there was in the case of Tacitus and Suetonius. If on the other hand he wrote while Domitian was still alive, there is an easily intelligible reason why he should have deemed it expedient to stop short at the death of Vitellius.” Eodem iure respondere possumus Plutarchi vitas intra Vespasianum stetisse, cum in eo nova familia Caesarum rerum potitus sit atque Plutarchus igitur in Vitellio aptum finem operi suo imponere potuerit vel quod ei aetate fesso sive supremo fato fungenti propositum absolvere non licuerit.

Quae porro Mommsen affert, perpendamus. „Sie (G. et O. vitae) machen aber, verglichen mit den Biographien der Feldherren der Republik, den Eindruck eines Anfängerwerkes. . . . Dagegen sind als Quellenschriften diese Kaiserbiographien brauchbarer als die andern plutarchischen: sie enthalten mehr Thatsachen als diese, weniger Raisonnement und historisch-litterarisches Flitterwerk und binden sich strenger an die Zeitfolge.” Si accurate Galbae et Othonis vitas perlegimus, statim apparebit inter vitas imperatorum et parallelas conspicuam compositionis discrepantiam intercedere. Cum in parallelis noster omni-

1) Cf. Mommsen. *Hermes* IV pgg. 297, 298; Nissen. *l. l.* pgg. 503—505; Hardy *l. l.* *Introd.* pgg. 38, 39.

bus notum Plutarchum, quem tam eximie Wachsmuth ¹⁾ describit, se praebet, alius in Galbae et Othonis vitis cognoscitur, ut nunc exponam.

Tacitus historiam per singulos annos disposuit, Plutarchus vero per imperatores neque tamen prorsus vitas conscribendi ratione relicta. Haec fere species laboris eius esse videtur. Deperditus liber „Nero” finem cepit in Neronis morte; de Nymphidio Sabino, quatenus id Neronis vitae conveniebat, iam mentionem fecit ut ipse dicit G. 2. *ὥσπερ εἴρηται*. Haud dubie etiam Vindicis Galbaeque coepta (causae enim Neronis interitus erant) breviter tractavit atque, ut O. 18. *τὰ μὲν οὖν ἄλλα καιρὸν οἰκεῖον ἔχει λελθῆναι* nos ad sequentem Vitellii vitam delegat, etiam, cum in fine Neronis vitae res, historiam Neronis et Galbae una attingentes, memoraret, talem formulam adhibuerit. Deinde ad res, quae, seu ante, seu post Neronis mortem gestae, Galbam velut in scaenam produxerunt, accedit igiturque novus liber, cui Galba inscribitur, incipit. Praefationem praemittit (qui mos ei non alienus est), quo post aliquot morales meditationes licentiam alia praetermittendi, alia fusius tractandi sibi praeripit. G. 2. *Τὰ μὲν οὖν καὶ ἕκαστα τῶν γενομένων ἀπαγγέλλειν ἀκριβῶς τῆς πραγματικῆς ἱστορίας ἐστίν, ὅσα δὲ ἄξια λόγου τοῖς τῶν Καيسάρων ἔργοις καὶ πάνθεσι συμπέτωκεν, οὐδὲ ἐμοὶ προσήκει παρελθεῖν*. Cap. 3. Galbae vitam ante eum imperatorem consalutatum breviter tractat, quo facto uberius res

1) CURT WACHSMUTH. Einleitung in das Studium der Alten Geschichte. Leipzig 1895. pgg. 218, 219. „Plutarch ist weder ein Philosoph der nach Erkenntniss der Wahrheit ringt, noch ein Historiker, den die geschichtliche Forschung selbst anzieht: er wandelt durch die Hallen der Geschichte und der Philosophie als ein geistreicher Dilettant etc.”

novas a Vindice quaesitas omnesque eventus ex iis natos, Galbae consalutationem, denique historiam inde a Neronis morte conscribere pergit. Imprimis occurrit brevitās capitis 3 (de priore Galbae vita), quae tanta est ut paene obscura fiat. E. c.: *Αἰτίας παρασχούσης ὕπατος ἐκ Παλατίου προῆλθε* (sc. Galba), ubi prave Doehner *παρασχούσης* per „operam dante” vertit. Livia enim a^o 29 p. C. n. mortua est, Galba a^o 33 p. C. n. consulatum gessit. Plutarchus dicere vult Liviam Galbam in aulae circulum introduxisse, unde postea Caesaris commendatione consul factus sit. — Simulac Galba temporibus, ad quae Plutarchus in historia conscribenda pervenit, vir magni momenti fieri coepit, fusius de eo agit. Igitur Plutarchus quandam Romanam historiam per imperatores dispositam scripsit, ita vero ut, quae minus prope ad imperatorem pertinerent, omitteret. 1) Profecto Plutarchum admirari debemus, qui tanta sagacitate atque consilio genera vitas et historias conscribendi coniunxerit; exercitatio et consuetudo componendi ei denegari nequit.

Videmus nostrum in hoc opere condendō aliam ac in parallelis viam ingressum esse, quam equidem non intellego cur priori Plutarchi labori Galbae et Othonis vitas ascribendas esse demonstret. Quicquam certi statuere non possumus, sed perinde in his vitis Plutarchi opus posterius perspicere licet; vel valde probabile mihi videtur eum aetate aliquid provectum novo scribendi generi se applicasse. Huc accedit quod, ut Mommsen ipse declarat, Galbae et Othonis vitae inter omnia Plutarchi opera maxime fons adhiberi possunt atque, quod ad rationem

1) Inter alia de provinciarum habitu, quem Tacitus initio Historiarum accurate describit, breviter agit.

temporum, solae recte compositae sunt, procul dubio virtus, qua alia eius scripta carent. Lezius longius progreditur atque vestigia scriptoris senectutis invenisse opinatur; l. l. pg. 174. „Omnibus vero locis dulcis cernitur ubertas, quae interdum tanta est, ut senis loquacis esse videatur, velut etc.” (sequitur exemplorum numerus.) Profecto in omnibus Plutarchi scriptis elocutionis latitudo reperitur; attamen hae vitae singularem huius rei documentorum multitudinem praebent. Praeterea animadverti nostrum identidem duo vocabula propemodum synonyma coniungere. Nonnulla exempla e magna copia proferam: G. 1. τῷ πρῶτῳ καὶ φιλανθρώπῳ, 11. φιλανθρώπους καὶ δημοτικάς, cf. O. 1, G. 20. εὐπροσήγορον καὶ φιλάνθρωπον, 1. τὸ θυμοειδὲς καὶ δραστήριον, 4. ὠμῶς καὶ ἀγροῖως, κίνησιν καὶ φοράν, μηνῦσαι καὶ κατεπεῖν, 5. λαλιὰ καὶ φήμη, ὀρθῶς καὶ λελογισμένως, 6. συνήθη καὶ σύντροφον, 10. χαλεπῶς καὶ μόλις, 13. ἐπιεικὴς καὶ μέτριος, 17. διδάσκαλος καὶ παιδαγωγός etc. etc. passim.

Quod ad harum vitarum sermonem quem non tam politum ac perfectum quam in aliis Plutarchi operibus esse quidam perhibent, memores simus talem rem diiudicare difficillimum esse. Sed fac re-vera ita rem se habere, quid impedit quominus Wachsmuthii ¹⁾ sententiam comprobemus sc: Plutarchum non ab omni parte hoc opus absolvisse extremamque eius manum Vitis hisce non accessisse?

Quod deinde Mommsen ²⁾ dicit praesertim e G. 10. i. f. (de beata Verginii senectute) apparere ante Verginii mortem (i.e. a^o 97 vel 98) Plutarchum hoc opus conscripsisse, nullo modo probare possum. Immo memores Sopho-

1) l. l. pg. 218.

2) l. l. pg. 297. adn. 2.

clis O. R. i. f. *μηδέν' ὀλβίζειν, πρὶν ἂν τέρμα τοῦ βίου περάσῃ* *μηδέν' ἀλγεινὸν παθὼν*, potius ex illo loco collegerimus post Verginii mortem Plutarchum hunc laborem aggressum esse.

Postremo quantum valeat Nissenii argumentum inquiremus. „Denn aus der Art und Weise, in welcher Plutarch Lateinische Worte anführt und erklärt, erkennt man gleichfalls mit anderen Schriften verglichen in den vorliegenden Anfangsproducte seiner Schriftstellerei." Attamen statim apparebit nos hic exemplum Nissenii audaciae habere. Omnino non enim Latinae linguae vestigia in his vitis et parallelis inter se comparat sed nonnullos locos, ubi Plutarchus plurium verborum circuitu aliquid exponit, et errores vel potius minus accuratas Latinorum nominum interpretationes tantum affert additque satis idoneam rei militaris Romanae scientiam nostrum defecisse. „Die Worte versteht Plutarch ganz richtig, aber ihren Sinn grundfalsch." Postea Sickinger dissertationem edidit „de linguae Latinae apud Plutarchum et reliquiis et vestigiis", quam perlegens haudquaquam colligere potui Plutarchi interpretationem Latinorum verborum prae versione in aliis eius scriptis minus aptam esse. Sed pone numerum minus rectarum versionum hic maiorem esse quam in aliis vitis, quid eam rem miramur, cum inter omnes constet praecipue in Galbae et Othonis vitis Latino fonte Plutarchum usum esse?" Habemus satis notum locum V. Demosth. 2. *ὁπὲ ποτε καὶ πόρρω τῆς ἡλικίας ἠρξάμεθα Ῥωμαῖκοις γράμμασιν ἐντυγχάνειν*, omnes consentiunt e Latino fonte Galbae et Othonis vitas fluxisse, ¹⁾ vel Nissen

1) Solus RANKE. Welt-Geschichte, III. 2. pgg. 285—288. Galbae et Othonis vitas e Graeco fonte haustas esse existimavit.

concedit: „Von diesen militärischen Dingen abgesehen, hat Plutarch durchaus befriedigend übersetzt“, quae omnia mea opinione indicant posteriori Plutarchi aetati imperatorum vitas ascribendas esse. Denique nullum adhuc argumentum prolatum esse contendere ausim, quo firmetur opus nostrum Plutarchi studii primitias esse, e contrario multa magis eo spectare, quod aetate proventus id condiderit. Dum contrarium non certe constat, sine ulla dubitatione Galbae et Othonis vitas post Taciti historias ponere licet nec in ratione temporum offendas oportet.

Transeamus ad argumenta, ex Historiis et Galbae Othonisque vitis desumpta, quae communis fontis usum demonstrarent. Mira inter Tacitum et Plutarchum similitudine occurrente, per se probabilius est hunc illum auctorem habuisse, quoniam toties utrumque eodem modo communem fontem exscripsisse fortuitum videri nemo negabit. Etiam omitto quaestionem, qualis ille fons fuerit, qui tam diversis scriptoribus, quam Tacito, Plutarcho, vel Suetonio (ut quidam autumant) fere omnem materiem praeberet. Profecto causae, cur Plutarchum Tacitum auctorem habere non potuisse perhibeant, firmae esse debent!

Atque diversis commentationibus perlectis videmus non multa argumenta afferri sed magis, communi fonte statuto, quo modo Plutarchus et Tacitus illum fontem adhibuerint et discrepantiae explicandae sint, exponi. Quotiescunque Plutarchus erravit, communis fontis defensores eum prave suum fontem exscripsisse, Clason c. s. vero nostrum Tacitum non intellexisse vel negligentia errasse dicunt; ubi Plutarchi narratio uberior est, illi eum plura e communi fonte petiisse, hi nostrum Taciti verba ornasse et amplificasse vel alio fonte usum esse

affirmant. Sed omnibus hisce non multum proficimus; sunt explicationes aequi ponderis, quarum hanc illamve, prout Mommsenium aut Clasonium sequimur, eodem iure comprobare possumus.

Mommsen 1) communis fontis usum eo firmari putat, quod nonnullis locis, ubi Tacitus minus clare res tradat, Plutarchus velut supplementum, quo Taciti narratio explanetur, praebeat. Attamen pars 2) exemplorum ab eo prolatorum nil demonstrat, cum eae res a^o 68 gestae sint, annus 69 Historiarum initium sit 3), Tacitus paucis verbis nonnulla proximi anni facta repetat, ut qualis status urbis, quae mens exercituum, quis habitus provinciarum fuerit, exponat 4). Quod ad alia exempla eodem iure statuere possumus Plutarchum Taciti narrationem ornasse et amplificasse 5) vel alium insuper auctorem adhibuisse. 6)

Nissen petit ex eo argumentum, quod de Othone Tacitus multo iniquius quam Plutarchus iudicet 7). Sed nequaquam rem ita se habere satis superque Gerste-

1) l. l. pgg. 309—312.

2) De classiariorum tumultu. T. H. I. 6. P. G. 15; de donationibus Neronis. T. H. I. 20. P. G. 16.

3) T. H. I. 1. „Initium mihi operis Servius Galba iterum Titus Vinius consules erunt” i. e. Kal. Ian. 69.

4) T. H. I. 4. „Ceterum antequam destinata componam, repetendum videtur, qualis status urbis, quae mens exercituum, quis habitus provinciarum, quid in toto terrarum orbe validum, quid aegrum fuerit, ut non modo casus eventusque rerum, qui plerumque fortuiti sunt, sed ratio etiam causaeque noscantur.”

5) De Tiberis inundatione. T. H. I. 86. P. O. 4. cf. Lezius l. l. pg. 94. de Othone Brixelli remanente P. O. 5. cf. Lezius pgg. 98, 99.

6) De navibus incendiariis P. O. 10. de Othonianorum deditione P. O. 13.

7) l. l. pg. 516. „Als leitenden Grundsatz für die Partie, welche durch die plutarchischen Biographien controlirt wird, kann man angeben, dass Ta-

necker ¹⁾ demonstravit. Alia quoque, quae de animo, quo Tacitus Historias conscripserit, Nissen profert, infirma sunt facillimeque debilitari possunt ²⁾.

Postremo contendere velim nullum adhuc firmum, quod communis fontis usum probet, Tacitum fontem vel inter fontes a Plutarcho adhibitum esse prohibeat, argumentum exstare. Quales in difficultates, eundem Plutarchi ac Taciti auctorem statuentes, delabamur, obiter iam demonstravi. Ad alteram partem ergo accedamus.

Tacitus Plutarchi auctor. — Necessario Plutarchus in priore Galbae vitae parte alio ac Tacito fonte usus est, quoniam huic initium operis annus 69, illi defectio Vindicis (m. Martio a^o 68. G. 4) est. Quis ille rerum anni 68 auctor fuerit inquirere supervacuum est, cum nullum certum indicium suppeditet. Nec quis gravetur illam a quibusdam viris doctis propositam legem unici veterum scriptorum fontis haud servari. Vel communi fonte statuto, Plutarchum nonnullis locis alium insuper auctorem habuisse apparet. E. c. G. 28, ubi noster tradit Helvidium Priscum Galbae corpus sustulisse, Argium sepilivisse, cum T. H.

citius den Otho weit ungünstiger beurtheilt als sein Vorgänger. Dies ist von vorn herein nicht zu verwundern. Nachsichtige Beurtheilung war einem flavischen Geschichtschreiber nahe gelegt, insofern er in Vitellius den eigentlichen Feind sehen musste, in den alten Anhängern Othos vielmehr Freunde und Verbündete. Dagegen verglich die traianische Zeit die Politik Galbas mit derjenigen Nervas und erkannte schon damals ihr Ideal einer Staatsordnung verwirklicht, welches dann die Empörung Othos in frevelhafter Weise vernichtete."

1) l. l. pgg. 41—43.

2) Nissen l. l. pgg. 514—525. Beckurts l. l. pgg. 32 sqq. Gerstenecker l. l. 43—48.

I. 49. ignotum illum Argium tantum Galbam sepultura contexisse narrat. 1) O. 3. de diplomatibus Neronis cognomine perscriptis, quorum Tac. H. I. 78. nullam facit mentionem. De hac re iam supra egi; vide pgg. 6, 7.

Si Plutarchus autem primum alio fonte, deinde Tacito usus est, opus velut in duas partes cadat, quarum compositio differat, necesse est. Atque nobis talem in compositione differentiam plane exstare videtur. Quare enim Plutarchus seorsum Galbae priorem vitam summatim (G. 3) describit, cum Otho in narrationis tenore introducitur atque id eodem quo apud Tacitum modo?

G. 19. Τοιαῦτα δὲ ἕτερα καὶ τῶν ὑπὸ Τιγελλίνῳ 2) ταγμάτων ὑβριζόντων πολλὰς ἐπέμπετο γράμματα τῷ Γάλβᾳ παρὰ τῶν ἐπιτρόπων

T. H. I. 12. „Paucis post Kalendas Ianuarias diebus Pompei Propinqui procuratoris e Belgica literae adferuntur, Superioris Germaniae legiones rupta sacramento reverentia imperatorem alium flagitare”

ὁ δὲ φοβηθεὶς, ὥς μὴ μόνον διὰ τὸ γῆρας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀπειδιαν καταφρονούμενος, ἐβουλεύετο παῖδα θέσθαι τῶν ἐπιφανῶν τινα νεανίσκον καὶ διάδοχον ἀποδείξαι τῆς ἀρχῆς.

„Maturavit ea res consilium Galbae iam pridem de adoptione secum et cum proximis agitantis.”

Ἦν δὲ Μάρκος Ὀθων, ἀνὴρ γένει μὲν οὐκ ἀφανὴς, τρυφῇ δὲ καὶ φιληδονίᾳ εὐθύς ἐκ παιδῶν ἐν ὀλίγοις Ῥωμαίων διεφθαμένους,

13. „Namque Otho pueritiam incuriosè, adulescentiam petulantè egerat.”

Sequitur comparatio Othonis cum Paride.

1) Cf. Lange. l. l. pg. 21. Lezius l. l. pg. 71.

2) Lege: Οὐτέλλῳ. cf. Coroll. Crit. a. l.

γεγονώς περιβόητος ἐν Ῥώμῃ
διὰ τὸν Ποππαίας γάμον, ἧς ἦρα
μὲν ὁ Νέρων Κρισπίνῳ συνούσης,
ἔτι δ' αἰδούμενος τὴν ἑαυτοῦ γυ-
ναῖκα καὶ τὴν μητέρα φοβούμενος
ὑφῆκε τὸν Ὀθωνα πειρῶντα τὴν
Ποππαίαν. Φίλῳ δὲ τῷ Ὀθωνι καὶ
συμβιωτῇ διὰ τὴν ἀσωτίαν ἐχρήτο,
καὶ σκωπτόμενος ὑπ' αὐτοῦ πολ-
λάκις εἰς μικρολογίαν καὶ ἀνελευ-
θερίαν ἔχαιρε.

„Poppaeam Sabinam principa-
le scortum, ut apud conscium li-
bidinum deposuerat, donec Octa-
viam uxorem amoliretur.”

„gratus Neroni aemulatione
luxus”

Illustratur luxuria fabula.

Ἀλλὰ τὴν γε Ποππαίαν προμοι-
χεύσας τῷ Νέρωνι καὶ διαφθείρας
ταῖς εἰς ἐκεῖνον ἐλπίσιν ἐπεισεν
ἀποστῆναι τοῦ ἀνδρός. Ἐλθούσης
δὲ παρ' αὐτὸν ὡς γαμετῆς οὐκ ἡ-
γάπα μετέχων, ἀλλ' ἡσχαλλε μετα-
διδούς, οὐδὲ αὐτῆς ἀχθομένης, ὥς
φασι, τῇ ζηλοτυπίᾳ τῆς Ποππαίας.

Sequitur narratiuncula de Pop-
paea Neronem excludente.

Ἐκινδύνευσεν οὖν ὁ Ὀθων ἀπο-
θανεῖν καὶ παράλογον ἦν, ὅτι τὴν
γυναῖκα καὶ ἀδελφὴν ἀποκτείνας
διὰ τὸν Ποππαίας γάμον ἐφείσατο
τοῦ Ὀθωνος. 20. Σενέκαν δὲ εἶ-
χεν εὖνουν κακεῖνου τὸν Νέρωνα
πείσαντος καὶ παραινέσαντος ἐξε-
πέμφθη Λυσιτανῶν στρατηγὸς ἐπὶ
τὸν Ωκεανόν. Καὶ παρέσχεν ἑαν-

„Mox suspectum in eadem
Poppaea in provinciam Lusitani-
am specie legationis seposuit.”

„Otho comiter administrata

τὸν οὐκ ἄχαριν οὐδὲ ἐπαχθῇ τοῖς *provincia primus in partes trans-*
 ὑπηκόοις, εἰδὼς φυχῆς ὑποκόρισ- *gessus."*
 μα καὶ παρακάλυμμα τὴν ἀρχὴν
 αὐτῷ δεδομένην. Ἀποστάντος δὲ
 Γάλβα πρῶτος αὐτὸς προσεχώρη-
 σε τῶν ἡγεμόνων.

Profecto multo uberior Plutarchi narratio est ¹⁾; sed summa congruit: litterae de seditioso Germanico exercitu adlatae, Galbae consilium adoptandi, petulantia luxusque Othonis, Poppaeae cum Nerone et Othone consuetudo ²⁾, Otho specie legationis in Lusitaniam sepositus, primus in Galbae partes transgressus.

Haec omnia Plutarchus vel orandi suo genere vel fabellis, quas memoria tenebat, amplificavit. Alteram de Poppaea Neronem excludente, quam noster praebet fabellam, etiam Suetonius O. 3 tradit, qui maiore probabilitate dicit non Poppaeam, sed Othonem Neronem exclusisse. Atque hic error etiam probat Plutarchum ea de suo addidisse. Nemo enim negabit Plutarchum in sua scripta multa e memoria inseruisse, quod copia versuum laudatorum, fabularum, dictorum memorabilium declarat.

1) Nec obliviscamur Tacitum hic de rebus ante annum 69 gestis agere, unde eius narratio aliquid astrictior sit.

2) Procul dubio Plutarchus in Neronis vita iam historiam Poppaeae et Othonis tractaverat. Cur autem non adicit formulam ut ὥσπερ εἴρηται, atque brevius rem tradit quod in memorando Nymphidio Sabino G. 2. facit? Taciti manu ductum eum hoc omisisse suspicor.

Praeterea monendum est de eadem re longe aliam rectioremque narrationem exstare Tac. Ann. XIII. 45, 46. cf. A. STAHR. Agrippina, die Mutter Neros. Berlin. 1867. pgg. 193—208. H. SCHILLER. Gesch. d. Röm. Kaiserreichs u. d. Regier. d. Nero. Berlin 1872. pg. 119. Plutarchus vero deteriorem Historiarum narrationem recepit.

Alia additamenta, velut de Senecae erga Othonem benevolentia, sin minus Plutarchi memoriae imputanda, quid impedit quominus alio fonte orta sint?

Inquiramus quo modo Vitellius in scaenam producat.

G. 22.

T. H. I. 52. Valens Vitellium

Instigantur milites ut Vitellium imperatorem consulutent. instigat ut imperium accipiat. „tres patris consulatus censu-

Οὐδέλλιος ... πατρός τε τιμητοῦ ram collegium Caesaris”
καὶ τοῖς ὑπάρχοντος γενομένου καὶ I. 9. „A. Vitellius . . . censo-
Κλαυδίου Καίσαρος τρόπον τινὰ ris Vitellii ac ter consulis fili-
συνάροξας. 1) us.”

Idem denuo apud utrumque modus personas in narrationis connexum inserendi elucet.

Nunc quod ad totius operis compositionem attinet. Initio Plutarchus vitam conscribere videtur more Suetonii, qui etiam incipiat per memorationem originis priorisque vitae imperatoris. Suetonius deinde more solito materiem accurate per singula capita distribuit, ita ut quidque in suo capite enarretur. Plutarchus vero, ut quisque, qui has vitas perlegerit, videbit, magis magisque fere meram historiam scribere pergit excepto, quod nonnullas res graves, quae minus imperatorem attingant, omittit, fabulas, peculiaria suo loco innectit. Reapse quodammodo de suo proposito vitas conscribendi deflexit, quod procul dubio Taciti usui ascribendum esse putamus. Attamen gravius est aliud argumentum quod, quamvis ab aliis 2) iam

1) Quod Plutarchus de Vitellii paupertate addit, facile de suo esse potest. Res erat notissima. cf. Suet. Vit. 7. „Satis constat exituro (sc. Vitellio in inferiorem Germaniam) viaticum defuisse, tanta egestate rei familiaris, ut etc.”

2) Cf. Clason. l. l. pg. 15. Lange. l. l. pg. 60. Lezius. l. l. pg. 15.

ante me prolatum, non satis adhuc aestimari mihi videtur. Plutarchum enim 18 vel 22 primis capitibus Vitae Galbae dispersa tantum narrare, inde ab Pisonis adoptione continuam Galbae et Othonis historiam tradere. Revera ita rem se habere capitum summarium quod sequitur confirmabit. Adiciam comparisonem cum Suetonio, quae ostendat res, quas Suetonius ac Plutarchus in 18 primis capitibus communiter tradant, eodem apud utrumque ordine occurrere.

Plut. Vita Galbae.

Capp. 1. 2. Praefatio.

3. Prior Galbae vita.

4. Eius regimen provinciae Hispaniae.

Adveniunt litterae Vindicis imperium Galbae offerentis.

5. Imperator consalutatus legatum S. P. Q. R. se professus est.

Consternatio Neronis.

6. Coepta Clodii Macri in Africa, Verginii Rufi in Germania.

Nuntius de morte Vindicis, quo Galba perturbatur.

7. Nuntiatur Galbae Neronem mortuum esse atque S. P. Q. R. imperatorem eum consalutasse.

8. 9. De Nymphidio Sabino Romae omnia administrante paulatimque in spem imperii irrepente.

Suetonius. Vita Galbae.

Capp. 1—8 Galbae origo ac vita usque ad legationem Hispaniensem.

9. regimen provinciae Hispaniae.

Litterae Vindicis.

10. Imp. consalutatus legatum S. P. Q. R. se professus est.

11. Nuntio de Vindicis morte Galba consternatur.

Cognovit Neronem occisum cunctosque in verba sua iurasse.

10. Verginius Rufus adigit suos milites in verba Galbae. Succedit ei Hordeonius Flaccus.

11. Galbae iter. Vinii potentia.

12. Vinii vita ac mores ¹⁾.

13. 14. Continuatur narratio de Nymphidio Sabino.

Sabini mors.

Opprimuntur Sabinus, Capito, Macer.

15. Interficiuntur iussu Galbae, Cingonius, Macer, Capito, alii.

Classiariorum tumultus.

12. Galbae saevitia in classarios tumultuosos. De choraula Cano.

16. Galbae largitas erga choraulam Canum.

15. Liberalitates Neronis revocat.

Donationes Neronianas exigii iubet.

Tigellini impunitas.

17. Vinii facinora, velut Tigellini impunitas.

18. Paullatim omnia imperatoris facta invisa suspectaque fiunt.

16. Donativum recusatur.

Donativum non dat.

Superioris Germaniae exercitus rumpit sacramentum.

Seditio Germanici exercitus.

17. „Quod ut nuntiatum est, despectui esse non tam senec-

19. De seditione *ἐπέμπετο γράμματα τῷ Γάλβᾳ παρὰ τῶν*

1) In his capitibus etiam nonnulla a Tacito nostrum desumpsisse puto, quod imprimis, quae Plutarchus de Vinio tradit, comprobant. cf. Tac. H. I. 48, ubi de Vinio mortuo fere iisdem verbis eadem ac noster narrat.

Talis similitudo, quamvis non tam conspicua, praeterea reperitur G. 7. H. I. 13. de Icelo; G. 15. H. 6. de infausto Galbae introitu in urbem, tot classariis trucidatis; G. 17. H. 72. de Tigellino, Neronis corruptore et proditore; G. 18. H. 5. Galbae vox: „legi a se militem, non emi.”

ἐπιτρόπων· ὁ δὲ φοβηθεὶς, ὥς μὴ μόνον διὰ τὸ γῆρας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀπαίδαν καταφρονούμενος, (desinit similitudo inter P. et S.) *ἐβουλεύετο παῖδα θέσθαι etc.* tam suam quam orbitatem ratus (desinit similitudo inter P. et S.) Pisonem adoptavit.”

Plutarchus deinde, ut supra ostendi, eodem ac Tacitus modo Othonem in narrationem innectit atque inde a capite 19 vel magis adhuc a c. 23 ¹⁾, conspicuam cum Tacito similitudinem prae se ferens, usque ad finem vitae Othonis continuam rerum Galba et Othone imperatoribus gestarum historiam tradit. ¹⁾

Suetonius deinde c. 18 multa monstra, exitum Galbae portentia, enumerat; 19—20 copiose horam supremam mortemque Galbae enarrat; 21—23 finem facit per usitatum corporis, morum, aetatis imperatoris descriptionem.

Apparet Suetonium religiose vitam conscribere nec ultra suum propositum progredi. Plutarchus vero identidem ad res, minus magisque vitae alienas deflectit (velut 5. de Neronis consternatione; 8, 9, 13, 14. de Nymphidio Sabino; 12. de Vinio; 17. de Tigellino) eoque accuratum rerum ad Galbae vitam pertinentium ordinem infringit. Attamen praeter hos excursus quodammodo vitam composuit, in multis, praesertim quod ad rerum ordinem, cum Suetonio congruentem. ³⁾ Inde a cap. 19 autem

1) Capp. 19—23, de quibus postea uberius agam, sunt velut transitus a Plutarcho quemquam alium ac Tacitum fontem habente in Plutarchum Tacitum auctorem adhibentem. Attamen maximam partem a Tacito hausta esse possunt. cf. Lezius l. l. pgg. 17—37. Inde a cap. 23 artior continuaque inter utrumque similitudo incipit.

2) Supervacuum est Taciti Plutarchique congruentiam tabula comparativa illustrare. Quod iam fecerunt: Mommsen l. l. pgg. 301—305. Clason. l. l. pgg. 27—69. Lezius l. l. pgg. 17—172. Hardy l. l. Intr. pgg. 17—23.

3) Procul dubio Plutarchum et Suetonium aliquo modo cohaerere puta-

aliam rationem sequi atque a Suetonii genere vitas conscribendi plane abhorrere exorditur. Nam, cum antea de Galbae vita dispersa, quibus excursus miscerentur, componeret, inde ab hoc capite, paucis rebus gravioribus omissis, continuam imperii Romani sub Galbae Othonisque regno historiam conscribit. Atque imprimis Plutarchi declinatio a vitas scribendi ratione eo elucet, quod Suetonius in Galbae vita fere nullam de Othone mentionem facit, sed complura, a Plutarcho in Galbae vita de eo tradita, ut vitarum scriptor suo loco in Othonis vita enarrat. E. c. compara quae P. G. 19, 20. de Othone inveniuntur et S. O. 3, 4; P. G. 24, 25 et S. O. 6: de Othone imperatore rapto. Suetonius ergo perseveravit in suo proposito vitas conscribendi, Plutarchus 18 primis capitibus aliqua ex parte vitam componens, deinde mere secundum temporum rationem opus suum condidit. Haec habeo quod ad compositionem documenta, quae Plutarchum Tacito usum esse demonstrent.

Nunc ad causas interiores transeo. Omnes locos, ubi Plutarchus et Tacitus ad verbum congruunt vel paullulum discrepant, enumerare supersedeo nec expedit conferre, quae hic vel ille omittit aut addit. Iam satis in conficiendis huius rei tabulis elaboratum est. 1) Loci ad verbum congruentes vel eandem rem tractantes, fere idem apud utrumque rerum ordo, magna a nostra parte arguim. Inspexeritne Suetonius Plutarchum an communem uterque fontem adhibuerit diiudicare hic a re est.

1) Locos, ubi ad verbum congruunt, invenies: Mommsen. l. l. pgg. 300—305 in adnn. 312—315; Lezius l. l. pg. 173; Hardy l. l. Intr. pgg. 37—43; res communiter traditas: Clason l. l. pgg. 23—69; Krauss l. l. pgg. 17—18; additamenta Plutarchi: Krauss l. l. pgg. 6—8. Hardy l. l. Intr. pgg. 29—34, ubi discrepantiae quoque enumerantur.

menta sunt, de quibus iam antea affatim dissertum est.

Restat igitur ut totum Plutarchi narrationis tenorem cum Taciti Historiis accurate comparemus atque inquiremus num, Historias in suo opere condendo ad manum habens, vitas hasce scribere potuerit qualemque rationem in eo secutus sit. Talem inquisitionem Lezius, ut vidimus, instituit, qui utriusque verba exscripsit, diligenter pensavit. Quamquam non in omnibus cum eo facere possum nonnullisque locis discrepantiam aliter explicare malim, summa dissertationis mihi valde satisfecit stabilitque meam opinionem: omnino non Tacitum Plutarchi auctorem fuisse negari posse.

E Lezii commentatione apparet Plutarchum, licet multis locis Tacitum ad verbum exscripserit eundemque fere rerum ordinem servaverit, complura suo proprio scribendi genere ornasse, interdum suo arbitrio usum esse, saepius memorabilia de suo addidisse. Atque primum de iis, quae a Tacito profecta sunt, disseram, ut deinde ad ea, quae aliunde orta sint, me conferam. Difficile est inter ea quae Tacito debentur ac quae ex alio fonte hausit Plutarchus certos fines constituere. Diversis locis enim incertum videtur utrum Plutarchus, quae apud Tacitum invenisset, retractaverit atque amplificaverit, an alium auctorem adhibuerit, qui, ut Lezius ¹⁾ vult, hic illic etiam Tacito fons fuerit. Quod ad operis partem, quae a Tacito derivari potest, diversas praebet explicationes Lezius, quarum nimirum complures parum Tacitum Plutarchi auctorem fuisse demonstrant, sed nil nisi necessariae Plutarchi in opere condendo rationis explanationes sunt, quae, dum-

1) l. l. pg. 174 exempla enumerat.

modo probabilia sint nec omni sanae rationi repugnent, ex hac parte saltem nullum Tacito Plutarchi auctori impedimentum offerri ostendant. Atque quas Lezius proferat causas, omnes admitti possunt, velut Plutarchum subtiliora negligere, quae praebeat, pluribus verbis exornare (pg. 174), parva additamenta, formulae transeundi causa insertae (pg. 175), exornationes (pg. 176), illa amplificatio, quam iam Krauss, Lange (pgg. 21—27) tractarunt.

Verumtamen aliae sunt causae, quae Tacitum Plutarchi fontem fuisse confirmant. Plutarchum Tacitum prave intellexisse videri. (Lezius pg. 173.) Postea de hac re uberius acturus, unum tantum exemplum tradam, quod primus Mommsen ¹⁾ prae-buit. Est locus G. 23, de Galba apud milites de Pisonis adoptione verba faciente: ἀρξαμένου δὲ τὰ μὲν λέγειν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, τὰ δὲ ἀναγινώσκειν etc. Monet Mommsen in adoptione nil recitari, sed Plutarchi errorem hic occurrere profectum a Tac. H. I. 18: „apud frequentem militum contionem imperatoria brevitate adoptari a se Pisonem more divi Augusti et exemplo militari, quo vir virum legeret, pronuntiat.” Procul dubio recte iudicat λέγειν, ἀναγινώσκειν e „legeret, pronuntiat” ortum esse.

Porro coartatio rerum, diversis locis apud Tacitum currentium, velut G. 22 de seditione Germanici exercitus, O. 1 de primis Othonis imperatoris actis ²⁾, demon-

1) l. l. pg. 306. adn. 4. Quisque videt hoc exemplum, a Mommsenio ut communem fontem confirmet, prolatum, e contrario plus nostram partem adiuvere.

2) Lezius. l. l. pgg. 27—37, exponit G. 22 e locis Tac. H. I. 5, 8, 18, 51, 52, 55—57, pgg. 73—78. O. 1. e T. H. I. 47, 71, 77, 90, conflatum esse.

strat nullo modo communem fontem statui posse sed nostram sententiam praevalere. Defensores communis fontis enim omnes autumant multo diligentius Plutarchum illum fontem secutum esse. Igitur Tacitus, quae in communi fonte coniuncta erant, adeo dissipavit? Summo iure Lezius pg. 29 ad haec concludit: „Ab omni enim probabilitate abhorret, Tacitum quae apud auctorem coniuncta invenisset adeo diffudisse.”

Praeterea sunt loci, ubi manifeste Plutarchus erraverit. Quorum errorum culpa, licet variis modis requiri possit, facile, ut mox exponam, Plutarcho Taciti narrationis sensum non perspicienti vel eum parum accurate adhibenti attribuenda videtur.

Si Plutarchus non temere ubique Tacitum secutus est, sed interdum, suo arbitrio usus, aliter ac Tacitus de rerum ratione iudicavit, loci, ubi Taciti propriam opinionem impugnet vel partim reiiciat, inveniantur necesse est. Atque huius rei vestigia vel maxime nostram sententiam firmare quisque intellegit. Re-vera autem documenta talis proprii Plutarchi iudicii, a Tacito diversi, occurrere mox, ut spero, apparebit. Supra pg. 21, laudavi exemplum a Gersteneckero prolatum sc: T. H. II. 44. et P. O. 14 de corporum acervo in pugna Bedriacensi. Haupt ¹⁾ hos locos comparat, quos recte demonstrare putat Tacitum atque Plutarchum omnino non eundem fontem habere potuisse. T. H. II. 37. „Invenio apud quosdam auctores pavore belli seu fastidio utriusque principis dubitasse exercitus (ante pugnam Bedriacensem), num posito certamine vel ipsi in medium consultarent,

1) Philol. Rundschau. I. pg. 956.

vel senatui permetterent legere imperatorem (quae sequuntur nimirum proprium Taciti iudicium continent.) „ego ut concesserim apud paucos bonum et innocentem principem pro pessimis ac flagitiosissimis expetitur etc.” Plut. O. 9. *ἐτέρων δὲ ἦν ἀκούειν, ὅτι τοῖς στρατεύμασιν ἀμφοτέροις παρίσταντο ὁρμαὶ πολλαί, ὥς εἰς ταὐτὸ συνελθεῖν καὶ μάλιστα μὲν αὐτοὺς ὁμοφρονήσαντας ἐκ τῶν παρόντων ἡγεμονικῶν ἐλέσθαι τὸν ἄριστον, εἰ δὲ μή, τὴν σύγκλητον ὁμοῦ καθίσαντας ἐφεῖναι τὴν αἵρεσιν ἐκείνη τοῦ αὐτοκράτορος. Καὶ οὐκ ἀπεικός ἐστι μηδετέρου τότε τῶν προσαγορευομένων αὐτοκρατόρων εὐδοκμοῦντος ἐπιπίπτειν τοιοῦτους διαλογισμοὺς [τοῖς*] γνησίοις καὶ διαπόνοις καὶ σωφρονοῦσι τῶν στρατιωτῶν, ὥς ἔχθιστον εἶη καὶ δεινόν, ἃ πάλαι διὰ Σύλλαν καὶ Μάριον, εἶτα Καίσαρα καὶ Πομπήϊον ᾠκτεῖροντο etc.* Tacitus II. 38. item Marius, Sullam, Pompeium exempla civilium bellorum memorat; deinde addit „sed me veterum novorumque morum reputatio longius tulit: nunc ad rerum ordinem redeo.”

Videmus Plutarchi ac Taciti verba cognata esse, atque, cum luce clarius hic de suo Tacitus excursus inseruerit, nullo modo fieri posse quin Plutarchus Tacitum auctorem habuerit. Attamen non prorsus cum Tacito Plutarchus fecit. Nam Taciti verba „ego ut concesserim” significant eum parum quibusdam auctoribus assentiri, Plutarchi vero formula *καὶ οὐκ ἀπεικός ἐστι* declarat eum ad quorundam auctorum narrationem probandam valde pronum esse.

Aliud insuper exemplum inveni T. H. II. 50 (de Othone) „duobus facinoribus, altero flagitiosissimo, altero egregio, tantundem apud posteros meruit bonae famae quantum malae.” Duo illa facinora spectare ad Galbae necem Otho-

nisque mortem voluntariam evidens est. P. O. 18 Taciti sententiam repetit: ἀπέθανε δὲ Ὀθων.... ἀπολιπὼν δὲ μὴ χεῖρονας μὴδ' ἐλάττους τῶν τὸν βίον αὐτοῦ ψεγόντων τοὺς ἐπαινοῦντας. Deinde explicationis causa addit: βιώσας γὰρ οὐδὲν ἐπιεικέστερον Νέρωνος ἀπέθανεν εὐγενέστερον. Videmus Plutarchum sententiam a Tacito petitam quodammodo explicasse, sed minus recte, licet talis comparatio non reiicienda sit, vitam ac mortem Othonis inter se opponere. Nam nex Galbae, cuius amicum se gessit, prae lascivia mollitieque eius iuventutis multo flagitiosius erat ¹⁾.

Haec ex iis, quae communiter tradunt vel quorum cognatio perspicitur, ad Tacitum Plutarchi auctorem constituendum argumenta petivi.

Reliquum est ut inquiramus unde Plutarchus res, apud Tacitum non occurrentes, deprompserit. Quorum additamentorum — ut ita dicam — originem diversis generibus, ut exponere conaturi sumus, distinguere possumus:

10. Propriae explicationes, opiniones, adnotationes, velut: G. 24. de Othonis ministris milites, quorum fides iam nutans erat, corrumpentibus: οὐ γὰρ ἦν ἡμερῶν τεσσάρων ἔργον ὑγιαίνοντος στρατοπέδου μεταστῆσαι πίστιν, i. f. de miliario aureo: χρυσοῦς κίων, εἰς ὃν αἱ τετμημένα τῆς Ἰταλίας ὁδοὶ πᾶσαι τελευτῶσιν. G. 28. i. f. ὁ δὲ τόπος Σεσώριον καλεῖται. G. 29: maximam partem suas de Galba contemplationes tradit. O. 2. de Tigellino: Ἐλελήθει μὲν γὰρ ἡδη

1) Vel Mommsen non perspexit quid „duo facinora” sibi velint. l. l. pg. 316. ad. Tac. H. II 50 „duobus facinoribus” etc. „diese letztere Fassung ist falsch; denn durch keine einzelne Unthat der man die Grossthat seines Todes entgegensetzen könnte, ist Othos Leben, das ganz gemeine eines leeren und wüsten Hofadlichen, im Besondern bezeichnet.”

κολαζόμενος αὐτῷ τῷ φόβῳ τῆς κολάσεως.... καὶ νοσήμα-
σιν ἀνηκέστοις σώματος etc. O. 6. de Placentia: ἐνδοξον
πόλιν καὶ τῶν Ἰταλῶν οὐδεμιᾶς ἦττον ἀνθοῦσαν, O. 7. de
Cremona: ἐτέραν πόλιν εὐδαίμονα καὶ μεγάλην. O. 12. de
Batavis: Εἰσὶ δὲ Γερμανῶν ἱππεῖς ἄριστοι, νῆσον οἰκοῦντες
ὑπὸ τοῦ Πήρου περιορρομένην. O. 17. De miro militum in
Othonem studio: Ἀλλ' εἴκοι μηδενὶ τῶν πώποτε τυράν-
νων.... δεινὸς οὕτως ἔρως ἐγγενέσθαι.... τοῦ ἄρχειν, ὥς
ἐκεῖνοι τοῦ ἄρχεσθαι καὶ ὑπακούειν Ὀθωνος ἠράσθησαν etc.
O. 18. de Verginio denuo imperium abnuente: Ὁ δὲ τὴν
ἡγεμονίαν ἡττωμένων παραλαβεῖν νενικηκότων πρότερον μὴ
θελήσας μανικὸν ἡγεῖτο

2° Narratiunculae, alia, quae memoria prodidit. Quae-
dam enim e memoria hisce vitis eum inseruisse probant
errores velut: G. 20. Asiaticum, Vitellii libertum, inter
Galbae liberos nominat. G. 23. dicit Crassum et Scribo-
niam, Pisonis parentes, Neronis iussu interfectos esse.
Falso, nam Claudius eos interimi iussit. Rerum a me-
moriam profectarum vestigia inter plura apparent: versus
laudati Hesiodi G. 16, et Archilochi G. 27, G. 19. de
Othone narratiunculae, quas iam tractavimus. G. 27. de
Fabio Fabulo Galbae caput hastae praefigente atque vi-
brante. O. 15. de milite gladio incumbente etc.

3° Complura de rebus gestis annorum 68 et 69 auditu
ad Plutarchi notitiam pervenisse constat. Quod disertis
verbis ipse testatur O. 14. Ἐμοὶ δὲ ὕστερον ὁδεύοντι διὰ
τοῦ πεδίου Μέστριοις Φλώροισι.... διηγείτο.... ἰδεῖν σῶρον
τηλικοῦτον etc. Hoc Plutarchi iter 1) memoratur quoque

1) Non semel eum in Italia fuisse exposuit R. VOLKMANN. Leben,
Schriften und Philosophie des Plutarch von Chaeronea. Berlin. 1869. I.
pgg. 34—38, 40.

O. 18. *Εἶδον δὲ ἐν Βριξίλλῳ γενόμενος καὶ μνῆμα μέτριον* etc. Recte Gerstenecker ¹⁾ observavit Florum in hoc itinere non solum de corporum acervo cum Plutarcho collocutum esse, sed totum belli cursum ei depinxisse. ²⁾

Alterum talis voce traditae rei indicium exstat. O. 9. (inquiritur in causas, cur tam propere Otho decertare statuerit.) *Δοκεῖ δὲ μηδὲ αὐτὸς Ὀθῶν ἐξαναφέρειν ἔτι πρὸς τὴν ἀδηλότητα μηδὲ ὑπομένειν ἀηθεία καὶ μαλακότητι τοῦς περὶ τῶν δεινῶν λογισμούς, ἐκπονούμενος δὲ ταῖς φροντίσι σπεύδειν ἐγκαλνυράμενος, ὥσπερ ἀπὸ κρημνοῦ, μεθεῖναι τὰ πράγματα πρὸς τὸ συντυχόν. Καὶ τοῦτο μὲν διηγείτο Σεκοῦνδος ὁ ῥήτωρ ἐπὶ τῶν ἐπιστολῶν γενόμενος τοῦ Ὀθωνος.*

Sunt, qui putent ³⁾ Plutarchum testimonium Secundi, qui, ut supra observavimus, haud dubie idem est ac Iulius Secundus, notus per Taciti Dialogum, e scripto fonte in opus suum transtulisse. Sed Lange ⁴⁾ satis superque eorum argumenta refutavit. Nil enim efficit quod Nissen profert: Plutarchum, si ab ipso Secundo ea accepisset, *ἐμοὶ διηγείτο* scripturum fuisse. Porro docet Lange locos Taciti II. 33. „Otho pronus ad decertandum”, 40. „aderat sane citus equo Numida cum atrocibus mandatis, quibus Otho increpita ducum segnitia rem in discrimen mitti iubebat, aeger mora et spei impatiens” quos Peter, Mommsen cum loco

1) l. l. pgg. 55, 56.

2) Hanc sententiam Lezius l. l. pg. 157. adn. 1. impugnatur. Opinatur colloquium inter Plutarchum et Florum, qui privatus inter Othonis comites Brixelli remanserit, in levioribus tantum rebus versatum esse. Sed haec causa nil valet. Immo obscuritas in proeliorum narratione mea opinione partim inde explicanda est quod Florus pugnis non interfuit.

3) Peter. l. l. pg. 42. Mommsen. l. l. pg. 321. Nissen. l. l. pg. 507.

4) l. l. pgg. 17—19.

Plutarchi modo citato comparant atque communiter ex eodem fonte ortos esse putant, haudquaquam illi Secundi testimonio cognatos esse, conferendos vero cum O. 8. οὐ μὴν ἐπείθετο (sc. Otho) τούτοις (sc. iis, qui pugnam differendam esse censebant), ἀλλὰ ἐκράτησαν οἱ πρὸς τὴν μάχην παρορμῶντες, O. 11. ἦλθε παρ' Ὀθωνος ἱππεὺς τῶν καλουμένων Νομάδων γράμματα κομίζων κελεύοντα μὴ μένειν μηδὲ διατρῖβειν, ἀλλ' ἄγειν εὐθὺς ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Sed pone Secundi testimonium in aliquo communi fonte occurrisset, nonne mirum est Tacitum, qui causas ac rationem rerum pernoscere studeat, talem rem silentio premere? Verum etiamsi quis, quod equidem vix crediderim, Plutarchum ab alio Secundi testimonium petiisse censeat, Gersteneckeri ¹⁾ potius amplectatur sententiam sc: a Mestrio Floro Plutarchum ea audiisse. Quoquo modo res se habet, Plutarcho, Romae commoranti, cum Secundo, liberalibus artibus imbuto, consuetudinem fuisse valde probabile videtur.

Scimus ergo Plutarchum in Italia fuisse, belli locum perambulasse, viro magnae auctoritatis, ²⁾ ipso rerum teste familiariter usum esse, colloquiis casus eventusque anni 69 tractasse. Adde, quod annis 68, 69 magna rerum conversio imperium Romanum paene subvertit. Tunc primum a militibus imperatores facti sunt, „evulgato imperii arcano, posse principem alibi quam Romae fieri”

1) l. l. pg. 56.

2) Mestrius Florus. O. 14. ἀνὴρ ὑπαιτικός τῶν τότε μὴ κατὰ γνώμην, ἀλλ' ἀνάγκη μετὰ τοῦ Ὀθωνος γενομένων. Vespasiano familiaris. cf. Suet. Vesp. 22: „Mestrium Florum consularem admonitus ab eo, plaustra potius quam plostra dicenda, postero die Flaurum salutavit.” Cf. ADOLPHE CHENEVIÈRE. De Plutarchi familiaribus. Diss. Paris. 1886. pgg. 49—51. de Plutarchi itineribus Romam pg. 9.

(T. H. I. 4), brevi temporis spatio tres Caesares prodierunt, mox abierunt, donec Juliae-Claudiae gentis hereditatem Flavia domus adiit. Profecto omnia haec superstitibus in memoria remanserunt atque Plutarchus, in Italia commorans, procul dubio multa memorabilia cognovit lubenterque recepit. Atque eum hanc copiam memorabilium, audiendo seu videndo comparatorum, operi suo impendisse per se iam exspectamus nec desunt vestigia.

Praeter locos, ubi diserte id affirmat, inter alia afferenda sunt ea, quae O. 5 tradit, Othonem inde ab initio belli Brixelli remansisse. O. 9 prior pars: *Αἰτίαι δὲ πλείονες — ἀνασπασόμενοι τοὺς ἐναντίους*, ubi agitur de causis Othonis consilii decertandi. Etiam in posteriore capitis parte colloqui cum Floro vestigia occurrere suspicor. O. 13: multa ex iis, quae noster tantum de ducum Othonianorum deditione tradit. O. 16: Litterae, quibus senatores tutius domum redirent, ad urbes datae. O. 17: Mane Otho libertum percontatus factane essent, quae de senatoribus iussisset.

40: Unus vel plures fontes scripti. Iuxta Tacitum enim alium auctorem Plutarchum inspexisse docent loci, apud Tacitum non occurrentes, quales G. 21: *Ὁθωνα.... πεντακοσίων μυριάδων ὀφλήμασι βεβαπτισμένον*. G. 28: *Vi-
nii caput τῇ θυγατρὶ δισχιλίων καὶ πεντακοσίων δραχμῶν
ἀπέδοντο*. O. 3: *καὶ πνθόμενοι παρ' αὐτῷ δειπνεῖν ὀγδοή-
κοντα συγκλητικούς*. Quibus omnibus locis numerus a Plutarcho solo traditus eum alium insuper scriptum fontem adhibuisse declarat. G. 23: Nonnullos in eligendo successore Galbae Dolabellae fuisse. G. 28: Galbae corpus Helvidium Priscum sustulisse. O. 10: narratio de na-

vibus incendiariis: Ὡς δὲ οὐδὲν ἐπέβαινον — μετὰ γέλωτος παρείχον.

Denique exploremus num quid certi de nomine illius auctoris statuere liceat. Habemus unum tantum de auctoris nomine indicium sc: O. 3 Κλούβιος δὲ 'Ροῦφος εἰς Ἰβηρίαν φησὶ κομισθῆναι διπλώματα etc. Vidimus pgg 6, 7, multos de hoc loco disputasse nonnullosque affirmare nos hic testimonium voce traditum habere. Equidem, lectorem ad quae supra de hac re disserui delegans, contendere velim ipsum Plutarchum aliquem scriptum librum Cluvii inspexisse atque ex eo hunc locum desumpsisse. Primo aspectu verisimile videtur plura a Cluvio Rufo nostrum petivisse. Fortasse auctor ille 18 primis Galbae vitae capitibus erat. De Neronis vita enim eum scripsisse constat (Tac. Ann. XIII 20, XIV 2.) itemque eius librum Historias inscriptum esse. (Plin. Ep. IX. 19, 5. „Si quid in historiis meis legis") Ac velut Tacitus Historias per annos singulos disposuit et ob eam causam medio in Galbae imperio incepit, sic fortasse Cluvius eandem rationem secutus, non in Neronis morte operi suo finem imposuit sed usque ad annum 69 Historias suas perduxit. 1) Cluvio Rufo illorum 18 Galbae vitae capitum fonte statuto etiam facile explicari potest cur Plutarchus in iis res tradat, quae re vera ad Neronis vitam pertineant.

Quod ad Cluvii testimonium O. 3, suspicor eum de sua praefectura Hispaniensi commentarios, quos Plutarchus inspexerit, conscripsisse, vel, quod Fabia 2) opinatur, hanc

1) Vidi in idem incidisse Fabiam l. l. pgg. 171—181. Frustra mea opinione hanc sententiam refutare studuit A. GERCKE. Jahrbücher für Classische Philologie, 22ster suppl. Bd. 33. pgg. 237—262.

2) l. l. pg. 181.

rem, ut remanentis erga Neronem defunctum populi amoris documentum praeberet, post Neronis mortem tradidisse.

Obiter hanc meam sententiam proponere cupio. Cum reputo Tacitum et Cluvium utrumque Historias edidisse, Cluvii opus haud dubie non ultra annum 69 tetendisse, Tacito initium annum 69 esse, pauca pro rata parte, ut vidimus, de Galba ab eo narrari, eo adducor ut Taciti Historias Cluvii libri continuationem esse credam. Sic Plinius libros a fine Aufidii Bassi composuit, Ammianus Marcellinus Tacitum, Marius Maximus Suetonium excepit.

Postremo nonnullis locis complures fontes Plutarchus habuisse videtur. Nempe sunt loci, ubi formula qualis *εἴτε — εἴτε, ὥς φασὶν εἶναι* inveniatur. Sed cave ne praepropere ex eo complurium fontium usum concludas. Facillime enim aliter has formulas explicari posse affatim iam viri docti docuerunt.¹⁾

Accurate singulorum locorum originem definire nemini continget. Quisque enim intellegit locos esse, ubi difficile sit diiudicare utrum ex altero fonte, e memoria hauserit, de suo aliquid addat an res a Floro acceptas narret.

Sed propositum assecutus sum. Quaestionem quo modo Galbae et Othonis vitae compositae sint, unde Plutarchus hauserit, pro virili parte solvisse mihi videor.

Conspectum Plutarchi operis, singulorum capitum fontium dare omitto. Multi, imprimis Lezius, exposuerunt, quae a Tacito profecta sint, aliorum originem indicavi.

1) Cf: Nissen. l. l. pg. 506. Lezius l. l. pg. 178. Hardy. l. l. Intr. pgg. 35—36.

Pauca de 18 illis Galbae vitae primis capitibus adiciam.

Neque in iis continenter suum auctorem, quisquis ille fuit, diligenter secutus est. Capp. 1. 2. praefationem de suo praebet. Propria iudicia apparent c. 4. (de nonnullis legatis, qui epistolas, de defectione ad se scriptas, ad Neronem miserunt): *καὶ διέφθειραν ὅσον ἐπ' αὐτοῖς τὴν πρᾶξιν, ἧς ὕστερον μετασχόντες ὁμολόγησαν αὐτῶν οὐδὲν ἥττον ἢ ἐκείνου προδότηι γεγονέναι*. 10. (de Verginio): *Οὐδενὸς γὰρ ἦν ὄνομα μείζον οὐδὲ εἶχε δόξαν οὐδεὶς ὅσῃν ὁ Οὐεργίνιος* etc. i. f. Titus Vinus, οἰόμενος μὲν κολοῦειν, ἡγνῶει δὲ ἄρα τῷ Οὐεργινίῳ χρηστῷ δαίμονι συνεργῶν etc. 12. i. f. de pernicioza Vinii potentia. item 16 i. f.: de Vinio.

Parva additamenta, velut ornationes, occurrunt: c. 6. *ὥσπερ ἡνιόχους κρατῆσαι χαλινῶν μὴ δυνηθέντας* (de Verginio et Vindice ad pugnandum coactis); 8. (de Galbae infirmitate): *ἦν γὰρ ἐτῶν τριῶν καὶ ἐβδομήκοντα*. De diplomatibus: *τὰ καλούμενα διπλώματα σεσημασμένα, ἃ γνωρίζοντες οἱ κατὰ πόλιν ἄρχοντες* etc. 13. *ἄτοπον ἐδόκει Galbam, ὥσπερ ἄρτι γενόμενον ἐξουσίας μειράκιον, οἷς χρήσεται φίλοις ἢ μὴ, ὀνυμίζειν* etc.

Omnia, quae in hac parte a scripto fonte petiverit, ab uno tantum auctore profecta esse, haud crediderim. Ut in reliqua parte Tacitum praecipuum fontem habet, nonnulla ex alio libro inserit, hic quoque quaedam aliunde desumpserit. Nonnulla a Tacito desumpta esse supra iam vidimus. Fortasse Cap. 3. de vita ac origine Galbae e pluribus libris compilatio est. Attamen aliquid certi de hac re statuere non ausim, quoniam, libro auctoris huius partis deperdito, comparisonem, ut postea cum Tacito, facere nequimus. Sed haec quidem haecenus.

Disserendi finem facturus opinor nemini adhuc pros-

pere cessisse in Tacito Plutarchi auctore reiiciendo, im-
mo praeter miram inter utrumque similitudinem multa
magni ponderis argumenta Plutarchum Tacitum adhi-
buisse comprobare. Persevero in mea sententia: tum de-
mum aliquem deperditum scriptorem communem illum
fontem constituamus necesse esse, si affatim apparuerit
omnino non Tacitum Plutarcho inter fontes fuisse. Qua
ratione licet laudem, quod magno acumine quemcunque
auctorem utrique communem investigaverimus atque de-
fenderimus, assequi nobis non contingat, maioris equi-
dem pretii aestimo Taciti laudem intactam vindicare ne-
que Chaeronensi exertitationem et consilium in opere
condendo denegare, quippe qui non temere aliquem scrip-
torem transscripserit excerptaveritve, sed thesaurum memo-
rabilium, legendo, audiendo, videndo, conquisitum labori
suo impendens, clarissimi Romani librum praecipuum
sibi fontem elegerit eiusque verba et iudicia, suo arbitrio
interdum usus, in opus suum transtulerit.

DE FIDE.

Arte cum quaestione modo tractata altera cohaeret, sc: quantum fidei Plutarcho tribuendum sit. Apparebit enim in multis locis interpretandis magnopere interesse Tacitum Plutarchi auctorem ponamus necne¹⁾. Lubet totum, quod hic habemus, Plutarchi opus perlustrare, ut lectoribus singulos deinceps locos, ubi Plutarchi fides in dubium vocanda videatur, indicem. Atque nonnumquam ad virorum doctorum libros delegare tantum sufficiet, quoniam multi iam de fide vitarum quaestionibus se applicuerunt. Praeterea monendum est me parvas discrepantias²⁾ non curare, sed eniti ut de cuiusque a Plutarcho traditae rei cardine verum iudicium acquiramus. Praeter nonnullos

1) E. c: videntur inter se repugnare T. H. I. 14. „pauca praefatus de sua senectute Pisonem Licinianum arcessi iubet.” et G. 23. *μηδὲν προειπὼν μετεπέμψατο Πείσωνα*. Sed re vera discrepantia non exstat, nam *μηδὲν προειπὼν*, comparato Tacito, vertendum est: Nullo antea verbo facto se Pisonem in adoptionem arcessiturum esse.

2) Velut G. 12: *ποτήριον ἀργυροῦν*, T. H. I. 48: scyphum aureum. G. 20: *Ὅσάκις δὲ τὸν Γάλβαν εἰσία* (sc. Otho.), *τὴν παραφυλάττονσαν αἰσι σπεῖραν ἐδέκαζε χρυσοῦν ἐκάστη διανέμων*, T. H. I. 24. »Maevius Pudens — quotiens Galba apud Othonem epularetur, cohorti excubias agenti viri-
tim centenos nummos divideret.” O. 8. *Ἄννιος δὲ Γάλλος* — *πεπιωκὼς ἀφ’ ἑπὼν*. T. H. II 33. „Annio Gallo, — lapsu equi adflicto.”

locos, proximo capite iam tractatos, hos tentare cupio.

VITA GALBAE.

Cap. 1. *Ἡ δὲ τῶν Καيسάρων ἐστία, τὸ Παλάτιον, ἐν ἐλάσσονι χρόνῳ (sc: decem mensibus) τέσσαρας αὐτοκράτορας ὑπεδέξατο, τὸν μὲν εἰσαγόντων ὥσπερ διὰ σκηνῆς, τὸν δ' ἐξαγόντων.*

Hardy docet haec verba in temporum rationem haud quadrare. Spatium enim inter Neronis mortem (m. Iunio a^o 68) et Vitellii adventum Romam (m. Iulio a^o 69) tredecim menses sunt itemque inter Galbae mortem (m. Ianuario a^o 69) et Vespasiani adventum Romam (m. Februario a^o 70). Putat autem ille Plutarchum in mente habuisse spatium inter Galbae adventum Romam (autumno a^o 68) et Vespasianum imperatorem consalutatum (m. Iulio a^o 69). Nobis quidem videtur Plutarcho ob oculos versatum esse spatium inter Nymphidii Sabini conatus ad imperium rapiendum (autumno a^o 68) et Vitellii adventum Romam (m. Iulio a^o 69). Nam Nymphidium imperatorem nonnulli consalutaturi erant, sed mediis in coeptis oppressus est. Etiam id, quod Plutarchus extensius prae aliis Nymphidii res describit, probat hic ad eum alludi. Huc accedit, quod sensus Plutarchi verborum esse videtur intra decem menses quattuor apparuisse, qui imperatores consalutati, mox suppressi sint. Atque de Nerone et Vespasiano id dici non potest. Habemus ergo Nymphidium, quem nonnulli autumno a^o 68 *εἰσήγαγον*, statim alii *ἐξήγαγον*, Galbam, paullo post in Palatium intrantem, quem Otho m. Ianuario a^o 69 inde eiecit, cui successit in Palatio m. Iulio Vitellius, (igitur intra decem menses) invicem postea etiam pulsus.

Cap. 3. Galbā, μέγα δὲ ἔχων εὐγενείας ἀξίωμα τὸν Σε-
ρουτίων οἶκον.

Parum accurate τὸν Σερουτίων οἶκον scribit pro τὸν
Σουλπικίων οἶκον. cf. Sext. Aur. Victor. Epit. VI 1.
„Galba nobili Sulpiciorum gente progenitus.” Quandoque
nostrum haud multum curae adhibere in reddendis Ro-
manis titulis eaque re interdum errare docent loci velut
G. 24. Ἐν δὲ τούτοις Οὐετούριος καὶ Βάρβιος, ὁ μὲν ὀπ-
τίων, ὁ δὲ τεσσεράριος· οὕτω γὰρ καλοῦνται οἱ διαγγέλων
καὶ διοπτήρων ὑπηρεσίας τελούντες. cf. T. H. I. 25. „Bar-
bium Proculum tesserarium speculatorum et Veturium
optionem eorundem.” Iniuria Nissen l. l. pg. 504, Hardy
adn. a. h. l., autumant verba οὕτω γὰρ — τελούντες vo-
cem „speculatores” explicare. Contra Sickinger l. l. pgg.
85, 86. hanc sententiam refutavit, quod apparet Plutar-
chum illud vocabulum recte reddidisse. cf. Tac. H. I. 35.
„Iulius Atticus speculator”. G. 26. Ἰούλιος Ἀττικὸς τῶν
οὐκ ἀσήμεων ἐν τοῖς δορυφόροις στρατενόμενος. Contendit
autem „tesserario” apte respondere „διάγγελος”, cum ille
tesseram denuntiet, „διοπτήρ” e Latina voce „optio” si-
militer sonanti, quae Graeco etymo „οπ” formata videri
potuerit, Plutarchum divinasse. Procul dubio ita res se
habet. Quo modo enim fieri potuit ut Plutarchus vocabu-
lum, quod prorsus non recepisset, explicare studuerit?
Praeterea verborum constructio eo spectat.

G. 25. τοῦ δ' Ἰλλυρικοῦ τάγματος ἐν τῇ καλουμένῃ πασ-
τάδι Βυρανία στρατοπεδεύοντος. Expectamus legionem
in porticu Vipsania tetendisse. Sunt vero „electi Illyrici
exercitus Vipsania in porticu tendentes.” (Tac. H. I. 31).

O. 4. καὶ τὸν ἐν μεσοποταμίᾳ νήσῳ Γαῖον Καίσαρος ἀν-
δριάντα — μεταστραφέντα πρὸς τὰς ἀνατόλας. Putamus

igitur Caligulae statuam conversam esse. Aliter res se habet. cf. Tac. H. I. 86. „statuam divi Iulii in insula Tiberini amnis — in Orientem conversam.” Caium Caesarem semper Caligulam nominari Plutarchus nesciebat. cf. G. 9. *Γάτον Καίσαρος — τοῦ μετὰ Τιβέριον ἄρξαντος.*

Cap. 3. *Ἦν δέ τι καὶ Λιβία τῇ Καίσαρος γυναικὶ κατὰ γένος προσήκων ὁ Γάλβας.*

Opinantur Peter l. l. pgg. 38, 39, Hardy adn. a. h. l. Plutarchum confudisse Liviam Ocellinam (novercam Galbae, a qua adoptatus est. cf. Suet. G. 4.) et Liviam Augustam, quod Suet. G. 2. de Galba scribat: „nullo gradu contingens Caesarum domum.” Cum hac opinione facere nequeo. Suet. G. 2. enim dicit „Neroni Galba successit nullo gradu contingens Caesarum domum.” Item P. G. 3. *Γάλβας Σουλπίκιος ὅτι μὲν ιδιώτης πλουσιώτατος πάντων εἰς τὸν Καίσαρων παρῆλθεν οἶκον, ὁμολογεῖται.* Videntur Suetonius et Plutarchus dicere velle Galbam primum fuisse qui, nullo gradu praecessorem contingens, imperium adeptus sit. Galba leni gradu (*ἦν δέ τι προσήκων*) Liviae Augustae affinis esse potuit, qui gradus, ut verisimile videtur, tam lenis fuit, ut, quod ad Neronem suosque (eo tempore Caesarum domum), evolverit. Liviam Augustam et Liviam Ocellinam cognatas fuisse, quamquam nullum huius rei documentum exstat, haud absurdum videtur. Praeterea Mommsen. l. l. pg. 325. adn. 1. recte animadvertit: „Affinität ist nicht Cognation.” Nullam causam ergo video cur Plutarcho fidem derogemus. ¹⁾

Cap. 6. *ἐπεὶ δὲ τὰ Οὐεργινίου καὶ Οὐνδίκου στρατεύματα*

1) Nostram sententiam probant nummi Galbae. cf. ECKHEL. Doctrina nummorum II. 6. pgg. 292, 293. nummi in aversa parte inscripti: „Augusta. S. C.” „Diva Augusta.” cf. Suet. G. 5. „Observavit ante omnis Liviam

τρόπον τινὰ βία τοὺς ἡγεμόνας, ὥσπερ ἡνιόχους κρατῆσαι χαλινῶν μὴ δυνηθέντας, εἰς μάχην ἐξενεγκόντα μεγάλην συνέρραξαν, καὶ Οὐνδίκος ἑαυτὸν ἀνελόντος ἐπὶ δισχυροῖς Γαλατῶν πεσοῦσι διῆλθε λόγος etc.

Conspicuum est Plutarchum breviter eaque re obscure pugnam Vesontionensem describere. Idem postea in tumultu Romae et bello in Gallia Cisalpina gesto offendit. Unde fit ut claram rerum imaginem e Plutarchi verbis nobis effingere nequeamus. De Vindicis coeptis pugnaque Vesontionensi uberius agit C. Dio. 63. 22—24, quem velim caute inspicias. Vindicem enim Galbae imperio tantum studuisse iure in dubium vocatur. Verginii atque Vindicis exercitus invitis ducibus in proelium accensos esse pro certo habeo et suspicor Verginium conatum esse placida ratione Galliarum motum sedare. Gallicam saltem rebellionem opprimere in animo habuit. cf. G. 10. Verginius, *μεγίστη ὥσπὶ τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι τυραννίδος ὁμοῦ χαλεπῆς καὶ Γαλατικῶν πολέμων ἀπαλλαγῇ γενόμενος*.

Cap. 6. αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν φίλων εἰς Κλοννίαν, Ἰβηρικὴν πόλιν, ἀναχωρήσας ἐν τῷ μετανοεῖν περὶ τῶν γεγονότων καὶ ποθεῖν τὴν συνήθη καὶ σύντροφον ἀπραγμοσύνην μᾶλλον ἢ πράττειν τι τῶν ἀναγκαίων διέτριβεν (sc. Galba).

Plutarchus cum tradat, quae sibi momenti esse videantur, in negligentiam delapsus est. Nam antea Galbam Cluniae commoratum esse non narrat. Hoc tamen e Suet. G. 9. colligi potest: „quod eadem illa carmina sacerdos Iovis Cluniae ex penetrali somnio monitus eruerat.” Etiam omittit unde Galba Cluniam reverterit. Huius rei notitiam Suetonio debemus. G. 9. „Carthagine nova con-

Augustam, cuius et vivae gratia plurimum valuit et mortuae testamento paene ditatus est.”

ventum agens tumultuari Gallias comperit. — Supervenerunt et Vindicis litterae." Procul dubio Galba otii causa Cluniae degebat, (cf. Suet. G. 9. „Paulatim in desidiam segnitiemque conversus est, ne quid materiae praeberet Neroni, et, ut dicere solebat, quod nemo rationem otii sui reddere cogeretur.") unde conventum acturus Carthaginem novam profectus est. Illic omnia, quae Plutarchus inde a cap. 4: Ἀλλ' ἐπειδὴ λαμπρῶς τὸν πόλεμον ἐκφύρας ὁ Οὐλνιδίξ ἔγραψε etc. de Galba eiusque factis conscribit, acciderunt. Quae cap. 7. traduntur, Cluniae facta sunt, sc. Galbam cognovisse senatum populumque Romanum in sua verba iurasse, Neronem mortuum esse. Secundum Suet. G. 11. tunc „deposita legati suscepit Caesaris appellationem." Ad hanc rem fortasse pertinet inscriptio Cluniae, C. I. L. II. 2779. (a Mommsenio emendata): „[Impe]rator. [Ser. G]alba. Caes. Aug. tri[b. p]o[t.] pont. ma[x]. cos ri. pe(cunia) p(ublica)." (In „ri" latere possunt aut „magistri quattuorvirive" aut nomen dedicantium velut Cantabri.)

Cap. 8. Galba ἦν ἐτῶν τριῶν καὶ ἐβδομήκοντα. sc. a^o 68.

Quo anno Galba natus sit, incertum est. Invenimus apud Tac. H. I. 49, Suet. G. 23, C. Dio. 64. 6, S. Aur. Victor. Epit. 6. 4, Galbam annum tertium et septuagesimum agentem mortuum esse. Concludis ergo eum a^o 5 a. C. n. natum esse. Suetonius vero G. 4. tradit: „Ser. Galba Imp. M. Valerio Messalla, Cn Lentulo cons. 1) natus est VIII Kl. Ian." i. e. a^o 3. a. C. n. REIMAR 2)

1) Ubique eius anni consules L. Lentulus, et M. Messalla (vel Messallinus) nominantur, exceptis hoc loco et Aufidio Basso sec. epit. Cassiodori: C. Lentus. M. Messalla.

2) ad. C. Dionem. 64. § 1. nota 2.

affert C. Dio. 56, 29, ubi narratur Sex. Apuleio, Sex. Pompeio cons. i. e. a^o 14 p. C. n. Galbam togam virilem assumpsisse. Ex hoc loco putat effici potius a^o 3 quam a^o 5 Galbam natum esse, quod fere annum sextum decimum agentes Romani adolescentes togam virilem assumere solerent, praeterea de Galba Suetonius G. 6. scribat: „Honoribus ante legitimum tempus initis.” Atque plus fidei Suetonii et Cassii Dionis traditionibus habendum censet, cum annos nativitatis et virilitatis consulum nominibus indicent. Item GOYAU 1) annum Galbae nativitatis ponit a^o 3. Notandum est semper illum numerum 73 de Galba sene occurrere. Minus accurate habet Suet. Nero 40. „Ut vero, consulto Delphis Apolline, septuagesimum ac tertium annum cavendum sibi audivit (sc. Nero), quasi eo demum obiturus, ac nihil coniectans de aetate Galbae, tanta fiducia — concepit felicitatem etc.” Neque prorsus accurati sunt hic locus Plutarchi et Eutropius VII. 16. „Cum septuagesimum et tertium annum ageret aetatis, ab Hispanis et Gallis imperator electus.” Attamen, ut vidimus, Galbam aetatis anno tertio et septuagesimo mortuum esse, omnium in mente haerebat. Atque haec omnia pluris quam unum illum Suetonii locum aestimo. Aut Suet. G. 4 prave consules anni, quo Galba natus est, citavit aut fortasse idem illi etiam postremis anni 5 a. C. n. mensibus consulatum gesserunt.

Cap. 9. Νυμφιδίους ἐργον μὲν αὐτοῦ μόνον τὴν Νέρωνος ἐποιεῖτο κατάλυσιν, ἅλλα δὲ αὐτῆς οὐ νομίζων ἱκανὰ καρποῦσθαι τὰς τιμὰς καὶ τὰ χρήματα καὶ τὸ Σπόρω τοῦ Νέρωνος συγκαθεύδειν, ὃν — ἐν γαμετῆς εἶχε τάξει καὶ Ποππαίαν προσηγόρευεν etc.

1) G. GOYAU. Chronologie de L'Empire Romain. Paris. 1891. pg. 37.

Cf. C. Dio. 64. 8. de Othone: *ὁ τε βίος αὐτοῦ καὶ ἡ διαί-
τα, τό τε τῷ Σπόρῳ συνεῖναι, καὶ τὸ τοῖς λοιποῖς τοῖς Νε-
ρωνείοις χρῆσθαι, πάνν πάντας ἐξεφόβει.* 63. 13. de Ne-
rone: *Ὀνόμασε δὲ Σαβίναν τὸν Σπόρον.*

Narrat igitur fere eadem de Othone et Nerone C. Dio
ac Plutarchus de Nymphidio. Mea opinione multae fa-
bellae eo tempore in ore hominum aut in aliquo libro
perscriptae erant, quas scriptores, quisque suo arbitrio,
ubique id idoneum videbatur, in operis sui connexum
inserebant. Igitur ordo ac locus talium fabularum apud
alium alius est. Praeter locos memoratos habemus exem-
plum G. 5, ubi narratur Nero post motum Galliarum
nuntiatum se Vindicem contemnere simulasse. Item Suet.
Nero. 40. „de motu Galliarum cognovit, (sc. Nero) —
adeoque lente ac secure tulit ut gaudentis etiam suspi-
tionem praeberet, tamquam occasione nata spoliandarum
iure belli opulentissimarum provinciarum.” Plutarchus vero
Neronis facetias de occasione spoliandarum provinciarum
post Galbam a senatu hostem iudicatum tradit. Suet. N.
42. „Postquam deinde etiam Galbam et Hispanias descii-
visse cognovit — prope intermortuus iacuit — actum de
se pronuntiavit.” 47. „Nuntiata interim etiam ceterorum
exercituum defectione, litteras praudenti sibi redditas
concerpsit, mensam subvertit.” Narrantur deinde supre-
ma Neronis. Plutarchus contra post nuntium de Galbae
defectione allatum Neronem praudentem mensam subver-
tisse auctor est. — Obiter tractabo G. 10. de Verginio: *με-
γίστη ῥοπὴ τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι τυραννίδος ὁμοῦ χαλεπῆς
καὶ Γαλατικῶν πολέμων ἀπαλλαγῇ γενόμενος*, quem locum
praesertim ad Suet. N. 47. „Nuntiata interim etiam cetero-
rum exercituum defectione etc.” quadrare puto. Iniuria

loco Taciti H. I. 8. „Germanici exercitus — tarde a Nerone desciverant, nec statim pro Galba Verginius.” freti multi perhibent Verginium non magni momenti in Nerone deiciendo imperio fuisse. Utut res se habet, Verginius a Nerone descivit atque summo iure ex eo, quod omnium consensu vir maximae auctoritatis ac potentiae erat, concludere possumus Verginii defectionem nutans iam Neronis imperium penitus subvertisse.

Ut ad argumentum meum redeam, alterum praebet exemplum G. 26, ubi Plutarchus auctor est solum Semprium Densum Galbam destitutum defendisse, quod C. Dio 64. 6. confirmat. Suet. G. 19. et Tac. H. I. 41. vero asseverant neminem Galbam defendisse, cum hic c. 43. tradit illum Densum Pisoni effugium dedisse.

Vinii vulnus (T. H. I. 42. „primo ictu in poplitem”) Denso Plutarchus tribuit: „*τυφθεὶς τὰς ἰγνύας*”.

Porro ad eandem rem referendae sunt diversae hae narratiunculae. P. O. 15. (post pugnam Bedriacensem) *Εἰς δὲ τῶν ἀφανεστέρων ἀνατείνας τὸ ξίφος καὶ εἰπὼν „Ἰσθι, Καῖσαρ, οὕτως ὑπὲρ σοῦ παρατεταγμένους ἅπαντας” ἀπέσφαξεν ἑαυτὸν.* Suet. O. 10. (Othonem) „tunc ad despiciendam vitam exemplo manipularis militis concitatum, qui cum cladem exercitus nuntiaret nec cuiquam fidem faceret ac nunc mendaci nunc timoris quasi fugisset ex acie argueretur, gladio ante pedes eius incubuerit.” C. Dio. 64. 11. *Ἐπεὶ δὲ οἱ τοῦ Ὀθωνος ἐκρατήθησαν, ἡγγεῖλε μὲν ἱππεὺς τις τὸ πάθος τῷ Ὀθωνι καὶ ἐπειδὴ γε ἠπιστεῖτο πρὸς τῶν παρόντων, — καὶ οἱ μὲν δραπέτην, οἱ δὲ καὶ πολέμιον αὐτὸν ἀπεκάλουν* „*Εἶδε γὰρ, ἔφη, ψευδῆ ταῦτα, Καῖσαρ, ἦν*” etc.” καὶ ὁ μὲν ταῦτ’ εἰπὼν, ἑαυτὸν διέχρησατο. Tac. H. III. 54. Centurio Iulius Agrestis ad vi-

res hostium spectandas quaeque apud Cremonam acta forent missus est. „Agrestis ad Vitellium remeavit abnuentique vera esse, quae adferret, atque ultro corruptum arguenti: ‘quandoquidem’, inquit, ‘magno documento opus est nec alius iam tibi aut vitae aut mortis meae usus, dabo, cui credas’. atque ita digressus voluntaria morte dicta firmavit.”

Cap. 13. Nymphidius, ut Galbam terreat, inter plura ei scribit se *περὶ τῶν ἐν Συρίᾳ καὶ Ἰουδαίᾳ δυνάμεων ὁμοία* (sc. res novas) *πυνθάνεσθαι*.

Cave ne ex iis concludas iam eo tempore Vespasianum res novas molitum esse. cf. Tac. H. I. 10. „Oriens adhuc immotus.” II. 1, ubi commemoratur Titum a patre, incolumi adhuc Galba, officii erga principem causa Romam missum esse. Manifesto ornandi causa Plutarchus haec inseruit, ut G. 14, ubi Antonium Honoratum Galbam *τὸν ἐκ Λιβίας* nominantem facit. Nam filius Mummae Achaicae (S. G. 3), postea a Livia Ocellina adoptatus est. (S. G. 4) Sed *τὸν ἐκ Λιβίας* dicit, ut clarius inter se opponantur Nymphidius, *ὁ ἐκ Νυμφιδίας* (libertae) et Galba, *ὁ ἐκ Λιβίας* (clarum nomen).

G. 22. Germanici exercitus milites aegre ferunt Galbam Vindicem *τιμᾶν τεθνηκότα καὶ γεραίρειν δημοσίοις ἐναγισμοῖς*. Omni sensu talis Vindicis veneratio caret Plutarchique studio caecam militum iram illustrandi imputanda est.

Obiter lectorum animum ad memorabilem hunc locum deflectere cupio. C. 13. i. f. *Ἀλλὰ πολλοὶ κατεγέλων, καὶ Μιθριδάτης ὁ Ποντικός ἐπισκώπτων τὴν φαλακρότητα καὶ ῥυσσότητα τοῦ Γάλβα νῦν ἔφη τινὰ δοκεῖν εἶναι Ῥωμαίοις, ὁφθέντα δὲ φανείσθαι τῶν ἡμερῶν τούτων, ὡς καλεῖται Καῖσαρ, ὄνειδος*. Declarat hic locus vocem „Caesar” cohaerere cum vocabulo „caesaries”, ita ut „Caesar” principio significaverit „bene capillatus” atque, velut „Calvus”,

„Cincinnatus”, cett, nomen a capitis habitu desumptum sit. Sin minus rectum etymon, procul dubio, populi, ut ita dicam, etymologia est. Aliter enim non perspicio quo modo e Mithridatis verbis ludibrium hauriri possit.

Cap. 15. Enarratur inde a verbis *Ἐπεὶ δὲ προσίων ἀπειχε τῆς πόλεως περὶ πέντε καὶ εἴκοσι σταδίου, ἐνετύγχανεν ἀκοσμίᾳ καὶ θορύβῳ τῶν ἐρετῶν* usque ad finem capitis classicorum tumultus.

Validis argumentis A. JÜNEMANN ¹⁾ confirmavit legionem I Adiutricem a Nerone e classiariis conscriptam esse. Idem dilucide disseruit qualem illum, Galba Romam adpropinquante, tumultum effingere debeamus. ²⁾ Omissis Jünemanni firmis argumentis, quae, si lubet, ipse inspicias rogo, breviter historiam, Jünemanni pgg. 15, 16. manu ductus, exponam. „Cum igitur Romam nuntiatum esset defecisse Galliam et Germaniam, descivisse Hispaniam — tum demum Nero copias comparare coepit — milites classis Misenensis arcessivit, ut nutantem rem publicam stabilirent. — Eos — ad legionariam militiam promovit. Quin etiam legionem e classe principem conscripsisse ex Taciti verbis (H. I. 6.) apparet. Et ex eo quod legioni ipse numerus „primus” impositus est, efficitur Neronem plures legiones e classe constituere intendisse. Sed imperatori conficere, quae parabat, fato non licuit. — Quo factum est, ut Nerone mortuo in urbe et

1) De legione Romanorum I Adiutrice. Leipziger Studien. 1894. pgg. 1—140. Vide pgg. 5—20.

2) De hac re enim dubitatur. Sunt, qui putent Neronem quidem legionem e classiariis conscripsisse, omnia iusta vero ab eo non facta esse, sed Galbam hanc legionem stabilivisse. cf. H. Schiller. Gesch. Röm. Kaiserzeit I. 1. pg. 365 adn. 3. Hardy. adn. G. 15. vs. 22—23.

legio classica et ii classarii versarentur, qui in numeros legionis compositi iusti milites erant. Sed cum legio ipsa nihil haberet, quod Galbam precibus adiret, alios milites sibi suisque rebus timuisse consentaneum est. — Ergo nullo bello instante classarii veriti, ne Galba ad naves militiamque, quas consueverant, remitteret, ad pontem Mulvium Galbae obviam iverunt flagitantes, ut imperator aquila et signis datis in legionis formam se componeret. Quibus precibus tantum afuit ut Galba indulgeret, ut contra equites in eos immitteret etc.” Eadem fere proponit HERAEUS ad Tac. H. I. 6. „trucidatis tot milibus inermium militum.”

Videamus quoad Plutarchi narratio ad haec quadret. Tacitus et Suetonius tradunt Galba Romam intrante classariorum tumultum factum esse, Plutarchus contra *ἐπεὶ δὲ προσιὼν ἀπειχε τῆς πόλεως περὶ πέντε καὶ εἴκοσι σταδίους*. Fortasse classarii Galbae, cum circa viginti quinque stadia ab urbe abesset, obviam ierunt, deinde simul cum Galbae exercitu ad urbem progressi sunt usque adeo turbantes, ut denique ad pontem Mulvium Galba equites in eos immiserit; cf. Plutarchi verba: *ἐθορύβουν σημεῖα τῷ τάγματι αἰτοῦντες*. *Ἐκείνου* (sc. Galba) *δὲ ὑπερτιθεμένου — ἡγανάκτου καὶ παρείποντο*. — *ἐκέλευσε τοὺς ἵππους ἐμβαλεῖν αὐτοῖς ὁ Γάλβας*. Porro Tacitus dicit „inermium militum”, Plutarchus: *Ἐνίων δὲ καὶ τὰς μαχαίρας σπασαμένων*. Inde concludendum mihi videtur plerosque aut inermes fuisse aut se non defendisse.

Attamen cardo quaestionis vertitur in verbis *ἐνετύγχανεν ἀκοσμίᾳ καὶ θορύβῳ τῶν ἐρετῶν* — *Οὗτοι δὲ ἦσαν, οὓς εἰς ἓν τάγμα ὁ Νέρων συλλοχίσας ἀπέφηνε στρατιώτας*. Disertis verbis ergo noster dicit legionem classi-

cam Galbae obviam iisse. Jünemann pgg. 13, 14. explicare studet unde factum sit ut Plutarchus erraverit. „Quare Plutarchum eiusmodi aliquid de numeris legionis, quos Nero e classiariis creavit, apud eum auctorem quem secutus est, scriptum invenisse putamus; sed scriptor Graecus ea verba haud recte interpretatus hos classiarios eosdem intellexisse videtur, ex quibus Nero legionem classicam conscripserat.” Concedo quidem Plutarcho errorem vitio verti posse, sed fortasse librarii culpa inest. Fac οὔτοι ex οἷοι corruptum esse, tunc bonum bonum sensum praebent verba οἷοι δὲ ἦσαν — ἀπέφηνε στρατιώτας. sc: quales erant, quos Nero in unam legionem conscriptos iustos milites fecerat. Adiecta sunt fortasse a Plutarcho ad τῶν ἐρετῶν, ut intellegatur classiarios, Galbam precibus ad-euntes, iustos milites quidem factos esse, neque vero plane in legionem conscriptos.

Cap. 17. Tigellinus supplicio non afficitur, nam ἐφθάκει δὲ ὁ γενναῖος προειληφώς ἀρραβῶσι μεγάλοις τὸν Οὐνιον.

Diversi scriptores discrepant in solvenda quaestione cur Tigellinus a Galba non supplicio affectus sit. Tac. H. I. 72. „apud Galbam Titi Vinii potentia defensus praetextentis servatam ab eo filiam; haud dubie servaverat non clementia, quippe tot interfectis, sed effugium in futurum, quia pessimus quisque diffidentia praesentium mutationem pavens adversus publicum odium privatam gratiam praeparat.” C. Dio. 64. 3. quandam Galbae obstinationem causam esse dicit. τῷ δὲ δήμῳ σφόδρα ἀξιοῦντι τὸν Τιγελλινόν — ἀποθανεῖν, οὐχ ὑπέιξε, τάχ' ἂν ἀποκτείνας αὐτούς, εἰ μὴ ἐκεῖνοι τοῦτ' ἠτήκεσαν. Suet. G. 15. „At contra nihil non per comites atque libertos pretio addici aut donari gratia passus est — impunitates noxiorum. Quin

etiam populo R. deposcente supplicium Haloti et Tigellini — incolumes praestitit."

Dionis verba potius ipsius auctoris suspicionem continent, inter ceterorum narrationes aliquam relationem perspicio. Atque ita fere res se habuisse videtur. Primum memoresimus Plutarchum G. 17. tradere Vinii filiam a Tigellino, post aversum a Vinio supplicii periculum, *πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας ἀργυρίων* i. e. decies sestertia dono accepisse, G. 21. Tac. H. I. 13. Vinium Othoni favisse *ἐπὶ γάμῳ τῆς θυγατρὸς*. Porro Tigellinus eiusque proximi Othonem in rapiendo imperio adiuverunt, cf. P. G. 23. *πλείστοι δὲ τῶν περὶ Τιγελλίνον — ἐφθείροντο πρὸς αὐτὸν* (sc. Othonem.) *καὶ συνηγανάκτουں καὶ παρώξυνον*. Tac. H. I. 24. „Flagrantibus iam militum animis velut faces addiderat Maevius Pudens, e proximis Tigellini." Quae omnia comprehendens haec habeo. Tigellinus, pactus cum Vinio ut defensus apud Galbam filiae donum daret, supplicium efugit potentia Vinii, praetextentis filiam a Tigellino servatam esse. Voti compos, donum, quod fortasse dos matrimonio cum Othone destinabatur, Vinii filiae dat. Vinus, adductus spe coniugii filiae cum Othone, Tigellinus, ut potentiam amissam reciperaret, strenue Othonem adiuvant. Si ita rem se habuisse ponimus, manifestum est quare Otho imperator factus Vinium et Tigellinum interfici iusserit. Eorum enim gratia ac auxilio imprimis imperium adeptus, necesse erat Vinii filiam in matrimonium duceret, Vinium et Tigellinum magna potentia instrueret, quippe qui semper imperium iis acceptum referre deberet. Itaque haec suae libertatis impedimenta amovit, quod eo facilius perpetrare potuit, cum hoc facinore populi favorem simul sibi conciliaret.

Cap. 19. De Galbae consilio adoptandi. Scriptores in ordine rerum ad Germanici exercitus defectionem et Galbam adoptionem secum aliisque reputantem et peragentem pertinentium, non plane consentiunt. Quod haec rerum tabula ostendet.

Plut. V. G.	Tac. H. I.	Suetonius.	Cass. Dio. 64.
1 ^o . Contumeliae Germ. Sup. exercitus. (18. i.f.)	1 ^o . Germ. Sup. exercitus sollicitus et iratus. (8. 9.)	1 ^o . »Maxime fremebat Germ. Sup. exercitus." (G. 16.)	1 ^o . οἱ δὲ ἐν ταῖς Γερμανίαις στρατιῶται — ἐφλέγημηναν. (4.)
2 ^o . Item Germ. Infer. (19. in.)			
3 ^o . Galba adoptandi consilium init. (19.)	3 ^o . »Galbae iam pridem de adoptione secum et proximis agentis". (12.)		
4 ^o . Vinius favet Othoni (21. in.)	4 ^o . »Vinius pro M. Othone". (14.)		
5 ^o . Quare Galba differt adoptionem. (21 in.)			
6 ^o . Defectio Germ. Sup. exercitus Kal. Ian. Arbitrium imperatoris eligendi S. P. Q. R. permissum. (22.)	2 ^o . Defectio Germ. Sup. exercitus. (12.)	2 ^o . »Kl. Ian. obsequium rumpere ausi". (G. 16.)	
7 ^o . Vitellius ab utroque exercitu imperator consalutatur. (22.)	6 ^o . Nuntius de Vitellio ante caedem Galbae suppressus. (50.)	4 ^o . »Sub idem vero tempus Germ. exercitus in Vitelli verba iurarant." i. e. Othone imperatore raptō. (O. 8.)	2 ^o . Vitellius imperator consalutatus. (4.)
8 ^o . Quo nuntiata Galba Pisonem adoptat. (23.)	5 ^o . Quamquam nihil adhuc de Vitellio certum, adoptat Pisonem. (14.)	3 ^o . Quod ut nuntiatum est Pisonem adoptat. (G. 17.)	3 ^o . τὴν ἐπανάστασιν αὐτοῦ πυνθόμενος, Pisonem adoptavit. (5.)

Videmus ab hac parte Plutarchum et Cassium Dionem, ab illa Tacitum atque Suetonium congruere, excepto quod Suetonius O. 8 dicit nuntium de Vitellio imperatore consalutato ad Othonem venisse, Tac. H. I. 50 vero ad Galbam, sed post Galbae caedem demum vulgatum. Quae Tac. H. I. 13 de Vinio Othoni favente tradit, conveniunt ad ea, quae Plut. G. 19. sqq. narrat, sed Tac. ea post nuntium de Germ. Sup. exercitu sacramentum rum-pente inserit, Plut. post litteras de ira et contumeliis Germ. exercitus. Quae discrepantia tamen facile explicatur: T. H. I. 13 referendum est ad c. 12 „(Galbae) iam pridem de adoptione secum et cum proximis agitantis.” Igitur Tac. 13 ea narrat, quae post iram Germ. exercitus nuntiatam acciderunt, sed omittit nuntium de hac re ad Galbam allatum eumque tum primum adoptandi consilium cepisse. Verisimile est eum nuntium ante Kal. Ian. ad Galbam pervenisse, (cf. P. G. 21. *Ὅθεν ἀκούσας τοῦ Οὐινίου — ὑπερέθετο τὴν διάθεσιν. Ἀποδείξας δ' αὐτὸν ὑπατον καὶ συνάρχοντα τὸν Οὐίνιον* (ergo ante Kal. Ian.) *ἐπίδοξος ἦν ἔτους ἄρχῃ τὸν διάδοχον ἀναγορεύσειν*), quare Tacitus hanc rem, ut operi suo alienam (nam Kal. Ian. ei initium sunt), silentio premit. At summa discrepantiae in eo versatur, quod Plutarchus et Cass. Dio narrant Galbam Pisonem adoptasse post nuntium de Vitellio imperatore consalutato, cum Tacitus et Suetonius id factum post ruptum a Germ. Sup. legionibus sacramentum ponunt. Nostra quidem opinione Plutarchus in hac re erravit studio diversas res ad Germanicos exercitus pertinentes in unius narrationis tenorem coniungendi. 1) Quo vitio saepius veram rerum rationem turbavit; cf. G. 23 de Pisonis

1) Huius studii exempla invenies G. 19—21, ubi coniungit, quae Tac.

adoptione, G. 22 de Vitellii imperatoris inertia, O. 1—3 de diversis Othonis actis.

Cap. 20. τοὺς ἀπελευθέρους (Galbae) Ἰκελον καὶ Ἀσιατικόν.

Lapsu memoriae vel negligentia auctoris nostri error irrepsit. Asiaticus enim non Galbae, sed Vitellii libertus erat; cf. Suet. Vit. 12. T. H. II. 57, 95, IV. 11. Eodem modo erravit G. 23, ubi narrat Pisonis parentes Neronis iussu interfectos esse. Immo Claudii iussu; cf. Seneca, Apocoloc. 11. „occidit (sc. Claudius) in una domo Crassum, Magnum, Scriboniam” i. e. parentes fratremque nostri Pisonis; cf. Mommsen. Eph. Epigr. I. pg. 147. De aliis nominibus vitiosis in vitis hisce occurrentibus vide Coroll. Crit. ad G. 15.

Cap. 22. Describitur Vitellii consalutatio, quam enarrans Plutarchus aliorum auctorum narrationi repugnat.

Tac. H. I. 55 et Plutarchus tradunt milites Germ. Sup. exercitus Kal. Ian. in verba S. P. Q. R. adactos esse. Quod noster deinde habet: λέγει δέ τις ἐν αὐτοῖς non concinit cum Tac. „non tamen quisquam in modum contionis aut pro suggestu locutus.” Ex oratione, quam λέγει τις ¹⁾ ἐν αὐτοῖς (sc. ἡγεμονικοί = legati tribunive), apparet Germ. Sup. exercitum iam de Vitellio proclamando

diversis locis de Othone eiusque affectatione imperii tradit; O. 7, ubi opponit Othonianorum et Vitellianorum duces; cett.

1) Suspicio hunc aliquem e legatis tribunisve Caecinam fuisse, praecipuum instigatorem defectionis apud Germ. Sup. exercitum. cf. Tac. H. I. 53. Mire haec Caecinae vel cuiusvis fuerit oratio nonnulla similia habet verbis, quibus Fabius Valens Vitellium instigat, T. H. I. 52. Φλάκκον μὲν οὖν Ὁρδεώνιον — ἐατέον: „nullam in Flacco Hordeonio moram.” πατρός τε τιμητοῦ καὶ τοῖς ὑπάτοις γενομένου καὶ Κλαυδίου Καίσαρι τρόπον τινὰ συνάροξεντος: „Vitellio tres patris consulatus censuram collegium Caesaris.”

cogitasse ante Vitellium a Germ. Inf. exercitu imperatorem consalutatum. De hac re Suetonius et Tacitus nullam mentionem faciunt, sed primum Germ. Inf. exercitum Vitellium imperatorem proclamasse, deinde Germ. Sup. milites iis accessisse narrant. Credo in Plutarchi narratione errorem latere, qui facile explicari possit, si Plutarchum Tacitum inspexisse statuamus. Tac. H. I. 56. auctor est aquiliferum exercitus G. S. Vitellio nuntiasse eum exercitum in S. P. Q. R. verba iurasse. Deinde Tac. habet: „id sacramentum inane visum: occupari nutantem fortunam et offerri principem placuit.” Quae verba, ad Vitellium suosque referenda, prave Plutarchus intellexit partem nuntii aquiliferi esse traditque ergo aquiliferum Vitellio nuntiasse Germ. Sup. milites eum imperatorem consalutare velle. Tacitus pergit: „missi a Vitellio ad legiones legatosque, qui descivisse a Galba superiorem exercitum nuntiarent: proinde aut bellandum adversus desciscentes, aut si concordia et pax placeat, faciendum imperatorem; et minore discrimine sumi principem quam quaeri.” Igitur Vitellius, antequam palam a Fabio Valente imperator consalutatus est, iam in ore militum Germ. Inf. imperio destinabatur. Falso haec omnia Plutarchus ad Germ. Sup. exercitum transtulit, sive lapsu memoriae sive Taciti verborum sensum non perspiciens. Haec mea sententia praeterea probatur per similitudinem inter orationem alicuius e legatis tribunisve et verba Valentis Vitellium instigantis, de qua modo adnotatione egi.

Alteram difficultatem praebet qui sequitur locus. Ὁ δὲ (sc. Vitellius, a Fabio Valente palam imperator consalutatus, τὰς μὲν ἔμπροσθεν ἡμέρας ἐδόκει διωθεῖσθαι καὶ ἀναδύεσθαι τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς φοβούμενος, τότε δὲ

φασιν οἶνον διάπλεων καὶ τροφῆς ὄντα μεσημβρινῆς προσελθεῖν καὶ ὑπακοῦσαι Γερμανικὸν ὄνομα θεμένων αὐτῷ, τὸ δὲ Καίσαρος οὐ προσδεξάμενον. Mendelssohn, probante Lezio l. l. pg. 36, proposuit τῆς μὲν πρόσθεν ἡμέρας, ita ut aquiliferi in castra Vitellii adventus significaretur. Proximo die enim post aquiliferi adventum Vitellius imperator consalutatus est. Attamen hac coniectura non opus est, cum per τὰς μὲν ἔμπροσθεν ἡμέρας dies inter Valentem Vitellium instigantem (T. H. I. 52.) et imperatorem proclamantem indicari possint.

Quod ad verba τότε δὲ φασιν — προσδεξάμενον attinet, puto cum Lezio l. l. pg. 36. adn. 2. Plutarchum coartandi cupidine errasse. Tac. H. I. 57—62 tractat facta inde a consalutatione Vitellii, velut studia et ardorem militum, varia novi imperatoris acta, copiarum instructionem, quae omnia Plutarchus praetermittit. Sequitur apud Tacitum: „torpebat Vitellius et fortunam principatus inertī luxu ac prodigis epulis praesumebat medio die temulentus et sagina gravis, — nomine Germanici Vitellio statim addito: Caesarem se appellari etiam victor prohibuit.” Infeliciter hanc rem Plutarchus hic inseruit.

Cap. 23. Pisonis adoptionem commemorans maximam partem cum Tacito concinit, tantum quod Taciti narrationem valde coartavit. Γινώσκων δὲ τῶν φίλων ἐνίοις μὲν ὑπὲρ Δολοβέλλα, ¹⁾ τοὺς δὲ πλείστοις ὑπὲρ Ὀθωνος ἀρχαυροσιάζοντας — μετεπέμψατο Πείσωνα, Tac. H. I. 14. „Comitia imperii transigit — Pisonem arcessi iubet.”

Apte Hardy confert „comitia imperii transigit” et ἀρχαυροσιάζοντας. Omittit Plutarchus orationem Galbae atque

1) Dolabellae nonnullos favisse, licet alio insuper testimonio non confirmetur, multa probant. cf. Hardy a. h. l.

deliberationem, pro rostris an in senatu an in castris adoptio nuncuparetur. (Tac. 15—17.) Deinde breviter adoptionem in castris exponit, cui adiungit descriptionem Pisonis atque Othonis habitus, quae apud Tac. H. I. 17 et 21, 22 invenitur. Iterum ex eo error natus est, quod, quae Tacitus diversis locis de Pisone et Othone narrat, in unum coniungit. Nam Othonem adoptioni interfuisse dicit, quod parum probabile est. Tacitus enim, si re vera Otho in castris fuisset signaqua infensi animi dedisset, id non oblitterasset. ¹⁾

Cap. 25. Plutarchi narratio inde a *εἰς δὲ τὸ Παλάτιον εὐθὺς μὲν ἀπηγγέλη τῷ Γάλβᾳ* (sc. Othonem res novas molientem in castra pervenisse) valde obscura est.

Lezius l. l. pg. 56. adn. 1. inquisivit quo loco Galba versatus sit claramque rei imaginem exposuit. Animadvertendum Palatium appellatum esse et totam illam urbis regionem et domum Caesaris, Galbae haruspicem pro aede Apollinis sacrificasse (T. H. I. 27.), ubi Galba adhuc esset, cum nuntiaretur Othonem in castra raptum esse (Tac. 29.); necesse esse Galbam domum rediisse, quod significant Taciti loci 29: „pro gradibus domus vocatos”, 32: „Vinius manendum intra domum — censebat,” 35: „Incauti refractis Palatii foribus ruere intus ac se Galbae ostentare.” Galbam domum rediisse e sequenti loco patefieri putamus. T. H. I. 29. „Ignarus interim Galba et sacris intentus fatigabat alieni iam imperii deos cum adfertur

1) Lezius l. l. pg. 41 putat e Tac. 14 „adhibitoque super Vinium ac Laconem Mario Celso — ac Ducenio Gemino” constare Othonem adoptioni non interfuisse. Ex hoc loco vero nil efficitur, nam illi viri imperii comitiis interfuerunt, ad quae Galba Othonem, quippe qui ipse candidatus esset, adhibere non potuit.

rumor rapi in castra incertum quem senatorem, mox Othonem esse, qui raperetur;" Intellegendum est nunc Galbam domum profectum esse. „Simul ex tota urbe (sc. nuntiabant), ut quisque obuius fuerat (sc. Galbae), alii formidine augentes, quidam minora vero, ne tum quidem obliti adulationis." Galba domi est, „igitur consultantibus placuit etc." Omnia deinde bene decurrunt.

Ad Plutarchi expositionem transeamus. *Εἰς δὲ τὸ Παλάτιον εὐθὺς μὲν ἀπηγγέλη τῷ Γάλβᾳ παρόντος ἔτι τοῦ θύτου καὶ τῶν ἱερῶν ἐν χερσὶν ὄντων, ὥστε καὶ etc.* Aedis Appollinis in Palatio erat, quare recte haec se habent. Quae sequuntur, contorta sunt: ὄχλον δὲ παντοδαποῦ συρρέοντος ἐξ ἀγορᾶς, αὐτῷ μὲν Οὐίνιος καὶ Λάκων καὶ τῶν ἀπελευθέρων ἔνιοι γυμνὰ τὰ ξίφη προῖσχύμενοι παρέστησαν, ὁ δὲ Πείσων προελθὼν τοῖς φυλάττουσι τὴν αὐλὴν δορυφόροις ἐνετύγχανε. Colligimus ex hoc loco Vinium, Laconem, libertos, Galbam defendisse. Ita vero res se non habuit, nam plebs e foro concurrens adhuc in Galbae partibus stabat. Fortasse Galba comitantibus Vinio ceterisque domum rediit, deinde consultatum est, unde Πείσων προελθὼν τοῖς φυλάττουσι τὴν αὐλὴν ἐνετύγχανε. Allocutionem Pisonis, quam Tac. 29. tradit, noster omittit. Cetera bene apud eum decurrunt.

Cap. 27. *Ἦκε δὲ καὶ Μάριος Κέλσος εἰς τὴν παρεμβόλην.* Venit et Marius Celsus in castra. Exspectamus igitur iam alios in castra se contulisse, sed nullam huius rei mentionem Plutarchus facit. Tac. H. I. 45 „ruere cuncti in castra; anteire proximos, certare cum praecurrentibus; increpare Galbam, laudare militum iudicium, exosculari Othonis manum. — Marium Celsum — ad supplicium expostulabant, — ita simulatione irae vinciri iussum —

praesenti exitio subtrahit. (sc. Otho)" Quibus ex verbis Plutarchus conclusit etiam Marium Celsum in castra venisse, quod tradit, oblitus se nullo adhuc verbo concursum in castra attigisse. Cap. 28 memor eiusdem capitis Taciti est. *Εὐθύς δὲ βουλὴ συνεκαλεῖτο. Καὶ καθάπερ ἄλλοι γεγόνότες* etc. „Alium crederes senatum, alium populum."

Observas Plutarchum temere Tacitum excerptem.

VITA OTHONIS.

Cap. 1. Plutarchus in hoc capite comparavit omnia Othonis acta, quibus in gratiam cum primoribus rediret 1). Unde factum est ut ratio temporum claudicet. Vide enim. Ut Tacitus H. I. 71, primum Othonis actum dicit veniam Mario Celso datam, i. e. m. Januario; deinde habet, quae Tacitus 77. de consulatuum destinatione et pontificatibus tradit, c. 90 de reliquiis Neronianarum sectionum revocatis ab exilio concessis, quod diserte Tacitus pridie idus Martias factum esse dicit. Coniunguntur ergo res, quae prorsus diversis temporibus acciderunt.

Eodem modo Plutarchus epp. 2, 3. in nonnulla enumerat quibus Otho plebis favorem sibi conciliaret, sc: supplicium Tigellini (Tac. H. I. 72.), narrationem de celebranda Neronis memoria (Tac. 78.) Deinde cap. 3 militum contra senatores tumultus describitur, cap. 4, 5. diversae res enarrantur quae, ut Beckurts dicit, „in Beziehung zu den äusseren Vorgängen stehen." Summo iure concludit idem: „Die Disposition, nach der Plutarch gearbeitet hat, ist damit klar erkennbar."

1) cf. Beckurts. l. l. pg. 37. Lezius. l. l. pg. 74.

2) De chronologia rerum primis Othonis vitae capitibus enarratarum vide Beckurts. l. l. pgg. 35—38.

Cap. 3. Κρισπῖνον δὲ πέμψαντος αὐτοῦ (sc. Otho.) τὴν ἑπτακαιδεκάτην σπεῖραν Ὡστίας ἀπάξοντα, καὶ κείνους νυκτὸς ἔτι συσκευαζομένους καὶ τὰ ὅπλα ταῖς ἀμάξαις ἐπιτιθέντας, οἱ θρασυτάτοι πάντες ἐβόων οὐδὲν ὑγιὲς τὸν Κρισπῖνον ἦκειν διανοούμενον, ἀλλὰ τὴν σύγκλητον ἐπιχειρεῖν πράγμασι νεωτέροις καὶ τὰ ὅπλα κατὰ Καίσαρος, οὐ Καίσαρι παρακομίζεσθαι. Τοῦ δὲ λόγου πολλῶν ἀπτομένου καὶ παροξύνοντος οἱ μὲν ἐπελαμβάνοντο τῶν ἀμαξῶν, οἱ δὲ τοὺς ἐνισταμένους ἑκατοντάρχας δύο καὶ τὸν Κρισπῖνον αὐτὸν ἀπέκτειναν, πάντες δὲ διασκευασάμενοι καὶ παρακαλέσαντες ἀλλήλους Καίσαρι βοηθεῖν ἤλαννον εἰς τὴν Ρώμην· καὶ πυνθόμενοι παρ' αὐτῷ δεῖπνεῖν ὀγδοήκοντα συγκλητικούς ἐφέροντο πρὸς τὰ βασίλεια, etc.

In enarrando militum tumultu parum accurate Plutarchum grassatum esse apparet. Nempe ex eius verbis concludimus milites, cum Crispinus arma compararet vehiculisque imponeret, Ostiae seditiose egisse atque, Crispino duobusque centurionibus obtruncatis, Romam vectos esse, ibi de cena senatorum apud Othonem audiisse, deinde triclinium irrupisse. Atque per se iam haec traditio falsa est. Equidem enim non intellego cur milites, Ostia Romam profecturi, ipsi arma gestare non potuerint. Praeterea monet Hardy adn. a. h. l. inter Romam et Ostiam spatium quattuordecim milium passuum esse, *νυκτὸς ἔτι* arma vehiculis imposita esse, deinde seditionem exarsisse, milites Romam properasse, ut procul dubio eorum adventu convivae iam abiissent. Aliter autem rem se habuisse etiam e Tacito colligere possumus. H. I. 80 „Septumam decumam cohortem e colonia Ostiensi in urbem acciri Otho iusserat.” Ergo cohors illa iam Romam advenerat, sed, ut apparebit, nondum armata erat.

„armandae eius cura Vario Crispino e praetorianis data. Is quo magis vacuus quietis castris iussa exsequeretur, vehicula cohortis incipiente nocte onerari aperto armamentario iubet; tempus in suspicionem, causa in crimen, adfectatio quietis in tumultum evaluit, et visa inter temulentos arma cupidinem sui movere etc. — insidentes equis urbem ac Palatium petunt.” Crispinus igitur, ut cohortem Ostiensem armaret, e praetorianorum armamentario arma promi iussit. Praetoriani seu nescii seu de industria hinc materiam in senatores furendi desumpserunt. Tumultum a praetorianis profectum esse quoque Suet. O. 8. tradit: „animum fidemque erga se praetorianorum paene internecione amplissimi ordinis expertus est. — ea (sc. arma) cum in castris sub noctem promerentur, insidias quidam suspicati tumultum excitaverunt.” Vides Taciti narrationem non ab omni parte planam esse, ut haudquaquam absurdum sit Plutarchum seu Taciti sensum prave intelligentem, seu nimis temere hunc locum perlegentem Ostiae seditionem ortam esse tradere.

Cap. 4. καὶ τὸν ἐν μεσοποταμίᾳ νήσῳ Γαβίου Καίσαρος ἀνδριάντα μήτε σεισμοῦ γεγονότος μήτε πνεύματος ἀφ' ἐσπέρας μεταστραφέντα πρὸς τὰς ἀνατολάς· ὃ φασι συμβῆναι περὶ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, ἐν αἷς οἱ περὶ Οὐεσπεσιανὸν ἐμφανῶς ἤδη τῶν πραγμάτων ἀντελαμβάνοντο.

Erravit Plutarchus, nam Vespasianus suique palam imperium affectare aggressi sunt Kal. Iul. (Tac. H. II. 79.) Suet. Vesp. 5. tradit Vespasianum iam pridem spem imperii per varia ostenta concepisse. Inter complura memorat „comitia secundi consulatus ineunte Galba, statuam Divi Iuli ad Orientem sponte conversam.” Plutarchus portentum illud, quod nulla explanatione addita Tac. H. I. 86 tradit, ex-

plicare voluit, sed, cum ad futurum Vespasiani imperium illud prodigium spectare dicere debuisset, falso addidit id evenisse eo tempore, quo palam Vespasianus imperium sibi vindicare studuit.

Cap. 5. Nonnulla Plutarchus minus accurate tradit. Dicit enim Othonem, ad bellum profecturum, Flavium Sabinum urbi praefecisse. Putant Krauss l. l. adn. 20, Hardy a. h. l., Plutarchi narrationem recte se habere. At iture Lezius l. l. pg. 97. adn. 1 observat non veri simile esse Othonem „munus illud gravissimum duos fere menses vacuum reliquisse.” Lezio ergo assentior Plutarchum quae antea omisisset hoc loco inseruisse.

De Othone statim initio belli, ut noster tradit, Bri-xelli remanente, vide Lezium l. l. pgg. 98, 99.

Tum demum Plutarchus autumat duces copiis destinatos esse. Sed iam antea id factum esse docet Tac. H. I. 87. 1) Quae de Othonis militibus narrat: *οὗτοι δὲ μαλακοὶ μὲν ἦσαν ὑπὸ σχολῆς καὶ διαίτης ἀπολέμον πλείστον χρόνον ἐν θεάτροις καὶ πανηγύρεσι καὶ παρὰ σκητῇν βεβιωκότες* non iusta sunt. E verbis, quibus Vitelliani eos milites increpant Tac. H. I. 21, falsum iudicium de Othonianis Plutarchus desumpsit, ut docuit Lezius l. l. pg. 102.

Cap. 6. Diligentior nostro Tacitus in enarranda Placentiae oppugnatione est. Cf. H. II. 18—22. Quod vero Plutarchus dicit Spurinnae milites Vitellianorum contumeliis ad obsequium revocatos esse, recte virorum doctorum opinione ineptum est. 2) Fortasse prave Tacitum intellexit. Affert ille H. II. 21. exhortationes et convicia

1) Cf. Krauss. l. l. pg. 11.

2) Cf. Krauss. l. l. pg. 12. Gerstenecker. l. l. pg. 16. Lezius l. l. pg. 105.

utrimque absente hoste facta, et addit „Uberioribus inter se probris quam laudibus stimulabantur.” Quibus ex verbis falso Plutarchus conclusit Vitellianos Othonianos contumeliis stimulasse.

Cap. 7. Descriptio pugnae ad Castorum factae falsa est. ¹⁾ Celsus enim solis equitibus hostes cingere non potuit, sed, ut Tac. H. II. 24, 25 tradit, Othoniani ita locabantur, ut hostes invicem in insidias praecipitarentur. Videtur Plutarchus partem Taciti narrationis tantum inspexisse. Habet ille c. 24 „et curam peditum Paulinus, equitum Celsus sumpsere” 25 „nam a lateribus cohortes, legionum adversa frons, et subito discursu terga cinxerat eques.” Haud accurate ex his collegit Celsum cum equitibus solis hostes cinxisse. Deinde scribit Tacitus „signum pugnae non statim a Suetonio Paulino pediti datum: cunctator natura etc. — ea cunctatione spatium Vitellianis datum — refugiendi.” Plutarchus effinxit Celsum pedites excivisse addiditque, cum Taciti verba c. 26 „ut deleri cum universo exercitu Caecinam potuisse — percrebruerit” ob oculos ei versarentur, *καὶ δοκοῦσιν αὖν ἐπελθόντες ἐν καιρῷ μηδένα λιπεῖν τῶν πολεμίων, ἀλλὰ πᾶν τὸ μετὰ Κεκίνα στράτευμα συντρίψαι καὶ ἀνελεῖν ἐπισπόμενοι τοῖς ἱππεύσιν νυνὶ δὲ ὁ Παυλῖνος ὀφρὲ καὶ σχολῇ προσβοηθήσας αἰτίαν ἔσχευεν ἐνδεέστερον τῆς δόξης στρατηγήσαι δι' εὐλάβειαν*. Quae porro Tacitus l. 26 habet, Othonianos pedites erupisse, hostium aciem protritam esse, non curat. Unde factum est ut Tacito repugnet, quippe qui auctor sit Caecinam cum universo exercitu deleri potuisse ni Suetonius Paulinus receptui cecinisset. Vides Plutar-

1) Cf. Krauss. l. l. pg. 12. Gerstenecker l. l. pg. 27. Lezius l. l. pgg. 114, 115, Hardy l. l. ad *καὶ οὗτος μὲν ἱππεύσιν*. Tac. H. II. 24—26.

chum, qui studeret Taciti narrationem breviatam reddere, in errorem delapsus esse.

Post hanc pugnam Plutarchus narrat summam imperii ad Titianum et Proculum delatam esse, quod Tac. H. II. 23 paullo antea post gladiatorum proelium apud Cremonam factum ponit. 1) Tacitus autem tradit post gladiatorum pugnam Othonianos criminibus duces incessisse „modo palam turbidis vocibus, modo occultis ad Othonem litteris, qui humillimo cuique credulus, bonos metuens trepidat, rebus prosperis incertus et inter adversa melior; igitur Titianum fratrem accitum bello praeposuit.” Ergo imperium, ut militum animos mitigaret, in Titianum transtulit. Plutarchus gladiatorum pugnam omisit, imperium propter militum in duces crimina delatum esse in Titianum memorare voluit, quod aptissime hoc loco facere potuit. Adiunxit hisce Taciti iudicium H. II. 39 „honor imperii penes Titianum fratrem, vis ac potestas penes Proculum praefectum.” *Τιτιανὸν — τὸν ἀδελφὸν καὶ Προκλον τὸν ἐπαρχον, ὃς εἶχεν ἔργῳ τὴν πᾶσαν ἀρχήν, πρόσχημα δὲ ἦν ὁ Τιτιανός.*

Cap. 10. Occurrit narratio quae apud Tacitum deest. *Ὡς δὲ οὐδὲν ἐπέβαινον, ἐνθεμένων εἰς τὰ πλοῖα δᾶδα θείου καὶ πίττης ἀνάπλεων διὰ τοῦ πόρου πνεῦμα προσπεσὼν ἄφνω τὴν παρεσκευασμένην ὕλην ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐξεροίπιζε. Καπνοῦ δὲ πρῶτον, εἶτα λαμπρᾶς φλογὸς ἐκπεσούσης, ταραττόμενοι καὶ ἀποπηδῶντες εἰς τὸν ποταμὸν τάς τε ναῦς ἀνέτρεπον καὶ τὰ σώματα τοῖς πολεμίους μετὰ γέλωτος παρ-εἶχον.*

Varie de hoc loco disputavere viri docti, at Ger-

1) Cf. Krauss. l. l. pg. 14. Gerstenecker l. l. pgg. 25, 50. Puhl l. l. pg. 13. Lezius l. l. pgg. 117, 118.

stenecker l. l. pgg. 29, 30 primus ea verba recte interpretatus est. Nec a re videtur eius versionem exscribere: „Als sie (die Othonianer) nichts ausrichteten, legten sie in ihre Schiffe Kienholz voll von Schwefel und Pech; allein in Folge der Fahrt fiel plötzlich ein Luftzug darauf und fachte das gegen die Feinde in Bereitschaft gehaltene Holz an. Als nun anfangs Rauch, dann helles Feuer herausschlug, gerieten sie in Verwirrung, sprangen in den Fluss, warfen so die Schiffe um und stellten ihre Körper in lächerlicher Weise den Feinden bloss.“

Cap. 11. De itinere, quod Othoniani fecerint, de loco, ubi pugnatum sit, multi dissueruerunt. 1) Novimus Vitellianorum castra prope Cremonam posita fuisse, Othonis milites Bedriaco profectos esse. Plutarchus dicit: *προήγαγεν αὐτοὺς* (sc. milites) *ὁ Πρόκλος ἐκ τοῦ Βητριάκοῦ, καὶ κατεστρατοπέδευσεν ἀπὸ πεντήκοντα σταδίων* 2) Quod deinde habet: *τῇ δὲ ὑστεραίᾳ βουλόμενον προάγειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ὁδὸν οὐκ ἐλάττονα σταδίων ἑκατὸν*, demonstrat inter Othonianos et Vitellianorum castra spatium centum stadiorum fuisse. Habemus igitur inter Brixellum et Vitellianos prope Cremonam tendentes 150 stadia, i. e. 18³/₄ milia. Cremona a Brixello aberat 20 milia; ita numeri apud Plutarchum recti esse videntur.

1) Cf. Mommsen. Hermes V. pgg. 163—168. Krauss. l. l. pgg. 46—48. Gerstenecker l. l. pgg. 30—34. Lezius l. l. pgg. 135—144. Heraeus ad Tac. H. II. 40 „confluentes Padi et Aduae.” Hardy ad *προάγειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ὁδὸν οὐκ ἐλάττονα*. Cett.

2) Magnam difficultatem praebent numeri, diversa spatia denotantes, praesertim apud Tacitum, quae res, mea opinione, adhuc nondum satis extricata est. Inspice libros modo laudatos. Equidem haudquaquam pro certo dicere ausim, quid in Taciti narratione corrigendum vel quo modo eius verba explicanda sint.

Tacitus autem tradit H. II. 39. „promoveri ad quartum a Bedriaco castra.”¹⁾ De iis, quae sequuntur c. 40, viri docti maxime disputarunt. „Non ut ad pugnam sed ad bellandum profecti confluentes Padi et Aduae fluminum sedecim inde milium spatio distantes petebant. Celso et Paulino abnuentibus militem fessum, sarcinis gravem obicere hosti non omissuro, quominus expeditus et vix quattuor milia passuum progressus aut incompósitos in agmine aut dispersos et vallum molientes adgrederetur.” Omissis quaestionibus, num 16 milia recte se habeant, confluentes Padi et Aduae an alium locum petituri essent, ceterisque, quas viri docti protulerunt, haec concludenda censeo. Othonianis, cum nondum decertare vellent, propositum erat locum, sive confluentes Padi et Aduae, sive aliquem alium locum, unde bellare possent, petere. Hoc consilium impugnant Paullinus et Celsus, cum hostes eos aut illum locum petentes (in agmine) aut, postquam eo advenissent, vallum munientes, vix quattuor milia progressi, aggredi possent.²⁾ Deinde „Titianus et Proculus, ubi consiliis vincerentur, ad ius imperii transibant; aderat sane citus equo Numida cum atrocibus mandatis, quibus Otho increpita ducum segnitia rem in discrimen mitti iubebat.” Ergo consilium bellandi at-

1) Fortasse cum Lezio leni mutatione pro IV legendum est VI, quod melius ad Plutarchi quinquaginta stadia conveniret.

2) Prave plerique e „vix quattuor milia passuum progressi etc.” colligunt 4 milia a Cremona pugnatum esse. Vides prorsus alium sensum verbis hisce inesse. Nusquam praeterea traditur Vitellii milites ad pugandum progressos esse atque, ut statim apparebit, Othoniani Vitellianos aggressi sunt. Summo iure scribit H. Schiller. l. l. I. 1. pg. 377 „und vor den Thoren von Cremona kam es zu einer blutigen Schlacht.” cf. C. Dio. 64. 10. *ἐν ταῖς μάχαις ταῖς πρὸς τῇ Κορμύωνη γενομέναις.*

que idoneum huic rei locum petendi omiserunt, contra Othonis iussu via recta Cremonam ad pugnandum profecti sunt, quod iter, ut diligenter computavit Plutarchus, fere 100 stadiorum erat. Quod ad summam narrationis attinet, in una re a Tacito Plutarchus differt. Cum enim consilium petendi locum, unde bellare possent, praetermittit, Paullinum et Celsum, quominus Othoniani statim Vitellii milites aggrederentur, prohibere voluisse narrat.

Cap. 12. Pugnam enarrans in nonnullos errores lapsus est. *Τοῖς δὲ μονομάχοις — ἐπήγαγεν Οὐαρος Ἀλφῆνος τοὺς καλουμένους Βατάβους. — Τούτους ὀλίγοι μὲν τῶν μονομάχων ὑπέστησαν, οἱ δὲ πλείστοι φεύγοντες ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐμπίπτουσιν εἰς σπείρας τῶν πολεμίων αὐτόθι τεταγμένας, ὑφ' ὧν ἀμυνόμενοι πάντες ὁμαλῶς διεφθάρησαν.*

Parum probabilia sunt, quae Plutarchus hic tradit. Compara enim Tacitum, cuius narratio sanissimum sensum praebet. H. II. 43 „accessit (sc. Vitellianis) recens auxilium, Varus Alfenus cum Batavis, fusa gladiatorum manu, quam navibus transvectam obpositae cohortes in ipso flumine trucidaverant: ita victores latus hostium invecti.” Videtur Plutarchus non intellexisse Batavos eosdem ac oppositas cohortes esse. Unde scribit primo Batavos gladiatores fudisse, deinde cohortes eos ad flumen fugientes (quod facile ex „oppositae cohortes in ipso flumine” colligere potuit) excepisse atque trucidasse. Summam Taciti narrationis, sc. Batavos illos latus Othonianorum invectos esse, omittit.

Αἰσχιστα δὲ ἡγωνίσαντο πάντων οἱ στρατηγικοί, μηδὲ ὅσον ἐν χερσὶ γενέσθαι τοὺς ἐναντίους ὑπομείναντες, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀηττήτους ἔτι φόβου καὶ ταραχῆς ἀνεπίμπλασαν φεύγοντες δι' αὐτῶν.

Profecto iniquum iudicium de praetorianis facit, quod

apud Tacitum non invenitur. Immo H. II. 42 dicit „Othoniani, quamquam dispersi pauciores fessi, proelium tamen acriter sumpserunt.” 44. „praetorianus miles non virtute se, sed prodicione victum fremebat.” 46. (De militum ardore ac fide erga Othonem): „tendere manus et proximi pressare genua promptissimo Plotio Firmo. is praetorii praefectus identidem orabat, ne fidissimum exercitum, ne optime meritos milites desereret. — nec praetoriani tantum, proprius Othonis miles (obstinati erant) etc.” Quaeritur unde Plutarchi error ortus sit. Clason l. l. pg. 63 existimat nostrum prave Tac. H. II. 43 „ducibus Othonis iam pridem profugis” intellexisse. Lezius l. l. pg. 151 „Fortasse inter proelium et fugam aliquid desideravit, unde Othonianorum clades magis cerneretur, et ad hanc lacunam quae videbatur explendam fabellam inseruit.” Suspicatur Hardy adn. a. h. l. re vera partem praetorianorum ceteros prodidisse, quae duae praetoriae cohortes fuissent memoratae apud Tac. H. II. 66. „Angebat Vitellium victarum legionum haudquaquam fractus animus. — (rixantur quartadecumani et Batavi) et proelium atrox exarsisset, ni duae praetoriae cohortes causam quartadecumanorum secutae his fiduciam et metum Batavis fecissent. Quos (sc. praetorianos) Vitellius agmini suo iungi ut fidos — iubet.” Ut res se habuit, quod Plutarchus dicit omnes praetorianos turpissime se gessisse, falsum est. Conspicuum est Tacitum in describenda pugna nullam de praetorianis mentionem facere. Fortasse praetoriani falso rumore, quem Tac. H. II. 42, Plut. 12 in. tradunt, sc. descivisse a Vitellio exercitum, perturbati alios metu et tumultu impleverunt. Unde postea (T. H. II. 44.) „non virtute se, sed prodicione victum fremebat” praetorianus miles.

Quae post haec Plutarchus habet omni sensu carent. *Οὐ μὲν ἀλλὰ πολλοὶ γε τῶν Ὀθωνος νενικηκότες τοὺς καθ' αὐτοὺς ἐβιάσαντο καὶ διεξέπεσον διὰ τῶν πολεμίων κρατούντων εἰς τὸ στρατόπεδον.* Recte Haupt ¹⁾ observavit nostrum vitiose reddidisse Tac. H. II. 44. „Et media acie perrupta fugere passim Othoniani Bedriacum petentes.” Intellexit enim mediam Vitellianorum aciem perruptam esse.

Cap. 13. Multo uberius Tacito Plutarchus Othonianorum deditionem describit. Quamquam in tota eius narratione nihil offendit, nonnulla tamen exstant quibus aliquid explicationis causa addendum sit. Nam singula facta enumerat, Proculum et Paulinum castra vitasse, Gallum Bedriaci fugientes Othonianos in castra collegisse, auctore Celso deditionem factam esse. E nostri narratione concluderes haec omnia eodem quo pugnatum est die accidisse. Quod vix fieri potuisse quisque intellegit. Tac. H. II. 44, 45 autem dicit post pugnam Othonianos Bedriacum fugisse, Vitellianum exercitum ad quartum a Brediaci lapidem consedissee, milites Bedriaci Titiano et Celso minatos esse, sed noctem eos iuvisse Gallumque milites compressisse, postero die pacem factam esse. Addere ergo debuerat Plutarchus Vitellianos castra ad quintum a Bedriaco lapidem promovisse, postero die placatis militum animis deditionem perpetratam esse.

Sunt qui putent Othonem audita militum Bedriaci deditione mortem sibi conscivisse, quae non tam voluntaria, ut Tacitus, Plutarchus, cett. tradunt, quam necessaria propter sui exercitus defectionem fuisset ²⁾. Iure Ger-

1) Philol. Rundschau I. pg. 956.

2) Cf. Mommsen. Hermes IV. pgg. 310—312. Krauss. l. l. pgg. 52—55.

stenecker ¹⁾ eos impugnât. Nusquam enim memoratur deditionis notitiam ad Othonem pervenisse. Praeterea omnia de hac re testimonia deditionem post Othonis mortem factam esse demonstrant. Statim de infelici pugnae eventu Otho certior factus est; cf. Tac. H. II. 46. in. Plut. O. 15. in. Suet. O. 9 „Statim moriendi impetum cepit.” C. Dio. 64. 11. *Ἐπεὶ δὲ οἱ τοῦ Ὀθωνος ἐκρατήθησαν, ἤγγειλε μὲν ἱππεὺς τις τὸ πάθος τῷ Ὀθωνι.* Deinde milites, amicos, allocutus est, diversas res composuit, vesperascente die pugionem sibi elegit, somno quievit, postridie prima luce se interfecit. Cf. Tac. H. II. 46—49. Plut. O. 15—17. Suet. O. 9—11. C. Dio. 64. 11—15.

Cap. 16. Otho dicit Cocceiano, fratris filio: *Διὰ τοῦτο γὰρ οὐδὲ θέσθαι παῖδα βουλόμενος αὐτόν, ἀλλ' ἀναβαλέσθαι τὴν εἰσποίησιν, ὅπως συνάροχοι κρατήσαντος αὐτοῦ, μὴ προσ-
απόλοιτο παῖσαντος.*

Clason l. 1. pg. 11. Plutarchum hoc de suo inseruisse opinatur, cum Suet. O. 10. auctor sit Othonem Messalinam Neronis matrimonio destinasse. „Durch eine Adoption aber würde er seiner eigenen etwaigen Nachkommenschaft in den Weg getreten sein.” Praeterea, ut animadvertit Krauss l. 1. pg. 15, Otho non ea aetate erat, ut exemplum Galbae imitatus successorem eligeret. Othonem de adoptione Cocceiani cogitasse prorsus absurdum est. Credo Plutarchum, ut testimonium benevoli Othonis erga Cocceianum animi daret, hoc adoptandi consilium effinxisse.

Cap. 17. XVII. *Ἦδη δὲ ἐσπέρας οὔσης ἐδήρησε, καὶ πῶν ὀλίγον ὕδατος, δυνεῖν ὄντων αὐτῷ ξυφῶν, ἑκατέρου κατεμάν-
θανε τὸ σπᾶσμα πολὺν χρόνον, καὶ τὸ ἕτερον ἀπέδωκε,
θάτερον δὲ εἰς τὰς ἀγκάλας ἀναλαβὼν τοὺς οἰκέτας προσε-*

1) l. 1. pgg. 39, 40. 73—75. adnn. 84, 85.

καλεῖτο. Καὶ φιλοφρονούμενος διένεμε τῶν χρημάτων. Narrant Tacitus H. II. 48, 49 et Suetonius O. 10, 11. Othonem pecuniam distribuisse, antequam pugiones pertemparet. Idem tradunt Othonem pugionem cervicali subdisse. Kraus l. l. pg. 16, Lezius l. l. pg. 166 putant Plutarchi narrationem haud recte se habere, quod Otho non ante necis instrumenta parasset quam omnes res et publicas et privatas composuisset. Mirum ex *εἰς τὰς ἀγκάλας ἀναλαβὼν* effinxit spectaculum Krauss sc: Othonem in lecto cubantem servos intrare iussisse, cum manibus capiti subditis pugionem teneret. Mihi videtur Plutarchus apud Tacitum nonnulla de pecuniis distributis et pugionum electione legisse, quas res e memoria suo arbitrio composuit. Apte, ut Haupt ¹⁾ observavit, illum pugionem telum subalare (cf. Nepos. Alcib. 10.) esse excogitavit.

Cap. 18. *Ἀπέθανε δὲ Ὀθων ἑτὴ μὲν ἑπτὰ καὶ τριάκοντα βιώσας.* Suet. O. 12 „tricensimo et octavo aetatis anno.” Item Eutrop. VII. 17. 3. Qui omnes errant; rectius vero habent Tac. H. II. 49 „septimo et tricensimo aetatis anno”; item Sextus Aur. V. Epitome 7. 2, C. Dio. 64. 15. *ζήσαντι μὲν ἑπτὰ καὶ τριάκοντα ἔτη, ἑνδεκα ἡμερῶν δέοντα.* Otho enim natus est IV Kl. Mai. Camillo Arruntio, Domitio Aeonobarbo cons. (Suet. O. 2.) i. e. a^o 32, mortuus est circiter die sexto decimo m. Aprilis a^o 69 ²⁾.

Ut paucis, quae ex hoc studio concludi possint, complectamur, videmus Plutarchum in rebus gestis tradendis omnino religiose egisse. Ubi errores occurrunt, eorum

1) Philol. Rundschau. I. pg. 260.

2) Cf. Goyau. l. l. pg. 142.

culpa ei attribuenda videtur, quod haud recte, quae memoria tenebat, reddidit vel quod fontem suum prave intellexit inspexitve. Dedita opera nusquam, quantum perscrutari potui, fidem eorum, quae tradere in animo habuit, imminuit. Praeterea, ut antea iam animadvertimus, in his vitis maiorem quam in aliis rerum copiam, temporum rationem accuratius servatam habemus. Denique, quod imprimis causam nostram adiuvat, saepius in erroribus explicandis luce clarius eo adducimur ut sine ulla dubitatione sententiam proponamus: „Tacitus Plutarchi auctor.”

COROLLARIUM CRITICUM.

Iure monet CURT WACHSMUTH ¹⁾ Sintenis Plutarchi Vitarum editionem haudquaquam ab omni parte perfectam esse, cum codices Matritensis, Marcianus, Seitenstettensis, postea accuratius inspecti, multis locis praestantiores lectiones praebeant codicibus a Sinteni adhibitis. Hi codices autem, quorum originem indagarunt, lectiones collegerunt inter plures MICHAËLIS, MEIJER ²⁾, mihi nulli usui fuerunt, quoniam Galbae et Othonis vitas non continent. Qui postremus has vitas edidit, E. G. HARDY ³⁾ asseverat praeter codices a Sinteni collatos etiam alicuius pretii esse Bodleianum Laud. Gr. 55 (Bod.) et Harleianum, 5692 (H.), ab ipso collatos, quorum primum iam antea Bryan inspexit. Concedo quidem editionem Hardianam nonnullis locis Sintenesiana esse emendatiorem, sed tamen, mea opinione,

1) Einleitung in das Studium der Alten Geschichte. Leipzig 1895. pg. 214.

2) C. TH. MICHAËLIS. De Plutarchi codice manuscripto Matritensi Progr. Berlin 1893. de Pl. cod. ms. Marciano. Progr. Berlin. 1886. de Pl. cod. ms. Seitenstettensi. Progr. Berlin. 1885.

W. MEIJER. De Codice Plutarcheo Seitenstettensi. Diss. Lipsiae. 1890.

3) E. G. HARDY. Plutarch's Lives of Galba and Otho. Londen. 1890.

ut in ceteris vitis in his quoque multa adhuc latent, quae correctione indigeant. Antequam ad rem criticam exercendam me confero, lectores monitos volo Hardium Introd. pgg. 111—123 plenum Mssum Eddumque Galbae atque Othonis vitas continentium conspectum dare.

Quae sequuntur studia exponent quae, ratione recentiorum coniecturarum habita, in Sintenis editione minore mutanda vel tentanda censeam.

VITA GALBAE.

Cap. 1.

οἱ δὲ πλείστοι, καθάπερ ἐρρωμένον σῶμα, τὸ στρατιωτικὸν ἀξιοῦσιν ἰδίᾳ μηδέποτε χρώμενον ὁρμῇ συγκνεῖσθαι τῇ τοῦ στρατηγοῦ.

Recte id ἐρρωμένον Solano atque Valckenario suspectum erat. Minus feliciter tamen ille αἰωρούμενον, hic μένον proposuit. Leni vero correctione, vera lectio restitui potest, si ἐρ in ἐρρωμένον per dittographiam e καθάπερ ortum esse ponimus. Legendum scilicet: ἐν μόνον. Sensus enim est milites velut unum tantum corpus nutu ducis moveri neque suo quemque impetu uti debere. Pro hac coniectura quodammodo facit vit. Philopoem. 7. vers. fin; Flamin. 8. v. f; Pyrrh. 23. v. f.

Van Herwerden dubitat an praestet καθάπερ <ἦν> ωμένον σῶμα, quo melius etiam explicetur vitii origo. Bernardakis idem verbum Plutarcho reddi iussit in vita Solonis c. 18. scribendo: ὁρθῶς τοῦ νομοθέτου τοὺς πολίτας ὥσπερ ἠνωμένους (codd. ἐνὸς μέρος) συναισθάνεσθαι καὶ συναλγεῖν ἀλλήλοις, ubi vulgo corrigitur ὥσπερ ἐνὸς μέρος σώματος, (cf. vit. Arati 24. v. f.) Ceterum ἐνώσις quidem et ἐνωτικός apud Plutarchum leguntur, ἐνόον quod sciam nusquam.

Φεραῖον ἄρξαντα Θετταλῶν δέκα μῆνας.

Mirum est *Φεραῖον* nude hic poni, cum nusquam de aliquo Thessaliae tago, praecipue Pheraeo nominato, mentio fiat. Hoc iam viderunt Solanus, *Ἀλέξανδρον*, Coraes *Ἀνκόφρονα* inserentes. Rectius Hardy suspicatur Plutarchum alludere ad Polyphrona quendam, memoratum Xen. Hell. VI. 4. 33, 34. Plut. V. Pelop. 29., quem temporum ratio optime admittit. Nomen inseratur necesse sit necne diiudicare non ausim. Fortasse noster, nominis tagi oblitus, *Φεραῖον*, aliquem Pheraeum, scripsit. Quod si non probas, ante *Φεραῖον* „*Πολύφρονα*” inserendum censeo.

τὴν ἀπὸ Νέρωνος ἀποστασίαν προδοσίαν γενομένην.

Reiske coniecit: *ἀπόστασιν*, quam lectionem Bodleianus codex, postea a Hardio collatus, confirmavit. Quoniam nullo alio loco apud Plutarchum, auctore Wijttenbachii Indice Graecitatis ad Plutarchum, forma in *τα* occurrit, procul dubio vitium a sequenti *προδοσίαν* profectum hic habemus. Cf. cap. 2: *ἀποστάσεις καὶ προδοσίας*. Restitue ergo: *ἀπόστασιν*.

Cap. 3.

γενόμενος σὺν ὀλίγοις ἐπαινεθῆναι

Lege cum Schaefero: *ἐν ὀλίγοις*. cf. Cap. 19: *ἐν ὀλίγοις Ῥωμαίων διεφθαμένος*. Idem requirebat VAN HERWERDEN. Rh. Mus. 35. pg. 542.

τοὺς ἐν ἀξιώμασι μεγάλους τῶν πολιτῶν.

Reiske, Bod. H, *μεγάλοις*. Malim *ἀξιώματι*, quippe τῶν πολιτῶν ad τοὺς et *ἀξιώματι* referendum puto. „Ii inter cives, qui apud eos magnae existimationis sunt.”

Ἐκείνῳ δὲ καὶ φύσει δοκοῦντι πρῶτον γεγονέναι προσετίθει πίστιν εὐλαβείας τὸ γῆρας.

Sensus est nullam causam esse videri, cur Nero Galbam timeret. Doehner vertit: „Galbae, vel natura mansueto habito, cautionis opinionem senectus adiungebat.” Quamquam fieri potest ut tale quid Plutarchus in mente habuerit, correctione opus esse puto, qua multo vividiorum colorem haec verba assumant. In πίστιν εὐλαβείας latere opinor πίστιν ἀνευ παιδείας. Ἄνευ παιδείας τὸ γῆρας i. e. sine stirpe senectus. cf. cap. 19: ὁ δὲ (sc. Galba) φοβηθεὶς, ὥς μὴ μόνον διὰ τὸ γῆρας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀπαιδίαν καταφρονούμενος.

Παίδεια pro παῖδες, dictum est ut cap. 11: θεραπεία pro θεράποντες. cf. Luc. Am. 6. ἠκολούθει δὲ παιδείας λιπαρὸς ὄχλος.

Cap. 4.

οἷς μήτε πιστεῦσαι μήτε μνηστῆσαι καὶ κατεῖπειν.

Licet Plutarchus saepe duo vocabula paene synonyma coniungat, hoc loco καὶ κατεῖπειν ut glossema delendum mihi videtur, cum praesertim ita concinnior fiat oratio.

Τίτος δὲ Οὐίνιος ὁ τοῦ στρατηγικοῦ τάγματος ἡγεμών.

Codd. et Edd. principes habent: στρατιωτικοῦ. Xylander et Bryan coniecerunt στρατηγικοῦ, quod referretur ad cohortem praetoriam, a Galba restitutam. cf. Suet. V. G. 10. „Delegit et equestris ordinis iuvenes, qui manente anulorum aureorum usu evocati appellarentur excubiasque circa cubiculum suum vice militum agerent”. Haec coniectura licet fere omnium probationem nacta sit, mihi displicet, cum vix de his evocatis τάγμα i. e. legio (cf. O. 12 λεγεῶνες, οὕτω γὰρ τὰ τάγματα Ῥωμαῖοι καλοῦσιν.) usurpari possit nec ullo documento confirmetur Vinium

illis evocatis praefuisse. Confiteor mire *στρατιωτικοῦ* ad-
ditum esse, cum nullum non *τάγμα στρατιωτικόν* sit, sed
fortasse Plutarchi ubertati elocutionis hoc imputari potest.
Si tamen ita existimare nolumus, aliquid melius propo-
nendum habere mihi videor. Novimus Vinium legatum le-
gionis VI Victricis¹⁾ fuisse. Quod reputanti mihi perplacet
scribere: *στρατονίκου* i. e. victricis. A Plutarcho enim
haud alienum est legionum cognomina memorare, ut O.
12 Ἀρπαξ, Rapax et Βοηθός, Adiutrix nominantur.

Οὐίνιος ... αὐτὸς εἶπεν „ὦ Γάλβα, τίνα τρόπον βου-
λεύεσθε;”

Multi haec verba tentarunt. Sintenis pro αὐτός: αὐτοῖς,
Doehner: ἐνθός. Coraes, Schaefer, Hardy coni. „Αὐτός”,
εἶπεν, „ὦ Γάλβα τ. τρ. βουλεύη;” Equidem propono: αὐτῷ.
Sic omnia recte se habent. Verte: „quid tu cum ceteris,
qui sibi suadent ut opperiaris, deliberas?”

Cap. 5.

Οὐ μὴν ἀλλὰ συγκλήτου ψηφισαμένης πολέμιον τὸν Γάλ-
βαν αὐτὸς τε παίζειν — βουλόμενος — ἔφη etc.

Quid sibi vult τε? Lege: γε. Οὐ μὴν ἀλλὰ — γε, interce-
dente uno, nonnumquam pluribus vocabulis, (Demetr. 40,
Alex. 75, Otho. 5.) multis apud Plutarchum locis reperitur.²⁾
Nostro loco verba συγκλήτου — Γάλβαν sunt in parenthesesi.

Cum senatus Galbam hostem iudicasset, οὐ φάσιν ἔφη
(sc: Nero) πρόρρησιν ἐμπεπωκέναι λογισμοῦ δεομένῳ χρη-
μάτων αὐτῷ.

1) Cf. Suet. G. 14. W. PFITZNER. Geschichte der Römischen Kaiserle-
gionen von Augustus bis Hadrianus. Leipzig. 1881. pgg. 45. 239.

2) Cf. K. STEGMANN. Ueber den Gebrauch der Negationen bei Plutarch.
Progr. Geestemünde. 1882. pg. 27. Anm. 2.

Sunt, qui putent his verbis errorem inesse. Solanus coni: *πρόφασιν* pro *πρόρρησιν*. Reiske: *ἐκ λογισμοῦ*, Coraes: *χρηματισμοῦ*. Mihi locus sanus videtur, sed, quantum video, haud recte adhuc explicatus est. Schaefer atque Doehner coniungunt *λογισμοῦ* et *πρόρρησιν*: „egregium mentis monitum sibi incidisse.” Hardy vertit: „He was in want of some means of getting money.” Attamen videamus quae antecedant. Nero, Galbae defectione nuntiata, *ἀνέτρεψε τὴν τράπεζαν*. Quo facto igitur actum de se esse testatur. *Ἀνατρέπειν τὴν τράπεζαν* enim de decoctoribus usurpatur. Hanc comparisonem, a re nummaria petitam, nostro loco etiam inesse contendo. „Dixit non parvi momenti sibi senatus decretum (*πρόρρησιν*) esse, rationes expensorum et acceptorum conferre (*λογισμοῦ χρημάτων*) debenti.” Optime his se adiungunt, quae sequuntur: *καὶ τὰ μὲν Γαλατῶν — λαφυραγωγῆσεσθαι. ἡ δὲ Γάλβα παρέστιν οὐσία χρῆσθαι καὶ πωλεῖν*. Bona Gallorum et Galbae igitur in tabulas accepti referri possunt.

καὶ τὰ μὲν Γαλατῶν, ὅταν ὑποχείριοι γένωνται, λαφυραγωγῆσεσθαι [καὶ λίαν].

Locus varie tentatus. Procul dubio G. N. BERNARDAKIS ¹⁾ veram lectionem restituit se: *κάλλιον*, summo iure ab Hardio in textum receptam.

Cap. 7.

Ἀλλὰ καὶ δυσὶν ἡμέραις Οὐίνιος Τίτος πολλὰ . . . τῶν ἀπὸ στρατοπέδου μεθ' ἐτέρων ἀφίκετο τὰ δόξαντα τῇ συγκλήτῳ καθ' ἑκαστον ἀπαγγέλλων.

Locus fere omnium opinione desperatus. Codd. habent: *Ἀλλὰ καὶ δυσὶν ἡμέραις ὁ Τίτος πολλὰ* etc. Madvig (Ad-

1) *Symbolae Criticae* etc. Lipsiae. 1879. pg. 36.

versaria) proposuit: Ἀλλὰ καὶ ἐν δυσὶν ἡμέραις ὁ Τίτος Πολλίων (etsi ipsa nominis forma potuit paullo diversa esse) τῶν ἀπὸ στρατοπέδου (e praetorio) πτεροφόρων (i. e. speculatores cf. Othonis vitam c. 4.) ἀφίκετο κτέ., quae peringeniosa neque improbabilis coniectura videtur, cum praesertim quae sequuntur verba: Οὗτος μὲν οὖν εἰς τάξιν ἐντιμον προήχθη, in quorum interpretatione hucusque viri docti haeserunt, Madvigii coniectura admissa, sanissimum sensum praebeant.

Cap. 9.

καὶ γυναικῶν τινῶν αὐτῷ (sc. Nymphidio, res novas molienti) καὶ συγκλητικῶν ἀνδρῶν κρύφα συλλαμβανουμένων.

Ni fallor, ὑπατικῶν legendum est, „viri consulares et senatores.” Cf. Cap. 8, ubi Nymphidius in spem imperii irrepens ἐδείπνιζε τοὺς ὑπατικούς καὶ τοὺς ἡγεμονικούς (primores).

Cap. 12.

κεράμεα. Immo: κεραμεᾶ. cf. Kühner-Blass Gr. Gramm. I. 1. pg. 403. 6. Passow. s. v.

Τοῦτο μὲν οὖν (sc. poculi raptus) διὰ τὴν Καίσαρος μετριότητα κωμικωτέραν γενομένην γέλωτος — ἄξιον ἔδοξεν. ἃ δὲ τὸν Γάλβαν ἔχων ὑφ' αὐτῷ — ἐπραττε (sc. Vinus), παθῶν τραγικῶν — τοῖς μὲν αἰτίαν, τοῖς δὲ πρόφασιν παρέσχεν.

Lege: κωμικώτερον γεγόμενον. Opponuntur enim raptus poculi et ἃ δὲ τὸν Γάλβαν ἔχων ὑφ' αὐτῷ — ἐπραττε. Illud facinus propter Caesaris moderationem potius comicum factum est, haec multis causa tragicorum malorum erant.

Cap. 15.

Μάκρωνα γὰρ ἐν Διβύῃ διὰ Τρεβωνιανοῦ — ἀνελών.

Duo hic errores offendunt. Cf. Tac. H. I. 7. „Macrum in Africa — Trebonius — interfecit.” Cap. 13 *Μάκρον* recte scriptum est.

Difficile est dignoscere quantum Plutarchi negligentiae quantumque librarii socordiae tribuendum sit. Opinorum demum correctione opus esse, si vitium palaeographicum irrepsisse aut contra aliquam scribendi normam a scriptore constitutam peccatum esse constet. Ubique, ut hoc utar, Catulus scribitur per *Κάτλος* excepto Vit. Popl. cap. 15 ubi *Κάτλος* pro *Κάτονλος* restituendum puto. Cf. G. 8 *Σπῆκλος* = Spiculus; O. 7 *Πρόκλος* = Proculus. Ceterum nonnumquam u vocalis correpta per *ou* scribitur, velut G. 24 *Φεβροναρίων*, 27 *Φάβουλον*.

Sequentes in vitis hisce loci corrigantur necesse est: G. 4. *Ιούνιος Οὐνδιξ*, immo *Ιούλιος*. Cf. Tac. Ann. XV. 74. C. Dio. 63. 22. Suet. Nero 40.

O. 5. etc. *Κεκίνας*. Restitue *Καικίνας*, Caecina, ut iam Cobet ¹⁾ docuit scribens, „In nominibus propriis saepe vitiosae formae nimium patienter servantur. *Κεκίνας* in Othone 5; *Κεκνητῶν* in Romulo 16. etc.”

εἰς πόλιν Ἀκύνιον Transponantur *ν* et *ι*, ut fiat *Ἀκύνιον*. Cf. Tac. H. I. 88. „in coloniam Aquinum.” Strabo V. 237. *Ἀκύνιον* Ptol. III 1. 63. *Ἀκούιον*. Sickinger l. l. pg. 16 docet „qui”, i producta, per *κνι* scribi solere. Contra non corrigenda sunt vitia, quae a Plutarchi negligentia profecta videri possunt G. 15, ut *Μάκρωνα*, *Τρεβωνιανῶ*.

1) *Variae Lectiones* pg. 121. de confusione *ε* et *αι*.

Cf: A. SICKINGER. De linguae Latinae apud Plutarchum et reliquiis et vestigiis. Diss. Heidelb. pg. 11.

O. 16, τὸν ἀδελφιδοῦν Κοκκήριον. cf. Tacit. H. II. 48. „Salvium Cocceianum, fratris filium.”

Plutarchi rationi scribendi imputandae sunt formae quales sunt G. 4 Οὐνδιξ, Vindex. Cf. Sickinger pg. 10, qui exempla praebet e per ι redditae, — G. 10 Οὐάλης, Valens. G. 15 Οὐάλεντος. Sickinger pg. 19 formam Οὐάλης confirmari ostendit I. R. N. 7287 „Vales”, — G. 23. O. 5 Δολοβέλλας, Dolabella, cui formae, utpote passim occurrenti, acquiescendum est, — G. 24. Καλάνδαι, Kalendae, cf. O. 4, 5. Οὐεσπεσιανός Vespasianus. Nonnulla alia exempla a per ε scriptae Sickinger pg. 12 praebet, velut G. 27 Κούρτιος λάκκος, cf. V. Romul. 18, Curtius lacus. Sickinger pg. 14 „Cum a brevis sit, c asperius sonabat, ut homo peregrinus duplicatam eam audisse sibi videri potuerit.” Equidem potius crediderim Plutarchum „lacus” per λάκκος vertisse.

Cap. 18.

Ἀλλὰ τὸ μὲν ἐν Ρώμῃ τυφλὸν ἦν ἔτι κίνημα.

Cum Hardio coniectura Reiskii, quam Bod. H. codd. confirmant, recipienda est sc: τῶν μὲν ἐν Ρώμῃ. Opponitur enim: οἱ δὲ πρότερον ὑπὸ Οὐεργινίῳ γερόμενοι.

Cap. 19.

τοιαῦτα δὲ ἕτερα καὶ τῶν ὑπὸ Τιγελλίνῳ ταγμάτων ὑβρίζόντων.

Absurdo errore Τιγελλίνῳ in textum irrepsit. Quisque, vel parum horum temporum historiae gnarus, videt Οὐεττελλίνῳ substituendum esse.¹⁾

1) Ut primus Mommsen in Herme, IV. pg. 300. adn. 1. observavit.

Pravum nomen etiam invenies O. 18.

Πολλίωνος τοῦ ἑτέρου τῶν ἐπαρχῶν, ubi procul dubio *Πλωτίου* legendum est, ut CLASON¹⁾ primus ostendit.

ὥς δὲ τὸν Ἀλέξανδρον Ὅμηρος Ἑλένης πόσιν ἠυκόμοιο, μηδὲν ἔχοντα πρὸς δόξαν ἄλλο σεμνύνων ἀπὸ τῆς γυναικὸς, ὀνομάζει *πολλάκις*, οὕτως γερονῶς περιβόητος (sc. Otho) etc.

Bernadakis requirit: οὕτω <καὶ οὗτος>, qua coniectura, praeterquam quod prorsus supervacua est, etiam sensus turbari mihi videtur. Enumerantur enim a Plutarcho Othonis mores: *Ἦν — Ὅθων ἀνὴρ γένει μὲν οὐκ ἀφανῆς, τρυφῇ δὲ — διεφθαρμένος, οὕτως γερονῶς περιβόητος — ὥς κτέ.*

καὶ γὰρ ἀποκλείσαι (Poppaea) τὸν Νέρωνα λέγεται, μὴ παρόντος τοῦ Ὅθωνος.

Monuit me van Herwerden μὴ παρόντος restituendum esse, cum Otho Neronem ad Poppaeam admitti nollet. Quod Nero aegre tulit; ἐκινδύνευσεν οὖν ὁ Ὅθων ἀποθανεῖν. Atque Herwerdenii emendationem vel maxime sequenti Suetonii loco comprobari inveni: Vita Othonis. c. 3 „Creditur (sc. Otho) — ipsum (sc. Neronem) etiam exclusisse pro foribus astantem etc.”

Cap. 20.

ἔξεπέμφθη Λυσιτανῶν στρατηγὸς ἐπὶ τὸν Ὠκεανόν.

Mire hoc ἐπὶ τὸν Ὠκεανόν reliquis adhaeret. Suspicio additamentum esse interpolatoris adnotantis Lusitaniam esse eam Hispaniae partem, quae ad Oceanum vergat.

1) l. l. pgg. 11, 12.

Cap. 21.

Δοκεῖ (sc. Galba) δὲ μὴδ' ἂν ἐπὶ τοῖς ἰδίῳις χρήμασι μόνον ἐλέσθαι τὸν Ὀθῶνα κληρονόμον.

LEZIUS ¹⁾ adnotat ad μόνον: „hoc obscurum” laudatque coniecturam MENDELSSOHNII: χρήμασιν [μόνον], ita ut μόνον e littera ν ortum sit. Mihi vero locus sanissimus videtur. Distinguendae enim duae Galbae hereditates sunt: imperium et bona. Haud dubie adoptatus Otho cum imperii tum bonorum heres factus esset. cf. Suet. G. 17. „Pisonem — testamento semper in bona et nomen adscitum — adoptavit.” Hic fere Plutarchi verborum sensus est: Fac Galbam heredem bonorum seorsum (μόνον) nuncupaturum fuisse, vel tunc Othonem reiecisset.

Ὅθεν ἀκούσας τοῦ Οὐνίου (de adoptione) — ὑπερέθετο τὴν διάθεσιν.

Valde probabiliter Sintenis proposuit: θέσιν. (adoptionem). Cf. 23 πυνθόμενος δὲ τὸν ἐκεῖ νεωτερισμὸν ὁ Γάλβας οὐκέτι τὴν εἰσποίησιν ἀνεβάλλετο. Quamquam fortasse Hardii interpretationem „He postponed the settlement of the matter” accipere possumus, mihi tamen Sintenis coniectura probabilior videtur.

Cap. 22.

Εἴτα τοῖς ἡγεμονικοῖς παρίστατο δεδοικέναι τὴν ἀναρχίαν ὡς ἀπόστασιν.

Transponenda sunt vocabula ἀναρχίαν et ἀπόστασιν. Metuunt enim centuriones tribunive ne sacramentum in nomen S. P. Q. R. (i. e. ἀπόστασις a Galba) inane sit atque speciosum praetextum licentiae (ἀναρχία).

Cf. verba antecedentia: ὁμόσαντες ὑπὲρ συγκλήτου καὶ

¹⁾ l. l. pg. 25.

δήμου Ρωμαίων διελύθησαν. T. H. I. 55. „Ac ne reverentiam imperii exuere viderentur, senatus populiue Romani oblitterata iam nomina sacramento advocabant, nullo legatorum tribunorumve pro Galba nitente.” 56 „id sacramentum inane visum.” Cf. praeterea verba illorum ἡγεμονικῶν: τί πάσχομεν, μήτ' ἄλλον ἡγεμόνα ποιοῦμενοι μήτε τὸν νῦν ὄντα φυλάττοντες, ὥσπερ οὐ Γάλβαν, ἀλλ' ὅλως ἄρχοντα καὶ τὸ ἄρχεσθαι φεύγοντες;

Cap. 23.

πλείστοι δὲ τῶν περὶ Τιγελλίνον καὶ Νυμφίδιον ἐν τιμῇ γεγονότων ἀπερρομμένοι τότε καὶ ταπεινὰ πράττοντες ἐφθείροντο πρὸς αὐτὸν (sc. Othonem) καὶ συνηγανάκτουν καὶ παρώξυνον.

Bernadakis ἐφέροντο legere vult, quod omnino repudio. Immo ἐφθείροντο optime hic convenit, quoniam φθείρεσθαι usurpari solet de hominibus perditis, qui, pecuniae cuiusvisque emolumenti cupidi, ad partes, unde aliquid proficere possint, se conferant. Cf. V. Phoc. 21. Dem. Mid. 139. pg. 560.

Cap. 25.

ὄχλου δὲ παντοδαποῦ συρρέοντος ἐξ ἀγορᾶς, αὐτῷ (sc. Galbae) μὲν Οὐνίος καὶ Λάκων καὶ τῶν ἀπελευθέρων ἔνιοι γυμνὰ τὰ ξίφη προῖσχύμενοι παρέστησαν.

Gladii stricti sine ulla causa hic memorantur, nam plebs, quae concurrebat, in Galbae partibus adhuc erat. Brevi spatio ter gladii stricti occurrunt sc. bis in hoc capite et cap. 26. initio. Vel paullo ante eadem verba reperiuntur, γυμνὰ τὰ ξίφη προῖσχύμενοι. Unde colligo nostro loco ea verba eiicienda esse.

Cap. 26.

Βουλευομένου δὲ τοῦ Γάλβα προελθεῖν, καὶ Οὐνίου μὲν οὐκ ἔδωτος, Κέλσου δὲ καὶ Λάκωνος παρορμώντων καὶ σφοδρότερον τοῦ Οὐνίου καταπτομένων, etc.

Cum Mommsenio l. l. pg. 303. adn. 1. legendum *Τκέλου δὲ καὶ Λάκωνος*, nam Celsus modo profectus erat, cf. 25. i. f. Vid. praeterea Tac. H. I. 32, 33. „Titus Vinus manendum intra domum — censebat”. „Vinium Laco minaciter invasit, stimulante Icelo.”

Τῶν μὲν οὖν πολλῶν δρόμος ἦν, οὐ φυγῇ σκιδναμένων, ἀλλ' ἐπὶ τὰς στοὰς καὶ τὰ μετέωρα τῆς ἀγορᾶς ὥσπερ θεάν καταλαμβάνόντων.

Lezius l. l. pg. 59. adn. 1. ad h. l. „ἐπὶ transposuerim ante θεάν. Ita duo habemus participia plane sibi respondentia. Dubito enim num dici possit *θεάν καταλαμβάνειν*.” Illa Lezii dubitatio nil valet, cf. Luc. de Salt. 5 *θεάν — καταλαμβάνων*, ὅθεν καὶ ὄφει καὶ ἀκούσῃ ἅπαντα. et Schaefer. App. Cr. et Exeg. ad Dem. I. pg. 179.

Profecto ἐπὶ servari non potest nec quidquam restat, quantum video, nisi ut ἐπὶ deleas atque ἀλλά scribas.

VITA OTHONIS.**Cap. 3.**

καὶ μικρὸν ἔφθησαν ὑπεκφυγόντες διὰ τῶν μισθοφόρων ὠθουμένων εἰς τὸν ἀνδρῶνα καὶ πνιθανομένων, τί γεγόνασιν οἱ Καίσαρος πολέμοι.

T. H. I. 81 narrat Othonis iussu convivas propere abiisse, idem tradit Plutarchus ἅμα δὲ τοὺς κεκλημένους ἄνδρας ἀναστήσας καθ' ἑτέρας θύρας ἀφῆκε. Quantum e Tacito 81, 82, colligi potest, convivae iam evaserant, cum milites in triclinium intrarent. Eadem Plutarchus dicere

vult. Quo modo enim convivae per milites fugere potuerunt, si καὶ ἑτέρας θύρας dimissi sunt et deinde milites irrumpentes quaerunt *τί γεγόνασιν οἱ Καίσαρος πολέμοι;*

Recte Sintenis *διὰ* suspectum habuit. Proposuit autem: *βία*. Equidem malim *διὰ* delere. Herwerdeno corrigendum videtur: *καὶ μικρὸν ἔφθησαν ὑπεκφυγόντες, ἤδη τῶν μισθοφόρων ὠθουμένων εἰς τὸν ἀνδρῶνα κτέ.*

Cap. 4.

Υφ' ὧν ἐπαιρόμενος ἔγραψεν (sc: Otho) *Οὐτελλίῳ παραινῶν στρατιωτικὰ φρονεῖν, ὥς χρήματα πολλὰ δώσοντος αὐτοῦ καὶ πόλιν, ἐν ᾗ βιώσεται ῥᾶστον καὶ ἡδιστον βίον μεθ' ἡσυχίας.*

Illud *στρατιωτικὰ φρονεῖν* suspicionem movet. Coni. Reiske: *στρατιωτικὰ μὴ φρονεῖν* vel *εἰρηνικὰ φρονεῖν*. Solanus: *στασιωτικὰ μὴ φρονεῖν*. Schaefer: *στρατηγικά*, h. e. quae decerent *στρατηγοῦντα τῷ αὐτοκράτορι*. Attamen harum correctionum nulla mihi arridet. Opinor *ἰδιωτικὰ* sententia postulari. Otho enim Vitellio pecuniam atque alia vitae blandimenta, quibus imprimis privato frui liceat, offerebat. Etiam postea tales condiciones memorantur. T. H. III. 63. „Non omisere Primus ac Varus — salutem et pecuniam et secreta Campaniae Vitellio offerre, si positis armis seque ac liberos suos Vespasiano permisisset. In eundem modum et Mucianus composuit epistulas.” 66. dicunt amici, Vitellio dissuadentes ne eas condiciones accipiat, „nec tantam Vespasiano superbiam, ut privatum Vitellium pateretur.”

Neque in proxime sequentibus sana videntur verba:

Ἀσωτίας γὰρ καὶ μαλανίας καὶ ἀπειρίας πολέμων καὶ τῶν

πρόσθεν ἐπὶ πενία [καὶ] χρεῶν πλήθους ἔργον ἦν εἶπεν ὁποτέρῳ μείον αὐτῶν μέτεστι.

Sensu enim cassa sunt verba καὶ — πλήθους. Van Herwerden suadet: καὶ τῶν πρόσθεν ἐπὶ <γενομένων> πενία καὶ <ἀσωτία> χρεῶν πλήθους aut simile quid. Ultima verba Plutarchus hoc ordine scripsit pro ὁποτέρῳ αὐτῶν μείον μέτεστι, ut evitaret hiatum.

καὶ διέφθειρεν (sc: Tiberis) ὑπερχυθεὶς καὶ κατακλύσας πολὺ μέρος τῆς πόλεως, πλείστον δὲ ἐν ᾧ τὸν ἐπὶ πράσει διαπωλοῦσι σίτον, ὥς δεινὴν ἀπορίαν ἡμερῶν συγχῶν κατασχεῖν.

Van Herwerden: „immo διασώζουσιν.” Quamquam primo aspectu Herwerdenii coniectura probabilis videtur, caveamus ne praepropere eam in textum recipiamus necesse est. Nam suspicor frumentum, quod modico pretio populo veniret, illo „ἐπὶ πράσει” a Plutarcho indicari.

Cap. 5.

Αὐτὸς (sc. Otho) μὲν οὖν ἐν Βριξίλλῳ — ἀπελείφθη.

Van Herwerden: lege ὑπελείφθη. Quam coniecturam firmari opinor cap. 10, αὐτὸς δὲ πάλιν εἰς Βριξίλλον ἀνεχώρησε. Otho intra Padum remansit, cum pars copiarum trans Padum ageret. Decertaturus Bedriacum ad ducum consilium se contulit, unde denuo Brixellum recessit.

οὗτοι δὲ μαλακοὶ μὲν ἦσαν — ὕβρει δὲ καὶ κόμπῳ ἐπαμπεχεῖν ἐβούλοντο, προσποιήσασθαι τὰς λειτουργίας ὥς κρείττονες ἀπαξιοῦντες, οὐχ ὥς ἀδύνατοι φέρειν.

Multi in horum verborum interpretatione haeserunt. Procul dubio aliquid mutandum est. Reiske: πρόσω ποιήσασθαι, quam lectionem Hardy recepit. Madvig Adv. Crit.

ut glossema delevit προσποιήσασθαι, iungens ἐπαμπέχειν τὰς λειτουργίας. Equidem puto post προσποιήσασθαι excidisse τε atque pro ἀπαξιοῦντες ἀπαξιοῦν legendum esse.

Quali correctione hic nascitur sensus: Superbia fastuque mollitiem tegere volebant et simulare se, ut tali labore indignos, non ut ad ferendum impares, munia militaria dedignari.

Ὁ δὲ Σπουρίνας προσβιαζόμενος αὐτοὺς ἐκινδύνευσε μικρόν ἐλλθόντας ἀνελεῖν αὐτόν.

Assentior Herwerdeno supplenti <παρὰ>μικρόν. „In vulgus”, inquit, „notae sunt formulae παρ’ ὀλίγον, παρὰ μικρόν, παρ’ οὐδέν (μηδέν) ἐλθεῖν, sequente infinitivo: non multum afuit quin cett.”

Cap. 9.

Τοῖς στρατεύμασιν ἀμφοτέροις παρίσταντο ὁρμαὶ πολλαί, ὥς εἰς ταὐτὸ συνελθεῖν.

Iure Coraes et Schaefer ὥς delerunt. Puto ὥς dittographema vocabuli εἰς esse.

τὴν σύγκλητον ὁμοῦ καθίσαντας.

ὁμοῦ suspectum habeo. Sollemni enim usu convocare (senatum, sim.) dicitur καθίζειν. Credo pro ὁμοῦ corrigendum esse νόμῳ, repetita praecedentis vocabuli extrema littera.

Cap. 10.

πνεῦμα προσπεσὼν ἄφνω τὴν παρεσκευασμένην ὕλην ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐξεροπίζε.

Recte Lezius l. l. pg. 132 adnotat versionem „materiem in hostes praeparatam” verborum collocatione vetari. Transponendum ergo ἐπὶ τοὺς πολεμίους ante παρεσκευασμένην

vel, quod malim, delendum, utpote insertum ab aliquo, qui sensum non perspexerit.

Cap. 11.

ὁ δὲ Κακίνας — ἀπολιπὼν τὰ ἔργα καὶ τὸν ποταμὸν ἦκεν εἰς τὸ στρατόπεδον.

Cf. cap. 10. τοῦ μὲν Κακίνα ζευγνόντος τὴν διάβασιν. Tac. H. II. 47. „Caecinam operi pontis intentum — Caecina revector in castra.” Igitur τὰ ἔργα καὶ τὸν ποταμὸν hendiadyoin habendum aut, quod veri similis videtur, τὰ ἔργα τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν corrigendum est.

Cap. 15.

Πιστεύσατε πολλάκις, ὅτι δύναμαι κάλλιον ἀποθανεῖν ἢ ἄρχειν.

Haec sana non esse nemo non videt. Solanus coniecit: πιστεύσατε, πολλάκις περὶ τούτου διανενοημένῳ vel ὅτι πολλάκις ἠγοῦμαι, Reiske: πολλάκις διῶχνυζομένῳ ὅτι, Hardy: πιστεύσατε, ὅτι πολλάκις. Bernardakis transponit πολλάκις post κάλλιον. Cf. G. 25 πολλάκις ἀπολωλέναι. Equidem lenissima mutatione scribendum propono: πιστεύετε. „Credetis fortasse pulchrius mori me posse quam imperare.”

Cap. 16.

τοῖς δὲ μὴ παροῦσιν (sc. senatoribus) ἐπέστελλε (sc. Otho) καὶ γράμματα πρὸς τὰς πόλεις, ὅπως παρακομισθῶσιν ἐντίμως καὶ μετὰ ἀσφαλείας.

Bod. habet: τοῖς παροῦσιν. Summo autem iure Hardy observat nullam causam esse cur senatoribus absentibus litterae ad municipia mitterentur. Senatores Othonis iussu abiisse apparet c. 16 τοὺς τε φίλους ἐκέλευεν ἀπαλλάττεσθαι

καὶ τῶν συγκλητικῶν τοὺς παρόντας. — Οἱ γὰρ στρατιῶται τῶν συγκλητικῶν τοῖς ἀπιοῦσι διηπεῖλουν. et cap. 17: πνθόμενος γεγονέναι τοῖς ἀπερχομένοις ὧν ἕκαστος ἔχρηξεν et cap. 18 πνθόμενοι τῶν συγκλητικῶν ἐνίοις ἔτι παρεῖναι. T. H. II. 48. „Dari naves ac vehicula abeuntibus iubet.” Existimo Othonem abeuntibus γράμματα ἐπιστεῖλαι etc. Num igitur, deleta negatione, ἀπιοῦσιν legendum est?

Cap. 18.

Εἶδον — καὶ μνημα μέτριον καὶ τὴν ἐπιγραφὴν οὕτως ἔχουσαν, εἰ μεταφρασθεῖη: „Δηλώσει Μάρκον Ὁθωνος“. Iure Hardy correctionem Lobeckii in textum recepit, sc. Δαίμοσι, Dis Manibus.

Οὐεργινίῳ δὲ Τρούφῳ πράγματα παρῆχον (sc. milites) ἅμα τοῖς ὅπλοις ἐλθόντες ἐπὶ τὴν οἰκίαν καὶ κατακαλοῦντες αὐτῆς καὶ [κατα]κελεύοντες ἄρχειν ἢ πρεσβεύειν ὑπὲρ αὐτῶν.

Schaefer a. h. 1.: „Vide ne dittographia hunc locum corruperit. Mihi videtur Plutarchus non scripsisse nisi haec: ἐλθόντες ἐπὶ τὴν οἰκίαν καὶ κελεύοντες αὐτῆς ἄρχειν etc. καλεῖν et κελεύειν passim confunduntur.”

Equidem suspicor Plutarchum paullo fusius Taciti verba reddidisse, H. II. 51. „ad Verginium versi modo, ut reciperet imperium, nunc, ut legatione apud Caecinam ac Valentem fungeretur, minitantes orabant.” Quod si ita est, pro κατακαλοῦντες legendum: ἀνακαλοῦντες, nam ἀναγορεύειν vel ἀνακαλεῖν significat consalutare. Verginius iam antea in Germania imperator consalutatus, nunc iterum consalutatur. Κατά in κατακελεύοντες cum Sinteni per dittographiam e καὶ ortum esse puto.

THESES.

THESES.

I.

Herondas. Mim. VIII. 7 (Ed.² Crusius):

καὶ τὴν ἀναυλον χοῖρον ἐς νομὴν πέμψον.

Immo: *ἐναυλον.*

II.

Lucianus. Dial. Mort. I. 2:

*παύσασθαι αὐτοῖς παρεγγύα ληροῦσι καὶ περὶ τῶν ὀλῶν
ἐρίζουσι κτέ.*

Legendum: *ὀλῶν.*

III.

Eur. Hel. 775, 776:

Codd: *ἐνιαύσιον πρὸς τοῖσιν ἐν Τροίᾳ δέκα*

ἔτεσι διηλθον ἑπτὰ περιδρομὰς ἐτῶν.

Faehsii coniectura: *ἐνιαυσίους* admissa, propono: *ἐλῶν.*

IV.

Eur. Heracl. 931:

οὐ γάρ ποτ' ἡὔχει χειρας ἵξεσθαι σέθεν, κτέ.

Inserendum ὅ: ὅ χειρας

V.

Xen. Anab. I. 10. 3:

οὐ μὲν ἐφυγόν γε, ἀλλὰ καὶ ταύτην ἔσωσαν καὶ τὰ ἄλλα
ὅποσα ἐντὸς αὐτῶν καὶ χρήματα καὶ ἄνθρωποι ἐγένοντο
πάντα ἔσωσαν.

Alterum ἔσωσαν expungendum mihi videtur.

VI.

Ibid. IV. 3. 2:

ἐπὶ τὰ γὰρ ἡμέρας ὅσας περ ἐπορεύθησαν διὰ τῶν Καρ-
δούχων πάσας μαχόμενοι διετέλεσαν.

Collatis capitibus 2 et 3 πέντε corrigendum est.

VII.

Aesch. Prometheus. 690 sqq. (Ed. Weil):

οὐδ' ὧδε δυσθέατα καὶ δύσοιστα,

πήματα, λύματα, δειμάτα κέντρον

* ψύχειν ψυχὰν ἀμφάκει.

Legendum: τρύχειν.

VIII.

Isocrates, Euagoras 47:

*Παραλαβὼν γὰρ τὴν πόλιν ἐκβεβαρρωμένην καὶ διὰ
τὴν τῶν Φοινίκων ἀρχὴν οὔτε τοὺς Ἕλληνας προσδεχομέ-
νην οὔτε τέχνας ἐπισταμένην οὔτ' ἐμπορίῳ χρωμένην
οὔτε λιμένα κεκτημένην κτέ.*

Legendum: ἐμπορία.

IX.

Persius. Sat. V. 24, 25:

pulsa, dinoscere cautus,

Quid solidum crepet et pictae tectoria linguae.

Corrige: crepitet,.

X.

Tac. Ann. XIII. 43:

Repertique accusatores direptos socios, cum Suillius provinciam regeret, ac [pecuniae publicae] peculatum detulerunt.

Deleantur vocabula uncinis inclusa.

XI.

Ibid. XIII. 46:

Mox acri iam principis amore ad superbiam vertens (Poppaea) — nuptam esse se dictitans, nec posse matrimonium amittere etc.

Propono: omittere.

XII.

NIPPERDEY Suetonii locum G. 9 „Carthagine nova conventum agens tumultuari Gallias comperit legato Aquitaniae auxilia implorante.” prave intellexit, cum ad Tac. Ann. XV. 74 adnotet: „C. Iulius Vindex legatus pro praetore von Gallia Lugdunensis (nicht Aquitanien, Suet. Galb. 9).”

XIII.

Petronius. Sat. 58.

Athana tibi irata sit, curabo, et qui te primus deuro defecit.

Legendum: deurode fecit. Cf. δεῦρο δῆ. c. 57: accede istoc.

XIV.

Livius. VIII. 7. 6:

Si ad Regillum lacum ad satietatem vestram pugnavimus, hic quoque efficiemus profecto, ne nimis acies vobis et conlata signa nobiscum cordi sint.

Propono: vobiscum.

XV.

Vitiose apud Suetonium (Ed. Roth.) tradita sunt nomina:

Vit. N. 35: Rufium Crispinum Poppaea natum.

Corrigendum: Rufrium cf. Tac. Ann. XIII. 45, XV. 71, XVI. 17.

Vit. G. 6: *L* Domitio patri Neronis.

Immo: *Cn.* Domitio.

XVI.

De opstand van C. Iulius Vindex, schijnbaar ten gunste van Galba, had eene *arrière pensée* nl. de onafhankelijkheid van Gallie.

XVII.

Terecht houdt H. WEIL (*Revue des Etudes Grecques*) de Hermokopie voor een afgesproken daad van *ἐταῖροι*, waarvan het doel was zich door 't plegen van een gemeenschappelijk misdrijf trouw aan elkander te binden.

XVIII.

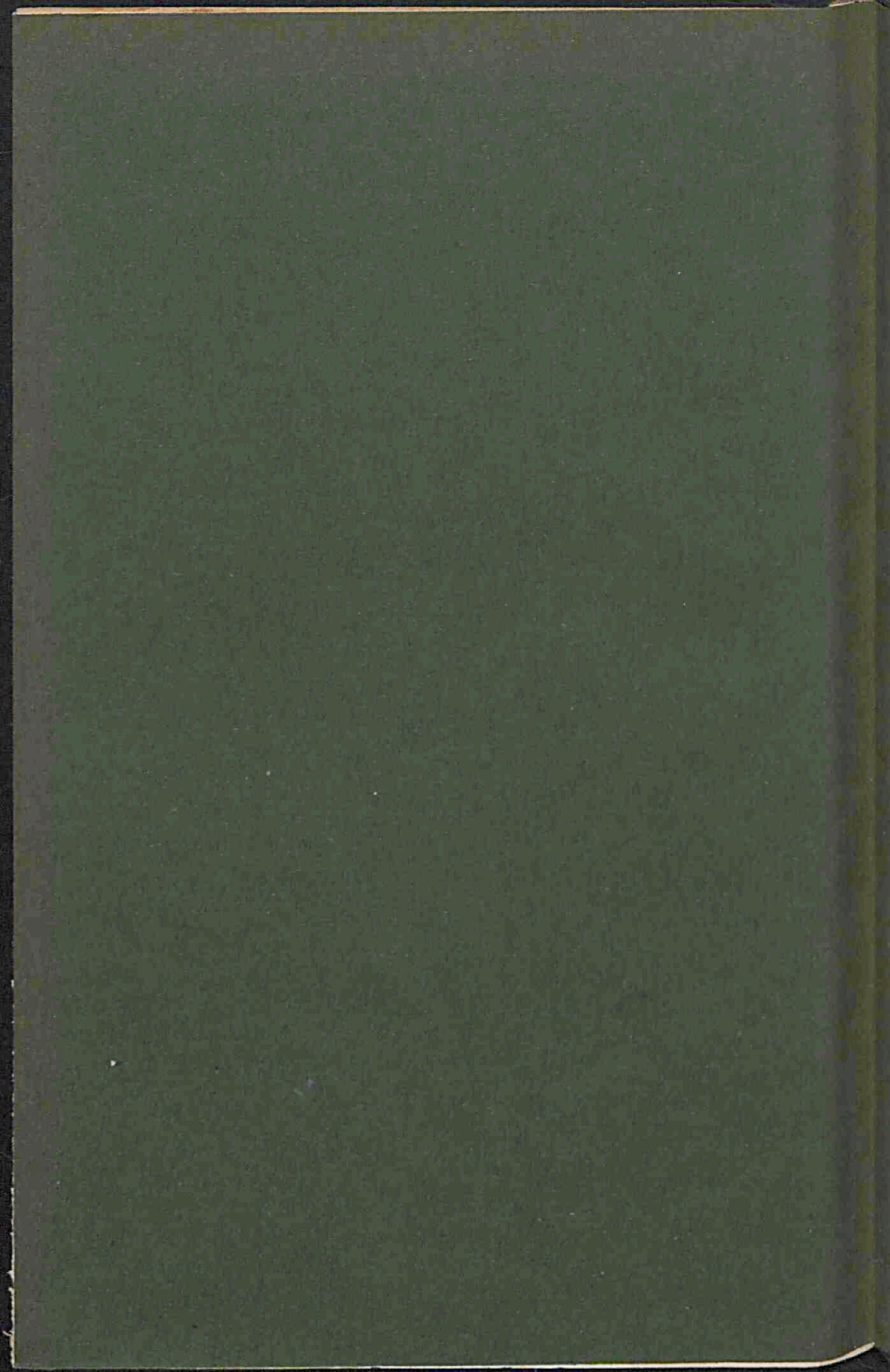
Bij Plato vinden wij 't eerst de erkenning van onlichamelijke werkelijkheid.

INDEX.

DE FONTIBUS	pg. 1.
DE FIDE	„ 57.
COROLLARIUM CRITICUM	„ 92.
THESES	„ 113.

CORRIGENDA.

Pg.	Vs.		legendum:	
14	13	inducunt		inducant
29	20	quo	"	qua
"	24	<i>προ-σῆκει</i>	"	<i>προσ-ήκει</i>
"	26	imperaorem	"	imperatorem
32	25	?"	"	?
40	3	ab	"	a
83	10	trepidapat	"	trepidabat
84	12	dissueruerunt	"	disseruerunt
85	17	agmime	"	agmine
87	4	victumfremebat	"	victum fremebat
99	28	G. 15, ut	"	ut G. 15,
100	11	praebet, velut	"	praebet. —
"	13	asperins	"	asperius

A